

מיר"מ

מגזין

כתב עת לענייני מודיעין וביטחון מבית המרכז למורשת המודיעין



נפרדים ממאיר עמית

במלאות שלושים ■ "חולמם ולוחם, מנהיג ומפקד"

"תפה לו מדנית ישראל חוב גדול לאין שיעור" ■ אלוף מאיר עמית ז"ל 1921-2009

המודיעין והמהפכה האסלאמית באיראן

פרספקטיבה של 30 שנה ■ בעקבות הבחירות לנשיאות באיראן
התפתחות האיסוף הגלוי על איראן והדילמות המודיעיניות הגלויות ■ אורי לוברני - איש הסוד, העצה והמעש



דמות לחיקוי ■ צופן בספרים ■ מודיעין כחול מדים, ומודיעין ללא מדים
"הלשון האדומה" שקדמה למלחמת ששת הימים ■ לוחם - דבר ערבית





כתבות

4 **נפרדים ממאיר עמית**
במלאות שלושים
ישיבת אבל מיוחדת של הוועד המנהל של המל"מ

4 **יחולם ולוחם, מנהיג ומפקד"**
הספד ראש אמ"ן אלוף עמוס ידלין

6 **"חבה לו מדינת ישראל חוב גדול לאין שיעור"**
דברי ראש המוסד אלוף (מיל') מאיר דגן בטקס האשכבה

7 **אלוף מאיר עמית ו"ל 1921-2009**
קורות חיים

8 **זמות לחיקוי**
לזכר של אברהם אחיסוב

9 **צופן בספרים**
אבנר א'
משאלתו של יהודי הולנדי ויחשה ל"מוסד"

10 **המודיעין והמהפכה**
האסלאמית באיראן
פרספקטיבה של 30 שנה - רבשיח
רוני כהן

14 **בעקבות הכתיחת לנשיאות כאיראן**
דוד מנשרי

15 **התפתחות האיסוף הגלוי על איראן**
והדילמות המודיעיניות הנלוות
מיכאל סגל

16 **אורי לוכרי - איש הסוד, העצה והמעש**
יוכי ארליך ואפרים לפיד - "דברים שרואים משם"

20 **מודיעין כחול מדים,**
ומודיעין ללא מדים
ראיינו: אפרים לפיד
ורב־פקד ענת בשן

שיחה עם ראש חטי המודיעין
במשטרת ישראל, תני"צ מני יצחקי

22 **"הלשון האדומה"**
שקדמה למלחמת ששת הימים
עמירה שחר

עיקריה של תכנית ההגנה הישראלית ב־1967

42 **לוחם - זכר ערבית**
ינתן קניספל

לוחמי חי"ר מכלל צה"ל לוחמים
ערבית מזוכרת בקורס תשאול קרבי



קוראים יקרים,
גיליון זה מובא לדפוס לאחר ששני אישים יקרים וחשובים לקהילת המודיעין הלכו לעולמם בשבועות האחרונים: אברהם אחיסוב - לשעבר ראש השב"כ, ומאיר עמית - לשעבר ראש אמ"ן וראש המוסד. יהי זכרם ברוך.

למאיר עמית ז"ל שמורה בלבנו פינה חמה במיוחד עוד מאז הונחה אבן הפינה של המל"מ. הליווי האבהי, התומך והמחזק מצדו במשך השנים בכל המובנים, היה יוצא דופן. לנו במערכת ביטאון המל"מ זכורה ההתעניינות האישית הצמודה של מאיר עד לגיליון האחרון. תמיד דאג להגיב, להעיר, לברך ולעודד. אישיותו הסמכותית תחסר לרבים מאתנו, ואת זכרו נדע לטפח גם בכלי התקשורת של המל"מ (הביטאון ואתר האינטרנט). בגיליון זה אנו מקדישים לזכרם של מאיר ואברהם ז"ל את הדברים שנישאו בהלווייתיהם (עמ' 4-8).

הנושא המרכזי והחשוב של גיליון זה הוא הנושא האיראני, במלאות 30 שנה למהפכה. קיימנו ערב עיון מעמיק, שהנחה (וכתב) רוני כהן, בהשתתפות בכירים בקהילה שעסקו שנים בתחום זה. משתתפי הפאנל שותפים להערכה שכאז גם היום מתרחשים באיראן תהליכים בעלי משמעות, אך הם חלוקים בדעתם על השפעתם המיידית על הישרדות המשטר האיראני. את הריאיון המרכזי ("דברים שרואים משם") ערכנו, יוכי ארליך ואני, עם איש המדינה והמודיעין הוותיק אורי לוכרי. בהחלט שווה קריאה (עמ' 16-19).

אנו משתדלים לתת מקום בביטאון גם לנעשה בקהילת המודיעין היום, ולא להסתפק רק בעבר. חיל מודיעין השדה, הארגון הצעיר ביותר בקהילת המודיעין, משנה צורה ושם, והוא נקרא מעתה חיל האיסוף הקרבי. לא מדובר בשינוי קוסמטי - המשמעות הרחבה היא שכל מערכת המודיעין בשדה ובמטה תהיה באחריות חיל המודיעין. שינוי זה תומך גם במאמץ המודיעיני, שיתמקד בעתיד הקרוב במעקב אחר הנושא האיראני, בהתמודדות עם הטרור ומניעתו, וכמובן בשמירה על 'ראש פתוח' לזיהוי מגמות חיוביות בסוריה וברשות הפלסטינית על שתי גזרותיה. בגיליונו הבא נכתוב גם על כך.

תחום מודיעיני הפעיל מאוד בחיי המדינה הוא המודיעין של משטרת ישראל. מבחינות רבות הוא דומה למודיעין הנאסף במערכות אחרות, ובכל זאת הוא מתייחד בהוכחות החותכות שהוא נזקק להן כדי להעמיד לדין פושעים ועבריינים. טפח מהעשייה בתחום נחשף בריאיון דיר של תני"צ מני יצחקי, ראש חטיבת המודיעין במשטרת ישראל (עמ' 20-21).

קוראים יקרים, דעתכם חשובה לנו. נשמח אם תשתפו אותנו בהערות לתכנים המתפרסמים, ובכל רעיון מעניין אחר. שנה טובה לכלנו, תש"ע (תהא שנת עשייה)

שלכם
אפרים לפיד
העורך הראשי
Lapide3@gmail.com

מערכת ביטאון המל"מ

- העורך הראשי: **אפרים לפיד**
- העורך: **אפי מלצר**
- עורכות המשנה: **יוכי ארליך ונאוה ליבמן**
- העורך הגרפי והמבצע: **עופר שטל**
- העורכת הלשונית: **ענת ריינר**
- חברי המערכת: **ניצה אלינוב, יהודה ברק,**
- יואב דיגי, יוכי וינטרויב, סא"ל גדעון**
- מיטשניק, יעקב (יענקלה) מן, דוד נוימן,**
- אהוד רמות, נעם שפירא**

כל המאמרים והכתבות המופיעים בכתב העת הם על דעת הכותבים בלבד

המרכז למורשת המודיעין - אתר הנצחה ממלכתי לחללי הקהילה

המודיעין לכל בית ישראל ובעיקר לדור הצעיר הגדל במדינת ישראל. מלבד אתר הזיכרון לנופלים ומרכז נתונים ממוחשב, האתר פועל להנחיל תרשימים של מבצעי מודיעין; להפיק סרטי תעודה ומורשת; לנהל מרכז מידע למודיעין ולטרור; לקיים מפגשים ודיונים בנושאי המזרח התיכון והמודיעין; להפעיל ספרייה ותצוגות בנושאי מודיעין. המל"מ פועל כעמותה רשומה, ופעילים בה ותיקי קהילת המודיעין ובכרייה, שפועלים בהתנדבות בהנהלת העמותה, ובוועדות השונות כוועד הפועל, ההנצחה, המימון, התכנים, הביקורת, הקרנות וביטאון "מבט מל"מ".

מאז ראשית התגבשות היישוב החדש בישראל, ובכל מערכות ישראל מאז ערב הקמת המדינה ועד היום, עמדו אנשי חמ"ן, 'המוסד', שב"כ ו'נתיבי' בחזית העשייה הביטחונית וחירפו גופם ונפשם; לוחמים עלומים שחלקם קיפחו את חייהם בארצות עוינות ואחדים מהם טרם הובאו למנוחת עולם בישראל. בשנת 1983 תברו יחדיו ותיקי קהילת המודיעין, המשפחות השכולות וגופי קהילת המודיעין, להקים מרכז הנצחה לחללי קהילת המודיעין ומרכז להנחלת מורשת המודיעין - המל"מ. מאז נחנך המרכז למורשת המודיעין משמש אתר הן להנצחה והן כמרכז תיעוד חינוכי, שנועד להנחיל את מורשת



בשלהי שנת תשס"ט חתם מאיר עמית, מקימו של המל"מ ונשיאו, את מסכת חייו. מהימים שקדמו למדינה ועד לשנתה ה-61 מילא מאיר תפקיד מרכזי במנהיגות הביטחונית, המדינית והכלכלית של ישראל. באמצע היובל האחרון לחייו הקים וביסס את המרכז למורשת המודיעין - אתר ההנצחה הממלכתי של קהילת המודיעין. ליוונו אותו למנוחתו האחרונה

בצער עמוק ובתחושת גאווה אמיתית וכנה. יחד עם משפחתו של מאיר ועם ידידיו ומוקירי זכרו נעצב בקרוב את הדרך הראויה לנצור את זכרו ואת מורשתו.

שני ערוצי פעולה עיקריים עמדו במוקד העשייה שלנו מאז הבחירות למוסדות הארגון. זמן רב ומאמצים רבים מושקעים בגיבוש תכניות התוכן שלנו, ונבחנים מיזמים חדשים שתכליתם להעשיר את סדר היום של החברים מצד אחד, ולעודד חברים חדשים להצטרף לשורותינו מצד אחר. מימוש חלק מכוונות אלה מותנה בהבטחת מימון הולם, ועל כן גוברת תשומת הלב לגיוס המשאבים, שהוא ערוץ פעולה נוסף.

שדרוג חוג ידידי המל"מ (חיד"ה) בהובלת המנכ"ל דודו צור ובסיועה בכישרון רב ובהתנדבות של ניצה אלינוב הוא מהסימנים הבולטים של החודשים האחרונים. בה בעת הצלחנו לחזק את הבסיס הפיננסי של המרכז לטווח, שממשיך לעשות שליחות של הסברה חיונית ומוצלחת למען המדינה. בסוף שנת העבודה צפוי שתסתיים העבודה על המיצג האורקולי המשופר, שנעשתה במלואה בזכות תורם נדיב. נפעל גם מעבר לים לגייס אמצעים נוספים לכלל צרכינו ולמימון מפעלים נוספים.

אני מאמין כי בהגיע גיליון זה לדיכום התאטרון הפתוח והמורחב כבר יעמוד לרשותנו, ונשוב לארח בו את האירועים המרכזיים של המל"מ, כמו גם מעמדים רבים של קהילת המודיעין. בסמוך לגמר פרויקט גדול זה ניגש בדחיפות לבניית השטח שמתחת לטריבונה המערבית המוגדלת של התאטרון, כשלב נוסף בפיתוח חצר האתר כולה.

חשוב להדגיש שכל פעילותנו נעשית ואף תימשך ללא צבירת גירעון וללא נטילת הלוואות כלשהן, וזאת בבקרה מחמירה וצמודה. כך נמשכו כל הפעולות המיוחדות למשפחות השכולות, ובכוונתנו גם לחנוך חניון מיוחד שישימש למפגשים משפחתיים. מתן מענה הולם למאויימים ולרצונות של המשפחות הוא נדבך חשוב בפעילות המל"מ, וראוי להדגיש כי בתוך שלל העשייה שתיארתי עד כה, איננו שוכחים, ולו לרגע, כי המרכז משמש אתר הנצחה ממלכתי לחללי הקהילה. כל הפעילויות וכל התכניות של המל"מ מיועדות להפיץ את מורשת הקהילה בכלל ואת מורשת הנופלים בפרט, ועל הייעוד המשולב הזה נמשיך לשמור.

זו הזדמנות נכונה להביע בשם כל החברים תודה והערכה לצוות המל"מ, לדודו צור, ליהודה פרידמן, לנטע זיו-אב, לאבי טל, לאנשי מרכז המידע בראשות ד"ר ארליך ולכל המשרתים באתר.

תודתנו לכל המתנדבים המפיקים את ביטאון המל"מ, הצובר הערכה ויוקרה מגיליון לגיליון, לאפרים לפיד, ליוכי ארליך, ליענקלה מן, וכן לאפי מלצר ולכל המערכת המורחבת.

ולסיום, ברכה נוספת ומיוחדת שלוחה לכל המתנדבים הרבים העושים שעות ארוכות במל"מ, הן בעבודת הוועדות והן בארגון אירועים כאלה ואחרים.

בפרס עלינו שנת תש"ע נאחל לכל החברים ולבני המשפחות שנה של הצלחה ובריאות טובה.

שלכם
אפרים הלוי
יו"ר המל"מ

מדורים

24	היסטוריה בתמונת - נפרדים ממאיר עמית יענקלה מן
26	מודיעין בעריכת עמוס גלבע יוסי בן ארי - מתומך למוביל
31	יאב דייגי - חשיפת צה"ל בתקשורת
35	שירותי מודיעין בעולם - סרי-לוקה נעם שפירא
36	לזכרם יוסי הראל (המבורגר); ישעיהו וייסיד; זניאל פרפרי; פנחס (פיטר) שאגן
38	כל הכבוד יוכי וינטרויב
39	מהנעשה בקהילה
39	מכתבים למערכת
40	מודיעין וספר עמוס גלבע - "דגלים מעל הגטו" מאת משה ארנס
40	מתי מייזל - "Foxbats over Dimona" מאת איזבלה גינור ודעון רמז
41	אפרים לפיד - "חיים הרצוג", עורך ארנון למפרום
41	"לשבור את הקונספציה" מאת דני אשר - תרגום לאנגלית
43	יומן מל"מ
48	כתב חיזה יאב דייגי - מי היה האיש שהיה?



בשער: צעירים מפגינים בחוצות
ההר, המהפכה האסלאמית 1979

עמותת המל"מ

הנהלת העמותה
אלוף מאיר עמית ז"ל - מקים המל"מ, היו"ר הראשון והנשיא
אפרים הלוי - יו"ר

דודו צור - מנכ"ל
יהודה פרידמן - מנהל אתר ההנצחה
נטע זיו-אב - מזכירת המל"מ
אבי טל - אחראי תפעול

ראשי ועדות המל"מ
שמעון אביבי - ראש ועדת קרנות ההנצחה
יעקב ארטל - ראש ועדת כספים
לאה בר וסטלה שדות - נציגות המשפחות השכולות להנהלה המוצמצמת
זלמן (ז'מקה) גנדלר - ראש ועדת פעילות חברים
שוקי די גופר - מ"מ ראש ועדת כספים
שייקה דליות בלומברג - ראש ועדת פיתוח משאבים
גדי זהר - ראש ועדת מורשת
אריה לייבו ליבנה - ראש ועדת הנצחה
אפרים לפיד - עורך ראשי ביטאון "מבט מל"מ"
יוסף צרויה - ראש ועדת ביקורת
ראש ועדת מכרזים

בעלי תפקידים
עו"ד יהודה טוניק - יועץ משפטי
שמעון גרינברג - רואה חשבון

ברוך מזור - גבר
ראובן ארליך - מנהל מרכז המידע למודיעין ולטרור

ביטאון מל"מ יוצא לאור ביוזמת הוועד המנהל של מל"מ ובאחריותו
שימוש מסוג כלשהו בחומר הכלול בידועי זה - אסור בהחלט, אלא ברשות מפורשת של המול

אתר ההנצחה המרכז למורשת המודיעין • ת"ד 3555 רמת הרון 47143
טל' 03-5497019, פקס 03-5497731

mlm@intelligence.org.il • www.intelligence.org.il



נפרדים ממאיר עמית

דמות הרואית, מהאבות המייסדים של מדינת ישראל, של צה"ל ושל קהילת המודיעין

במלאות שלושים

ישיבת אבל מיוחדת של הוועד המנהל של המל"מ במלאות שלושים לפטירתו של אלוף מאיר עמית ז"ל

ומחויבותו לעקרונות כמו יסודיות ונטילת אחריות, היותו יזם ומנהל של מערכות עסקיות וכלכליות, וכן את ראייתו לטווח הארוך, שבאה לידי ביטוי בקידום פרויקט החלל הישראלי ובפיתוח תעשיית ההייטק.

חזונו של מאיר עמית התממש גם בתרומתו הייחודית להקמת המל"מ, אתר ההנצחה לחללי קהילת המודיעין ולהנחלת מורשת המודיעין לדורות הבאים.

וברקע כל אלה, העלו הדוברים על נס את יחסי האנוש המעולים שטיפח, ואת ערך הרעות שהיה נר לרגלו.

קטעי נגינה שמאיר אהב במיוחד נוגנו בחליל ובפסנתר. את הערב הנחה מנכ"ל המל"מ תא"ל (מיל') דודו צור.

במלאות שלושים לפטירתו של מקים המל"מ ונשיאו, אלוף מאיר עמית, ערך הוועד המנהל של המל"מ ב-16 באוגוסט מושב אבל מיוחד בהשתתפות ראשי קהילת המודיעין בעבר, נציגי המשפחות השכולות, בני משפחה, יד ימינו המסורה אורה, ואורחים נוספים. דברים לזכרו נשאו אפרים הלוי יו"ר המל"מ, שלמה גזית לשעבר ראש אמ"ן, שמוליק גורן מ'המוסד', עמוס גלבוש מאמ"ן, נחמן טל מהשב"כ, זלמן (ז'מקה) גנדלר מאמ"ן וראובן ארליך מאמ"ן. בשם המשפחות השכולות נשא דברים ד"ר מרזוק.

הדוברים הדגישו בין השאר את דמותו הייחודית של מאיר כלוחם ב'הגנה' ואחר כך בצה"ל, את התמורה המשמעותית שחולל באמ"ן וב'מוסד' כאיש מקצוע, בקיאותו בפרטים

"חולם ולוחם, מנהיג ונפקד"

הספד ראש אמ"ן אלוף עמוס ידלין בהלוויה

להשגת המודיעין שאפשר את הניצחון במלחמת ששת הימים, הוא שעיצב מחדש את 'המוסד', ואם לא היה נפצע קשה בתאונת צניחה, היה מאיר עמית בוודאות רמטכ"ל צה"ל.

בתפקידיו כראש אמ"ן וכראש 'המוסד', תרם מאיר עמית תרומה מכרעת לעיצוב דמותה של קהילת המודיעין והביטחון בישראל, תרומה שאת חלקה עדיין לא ניתן לחשוף גם בימים אלה. עם זאת, מותר לומר שהקהילה כולה ואגף המודיעין בפרט יזכרו לעד את חזונו, אשר הביא את קהילת המודיעין הישראלית אל קדמת העשייה המודיעינית, הטכנולוגית והמבצעית. נזכור תמיד את חלקו בפיתוח יכולות

אג"ם, מפקד פיקוד הדרום והמרכז, ראש אגף המודיעין וראש 'המוסד'. עם סיום שירותו הרשמי במערכת הביטחון, היה המפקד למנהיג, המשיך בעשייה ציבורית ומדינית והיה לשר בממשלות ישראל, וכמו בדרכו הביטחונית, מימש את חזונו גם בעשייה האזרחית.

זכור לי במיוחד אירוע שהתרחש לפני מעט יותר מ-40 שנים. במצעד צה"ל בשלהי שנות ה-60 ישבתי ליד סבי, דוד הכהן ז"ל, יו"ר ועדת חוץ וביטחון דאז. סבא הצביע על איש לבוש אזרחי, גבה קומה ונשוא פנים ולחש באוזני: "זהו מאיר עמית, איש משכמו ומעלה, הוא שתכנן וניהל את מבצע סיני, הוא האחראי ישירות

נשיא המדינה, שרים וח"כים, משפחת עמית, יונה, ניצה, ענת ואילת, הנכדים והנינים, מפקדי צה"ל בסדיר ובמילואים, עמיתיי, אנשי קהילת המודיעין, מכובדיי כולם.

אנו נפרדים היום מדמות הרואית, מהאבות המייסדים של מדינת ישראל, של צה"ל ושל קהילת המודיעין. אלוף מאיר עמית, שמשחר נעוריו ועד יומו האחרון פעל במסירות איך קץ לתקומת ישראל, לעצמאותה, לביטחונה ולשגשוגה.

מאיר עמית החל את דרכו בשורות הנוטרים ו'ההגנה'. לימים - ולאחר שורת תפקידי פיקוד ממ"פ ועד מח"ט "גולני" - היה לאלוף בצה"ל. ראש

עמית, אך לבו לא גבה מעולם ושררה לא אהב. איש צנוע, אוהב אדם ואהוב על הבריות.

אלוף מאיר עמית,

אני מצדיע לך בפעם האחרונה - בשם צה"ל, מפקדיו וחיייליו, בשם קהילת המודיעין, אנשי הסוד והסתור - תחסר לנו מאוד. אנו מבטיחים להמשיך לפסוע בדרכיך, ולשמר את המורשת, האמונה

לחזונו ולמאמציו, הייתה ישראל למעצמה לוויינית וטכנולוגית בחזית העולמית, בשורה אחת עם מדינות גדולות ועשירות ממנה בהרבה. גם בתפקידי ניהול בכירים, וכשר בממשלת ישראל, לא שכח בדרכו המיוחדת לשמר את החבורה שליוותה אותו משחר נעוריו ועד יומו האחרון. מסיבות יום העצמאות בביתו יזכרו אולי יותר מהמיג' 21 העיראקי שמאיר היה אחראי להבאתו לישראל.



והערכים שכה היטבת להגשים בחייך המלאים והמיוחדים. משפחה יקרה, לבנו אתכם בשעת פרידה קשה זו.

מדינת ישראל הפורחת, קהילת המודיעין והישגיה העלומים, הם המצבה הראויה לזכרו של אלוף מאיר עמית.

הערכה רבה ומיוחדת חשים כל אנשי קהילת המודיעין בסדיו, במילואים ובדימוס, ליוזמה שהגה והוביל אלוף עמית להקמת המרכז למורשת המודיעין, או כלשונו - "אתר חי, שבו תועבר מורשת המודיעין לדורות הבאים", ואכן המורשת חיה ועוברת מדור לדור. איש גבה קומה ורבי-פעלים היה מאיר

ושיטות ייחודיות, במיקוד העשייה המודיעינית, ובעיקר את רוח הצוות והשיתוף, ההכרחיים להתמודדות עם האתגרים. נזכור את הרף האתי והמוסרי שדאג להנחיל לכל העוסקים במלאכת המודיעין. גם כיום אנו צועדים לאור החזון שרקם ושאת יסודותיו הניח.

פְּשָׁאֵנִי סִיירַת מִטְכ"ל נִפְרְדוּ מִמֶּנּוּ כַּמְּפָקֵם, הֵם הַעֲנִיקוּ לּוֹ תְּעוּדַת כְּבוֹד וְהַעֲרִכָה עַל קִבְלַת הַחֲלָטוֹת אֲמִיצוֹת, כְּבִדוֹת מִשְׁקַל וְעַל נְשִׂיָאָה בְּעוֹל הַסִּיכּוֹן הַמִּתְבַּקֵּשׁ מֵהֶם. הֵם אָמְרוּ לּוֹ בְּשִׁפְתָם הַפְּשׁוּטָה, הַמְּצוּטָט בְּסִפְרוֹ לֹאֵשׁ בְּרֹאֵשׁ: "זֹאת לֹא חוֹכְמָה לְבַצֵּעַ פְּעוּלוֹת מְסוּבְכוֹת מֵעֵבֶר לְגִבּוֹל, הַחוֹכְמָה הָאֲמִיתִית הִיא לְקַבֵּל אֶת הַהַחֲלָטָה וּלְקַחַת אֶת הָאֲחֵרִיּוֹת וְהַסִּיכּוֹנִים הַכְּרוּכִים בָּהּ". מֵאִיר עֲמִית בְּסִפְרוֹ רָאָה בְּכַךְ "הַגְּזָמָה עִם נִיצוּץ שֶׁל אִמֶּת".

מכובדי, משפחת עמית,

נסתלקה מאתנו דמות מיתולוגית, חולם ולוחם, מנהיג ומפקד, צבר בכל רמ"ח איבריו, מאחרוני דור הנפילים, שבעשר אצבעותיו, בפסיעות רגליו, בחזונו ובאמונתו, היה ממעצבי דמותה של מדינת ישראל. מאיר עמית שירת את המדינה בנאמנות וביושר, ואהב אותה בכל מאודו. איש חזון ומעש, שדברי ימי חייו הם סיפורה היפה של הארץ הזו.

אלוף מאיר עמית היה מהראשונים שהשכילו לזהות - ואף ליישם - את הקשר ההדוק וההכרחי שבין מודיעין איכותי לעיצוב מדיניות לאומית. כידוע, עמית יצא לוויינגטון ערב מלחמת ששת הימים, וחזר משם עם ההבנה שארצות הברית מכירה בזכותה של ישראל להגן על עצמה. באותם ימים עגומים ומורטי עצבים של המתנה, היה מאיר עמית מאלה שרוחם הייתה איתנה ובטוחה, ולהמלצתו החד-משמעית לצאת לקרב הייתה חשיבות היסטורית. עם זאת, מאיר עמית היה גם האיש שבשוק הקרבות, ובעיצומן של חגיגות הניצחון, הביט נכוחה אל ההזדמנויות, האתגרים והסיכונים שזימנה המציאות החדשה, ועמד על הצורך לגבש מדיניות הולמת.

לאחר המלחמה בלטה דמותו הערכית במאבקו העיקש להחזרתם של לוחמי המודיעין שהיו בכלא המצרי מאז "הפרשה". במעשיו אלה, הותיר את חותמו, פעם נוספת, על תוויה המוסריים של קהילת המודיעין הישראלית לשנים.

לאחר שפרש משירות ביטחוני בצה"ל וב'מוסד', המשיך לתרום לחברה ולמדינה. פעם נוספת הגה את החזון ופעם נוספת הוביל להגשמתו; הודות

"חבה לו מדינת ישראל חוב גדול לאין שיעור"

דברים שנשא ראש המוסד אלוף (מיל') מאיר דגן בהלוויה

ישראל חוב גדול לאין שיעור. חשוב לציין גם הישג נוסף, הישג משמעותי ומשפיע לא פחות, הישג במישור הערכים והנאמנות: מאיר עמית ז"ל הוא שהביא לשחרורם של עצירי "הפרשה", לאחר 14 שנים ארוכות וקשות של מאסר בכלא המצרי. אסירי "הפרשה", יהודים צעירים, ציונים, מסורים ונאמנים בכל נפשם, פעלו בשליחות המודיעין הישראלי ונאסרו עוד לפני מבצע קדש. המבצע הסתיים לו, ואחריו הסתיימה גם מלחמת ששת הימים. שתי מלחמות עברו, מדינת ישראל ניצבה שוב בפני חילופי שבויים עם מצרים, ולא עלה על דעת הנהגת המדינה לדרוש את שחרורם של עצירי "הפרשה". מאיר עמית, שהיה אז ראש המוסד, עמד בתוקף על כך שגם הם

גם כיום אנו נהנים מפירות היסודות שהניח ומהתפיסות שעיצב אז, בשנות ה-60. קשת ההישגים של 'המוסד' בפקודו של עמית הייתה רחבה ומגוונת, ועל רובם לא ניתן להרחיב ולספר. ניתן אולי רק להזכיר כמה פרשות שכבר נחשפו לציבור הרחב, כדוגמת טייס המיג העיראקי שגויס וערק לישראל עם מטוס המיג-21, שהיה אז המטוס הסובייטי המתקדם ביותר - מודיעין רב וקריטי שהביא 'המוסד' לקראת מלחמת ששת הימים. הקשרים החשאיים עם הארגונים הכורדיים ובכלל, פיתוח קשרים חשאיים, מדיניים ומודיעיניים, עם מספר רב מאוד של מדינות וארגונים. על כל אלו ועוד רבים, חבה לו מדינת

הישגים רבים ומשמעותיים היו למאיר עמית ז"ל במהלך שירותו הארוך בצה"ל ובמהלך כהונתו כראש המוסד. היו אלה הישגים מבצעיים, מודיעיניים, מדיניים וארגוניים. מאיר עמית ז"ל היה ממניחי היסודות להפיכתו של 'המוסד' לארגון מודרני. עמית הגיע ל'מוסד' לאחר שירות מפואר וארוך ב'הגנה' ו'בצה"ל'. הוא היה אלוף של שני פיקודים (מרכז ודרום), ראש אגף המטה ערב מבצע קדש, וראש אגף המודיעין. עמית הביא אתו ל'מוסד' את כל אוצר הידע הקרבי, הפיקודי, הארגוני והמודיעיני שצבר במהלך שנות שירותו הארוכות, והזניק את 'המוסד' לתחילתו של עידן חדש. מעל 40 שנה חלפו מאז סיום כהונתו של עמית כראש המוסד, אך



ישוחררו, התעמת עם מנהיגי המדינה, ואף איים בהתפטרות אם גם "אנשיו" לא יכללו בעסקת חילופי השבויים. עמית הצליח במאבקו, ועצירי "הפרשה" שוחררו. בכך, מילא עמית לא רק חוב של כבוד לפעילים יהודים נועזים, אלא גם הבהיר למדינה שלמה את חשיבות התמיכה הבלתי מתפשרת באלו הלוחמים למען המדינה בחשאי. היה זה בעיני אחד ההישגים החשובים

ביותר של מאיר עמית. אני חושב כך, ויודע שגם הוא חשב כך. אנו נפרדים היום מאדם שאת כל חייו הבוגרים - החל בגיוסו ל'הגנה' בגיל 15 בלבד - הקדיש למען מדינת ישראל ולמען עם ישראל. שנים רבות וארוכות במערכת הביטחון - ב'הגנה', בצה"ל ובראשות 'המוסד', ואחר כך בתעשייה ובזירה הפוליטית והציבורית. תרומתו הייתה משמעותית. נאמנותו, מסירותו

וערכיו משמשים לנו מופת. פגשתי את מאיר עמית לפני כשלושה שבועות. פגשתי איש שיחה צלול וחד כתמיד, אשר הביע התעניינות עמוקה במתרחש בארגון. פגשתי אדם ערכי ומיוחד, אשר המדינה ועתידה לא פסקו, ולו רגע, להוות חלק בלתי נפרד מהווייתו, עולמו ונשמתו.

יהי זכרו ברוך.

אלוף מאיר עמית ז"ל 2009-1921

מקים המרכז למורשת המודיעין, היו"ר והנשיא הראשון, לשעבר ראש אמ"ן וראש המוסד

שבניו־זרקה. עם שובו מונה ב־1962 לתפקיד ראש אמ"ן. בשנת 1963 מונה לראש המוסד, ובמשך כמה חודשים כיהן בשני התפקידים גם יחד. בשנים 1968-1963 עמד בראש 'המוסד'.

עם שחרורו מהשירות הביטחוני ניהל מאיר את "כור תעשיות". בשנת 1977 נבחר לכנסת התשיעית מטעם מפלגת ד"ש. ב־1978 מונה לתפקיד שר התחבורה ושר התקשורת.

משנת 1982 ואילך מילא מאיר תפקידים ציבוריים ועסקיים שונים, ובהם יזום והקמה של פרויקט לוויין התקשורת "עמוס" וחברת "חלל", וכיהן בתפקידים נוספים ב"חברה לישראל", בצי"ם, ביכין חק"ל ועוד.

מאיר הוא מקים המרכז למורשת המודיעין, היו"ר הראשון ונשיאו.

בשנת 2003 הוענק לו פרס ישראל על מפעל חיים ותרומה מיוחדת לחברה ולמדינה.

הניח אישה, יונה לבית קלמן, שלוש בנות - ניצה, ענת ואילת, שבעה נכדים וחמישה נינים.

יהי זכרו ברוך.

אלוף מאיר עמית שיקף לכל אורך חייו עשייה חלוצית וציונית מגוונת, החל בהגשמה אישית בהתיישבות, עבור לפעילות ביטחונית אינטנסיבית, בניית תשתית לקהילת המודיעין הישראלית, קידום התעשייה והכלכלה הישראלית לעבר חזית הטכנולוגיה המודרנית וענפי ההיי־טק, וכלה בתרומה אישית בזירה הפוליטית ובהשקעת מאמץ אדיר בחינוך הדורות הבאים.

מאיר נולד במושבה כנרת ב־1921 לחיה ולשמעון סלוצקי! הוא למד בבית הספר המחוזי גבעת השלושה ובגימנסיה הריאלית בלפור. בד בבד עם חברותו בקיבוץ אלונים שירת בהגנה המרחבית. בזמן הקמת צה"ל ב־1948 היה מפקד גדוד.

בשנת 1950 מונה מאיר למפקד חטיבת גולני. לאחר מכן (1953) שימש ראש אג"ם במטכ"ל. בשנים 1955-56 כיהן כאלוף פיקוד הדרום. בשנת 1956 תכנן וניהל את "מבצע קדש" (מלחמת סיני). בשנת 1958 מונה לאלוף פיקוד המרכז. כעבור זמן קצר נפצע קשה במהלך קורס צניחה.

ב־1961 יצא ללימודי M.B.A באוניברסיטת קולומביה

לחברי המל"מ ובני המשפחות השכולות,

הנהלת המל"מ מעוניינת בהצעת רעיונות ודרכים להנציח את זכרו של מאיר עמית ז"ל, מקים המל"מ והיו"ר הראשון שלו, ולימים נשיאו.



נא שלחו הצעותיכם למל"מ באמצעות הדוא"ל: mlm@intelligence.org.il

או בפקס: 03-5497731

דמות לחיקוי

דברי ההספד של ראש שירות הביטחון הכללי יובל דיסקין, בהלווייתו של אברהם אחיטוב ז"ל

יסולא בפז באשר למערכת היחסים הממלכתית והנכונה שצריכה להתקיים בין ראש השירות לדרג המדיני. עצות אלו שימשו אותי לא פעם, והן מלוות אותי עד עצם היום הזה.

אברהם ייסד לא מעט מתפסות העבודה והערכים של השירות בתחום הלחימה בטרור, שמטבע עבודתו של השירות השתיקה יפה להם. אולם יותר מכול אברהם מזוהה אצלי עם "ערך הטלת הספק", החשוב כל כך לאיש השירות בעבודתו. אברהם הנחיל את הערך הזה לרבים מאתנו, והוא נהפך ברבות הימים לאחד הערכים הבולטים והייחודיים שבין ערכי השירות.

מסלול חייו של אברהם גוטפריד-אחיטוב מאז עלה מגרמניה בשנים שהנאצים הלכו והתעצמו, דרך ישיבת כפר הרא"ה, ארגון ההגנה, ה"ש"י הפנימי ושרות הביטחון הכללי, ותרומתו שערכה לא יסולא בפז לביטחון מדינת ישראל, משייכים אותו לדור המייסדים של המדינה. יהי זכרו ברוך!

המחשבה האינסופית שלו. כל מי שהכיר את אברהם לאורך השנים לא יכול היה שלא להתרשם עמוקות מיכולת החשיבה השיטתית והחדה כתער, ומההקפדה על פרטי פרטים בכל דבר ועניין. חדות זו ליוותה אותו גם על ערש דוו, והיותה ניגוד אדיר לגופו שהלך ונחלש וליכולת ההתקשרות עמו שהלכה ודעכה, עד שנעלמה כליל. גם ברגעים קשים אלו ניתן היה לראות בעיניים החכמות כל כך את החדות ואת החוסן הנפשי האדיר. בכל אותה תקופה קשה אברהם לא שיתף את מבקריו בקשיים שעברו עליו, והוא ניצל כל שנייה על מנת להתעדכן, להבין, לשאול, או להשיא עצה טובה.

אברהם התאפיין בדיסקרטיות יוצאת דופן, כזו שאפשר רק להתקנא בה, במיוחד כאשר רואים בימים אלו את תופעת ההדלפות האינסופיות ואת היעדר הכבוד לסודות מדינה רבים. היו סודות רבים שנצר עמו עד יומו האחרון, ואת מיעוטם חלק עם ראשי השירות הבאים בתחילת דרכם.

הייתה לי הזכות לשמוע ממנו כמה מסודות אלו, לצד כמה עצות שערכן לא



משפחה יקרה,

אברהם היה ראש השירות הראשון שלי, אולם עיקר היכרותי עמו הייתה דווקא לאחר שפרש לגמלאות. עד היום זכורים לי הכבוד, היראה וההערכה שרחשו לו אנשי השירות. עבור עובדי שירות רבים אברהם היה דמות לחיקוי במנהיגותו, בעוצמה הפנימית שהקרינ, ביושרו, בצניעותו, בנחישות ובחדות

אברהם אחיטוב - קורות חיים

אברהם אחיטוב נולד בשנת 1930 בגרמניה בשם אברהם גוטפריד. בהיותו בן חמש עלה עם משפחתו לישראל.

אברהם היה חניך בישיבת כפר הרא"ה, ובהיותו בן 16 הצטרף ל'הגנה'. משם המשיך לארגון "ש"י פנימי" שהוקם בעיצומה של מלחמת העצמאות ואשר לימים נהפך ל"שירות הביטחון הכללי". באותה תקופה עבר את שם משפחתו לאחיטוב.

אחיטוב הצטרף לשב"כ בשנת 1949. במהלך שירותו סיים תואר ראשון ותואר שני במשפטים בהצטיינות יתרה, ומילא כמה תפקידי מפתח בארגון.

ב-1961 שימש אברהם כראש שלוחה של 'המוסד' בחו"ל. ב-1974 מונה לראש השב"כ ומילא תפקיד זה עד שנת 1980, אז פרש לאחר 31 שנות שירות.

לאחר שפרש מן השירות, שימש אברהם בהנהלה הבכירה של בנק הפועלים עד שנת 1995. אחר כך שימש דירקטור בנצב"א ובתעש.

אברהם אחיטוב נפטר ביום 15 ביולי 2009, בגיל 79.



צופן בספרים

משאלתו של יהודי הולנדי ירושה ל'מוסדי

אבנר א' *

משה נפטר ב־16 בינואר 1982, משמע הספרים שכבו 25 שנים בלי שתמומש בקשת בעליהם.



עמוד הכולל איורים ואזכורים לצופן עברי

חלק מאוסף הספרים יוצב לעיון בספריית המל"מ. כתבה זו, שימור הספרים והנגשתם לקהל, הם חלקנו בקיום צוואתו של משה, שנלחם למען המדינה, ובזאת נסגר למענו מעגל.



משה דהרזיס

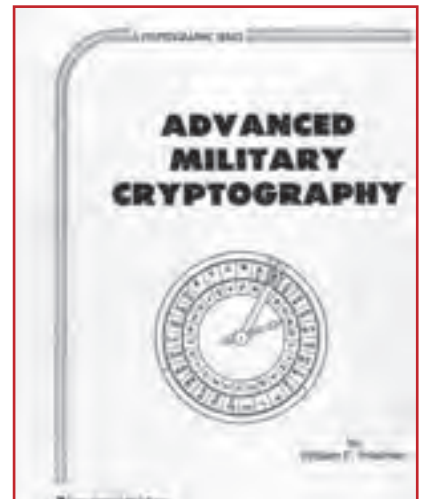
וג'נין ובחזית מול המצרים באילת. בחודשים האחרונים לשירותו (סוף שנת 1948) עסק בתחום ההצפנה והפענוח. ידיעותיו הרבות בתחום המתמטיקה עזרו מאוד לחוקרי הקריפטוגרפיה של צה"ל אז. בפתיחת המעטפות נחשף אוסף תמונות שחור-לבן, שאותות הזמן ניכרים עליהן. בעיון בתמונות בולט די מהר מכנה משותף - אותו אדם גבוה, בהיר, עם משקפי ראייה עגולים ומדי צבא. מהכיתוב המועט שעל חלק מהתמונות מתברר שהן צולמו בחודש יולי 1948. האוסף עצמו כולל ספרים של צבאות זרים, ספרי אקדמיה ואחרים. באופן מיוחד בלטו אלבומים, הכוללים תצלומים וגזרי עיתונים מתחומי הצופן - בשפות שונות, ממדינות שונות. ציורים שונים ומשונים, גלגלים ועיגולים, טבלאות ונוסחאות - כל אלו ממלאים את הספרים ושופכים מעט אור על החידה הגדולה הנוגעת לתחום הצופן, ואולי לאותו אדם.



עמוד ראשון בספר העוסק בצופן דיפלומטי משנת 1902

רעייתו של משה, הנז, הייתה מעורבת בפעולות התנדבות של נשים יהודיות במסגרת ויצ"ו והמגבית ההולנדית. היא הלכה לעולמה בשנת 2007 והשאירה את כל ספריו. מן המכתב עולה כי

זה היה בבוקר גשום וקר של חודש ינואר 2008. בפתח השגרירות הישראלית בהאג, הולנד, ניצב עורך דין מקומי. ידו אחזה במכתב ושתי מעטפות, ולצדו שני ארגזי קרטון חומים, עמוסים בספרים, חלקם כבדים, דפיהם צהובים ומאובקים. לאחר סקירה חשדנית של אנשי הביטחון, בדיקות ובירורים, הורשה להיכנס עם הכבודה.



כריכה של ספר העוסק בצופן צבאי

"To whom it may concern" - כך נפתח המכתב, בן עמוד אחד בלבד, המגולל את סיפורו של משה דהרזיס, יהודי ממוצא הולנדי, מומחה לצפנים שהקדיש את כל חייו לחקר תחום הקריפטוגרפיה. משאלתו האחרונה הייתה לתרום את אוסף ספריו ל'מוסד הישראלי' למשמרת עולמים.

במכתב נחשף סיפור כללי על האיש. משה דהרזיס נולד ב־33 במאי 1922 בהארלם שבהולנד. בשנת 1947 החליט לעזוב הכול ולעלות ארצה, להתנדב למען המדינה שבדרך. בחודשים ספטמבר-אוקטובר 1947 עבר אימונים צבאיים בצרפת, באזור שמצפון לעיר מרסיי. בדצמבר 1947 הגיע ארצה על אנייה יוונית והחל להתנדב בצבא. מעבר להכשרות הרגילות והבסיסיות, התמחה בהטמנת פצצות ומלכודות בשטח אויב וכן בנטרול מוקשים. פעולות הלחימה שהשתתף בהן התרחשו באזור ירושלים

המודיעין והמהפכה האסלאמית באיראן פרספקטיבה של 30 שנה

רוני כהן*

המהפכה האסלאמית, שהתחוללה לפני 30 שנה, שינתה את איראן שינוי מהותי. הפלת משטר השאה היוותה בשעתה אירוע מפתיע ומכונן שהשלכותיו חרגו בהרבה מגבולות איראן. ישראל מצאה עצמה באחת במעמד של "השטן הקטן". מאז, העמיקה מאוד התעניינות קהילת המודיעין במתרחש באיראן, הנתפסת כאיום ראשון במעלה בעיקר נוכח מאמציה להשיג נשק גרעיני. כינתיים מקווים ל"מהפכת נגד" עממית שתביא לשינוי אופי המשטר הקיצוני ומדיניותו

ערב המהפכה -

הכתובת הייתה על הקיר?

בקרוב השליחים ששהו באיראן ערב המהפכה הייתה תחושה שהם יושבים לפתחו של הר געש שהתפרצותו ודאית, אך מועדה אינו ידוע. אירועי החודשים שקדמו להסתלקות השאה באמצע ינואר '79 ולהגעתו של ח'ומייני לטהרן כעבור שבועיים, וכן תוכני השיחות שקיימו השליחים עם גורמים מקומיים, היו יותר מרמז על מה שעתידי היה להתרחש. אולם איש מהם, גם לא מקרב עמיתיהם בטהרן (ואפילו לא ח'ומייני עצמו, כדברי גיזי צפריד), לא היה יכול לצפות עד כמה מהר יתגלגלו הדברים.

איציק ברזלי, שהחל את שירותו באיראן כבר בשנת '68 והמשיך לעקוב אחר המתרחש במדינה בתפקידיו הבאים ב'מוסד', מציין כי בראייה לאחור ח'ומייני כאיש אופוזיציה ומשנתו המבקשת להפיל את המשטר הטרידו את השאה ואנשיו כבר מסוף שנות ה-60 - אם כי לא ניתן היה להעריך אז את משקלו הסוגלי הגבוה בהנעת גלגלי המהפכה והנהגתה. חיזוק נוסף מבחינתו לתחושה שהעניינים עלולים לצאת מכלל שליטה קיבל ברזלי בביקורו

הקיצוני הנוכחי ומדיניותו. ציון דרך זה - 30 שנה למהפכה - מהווה במה נוחה לשיח, שכינסו אליו כמה מהאישים ששירתו באיראן ערב המהפכה וחשו על בשרם את התגבשותו והתפרצותו של הגל המהפכני, ואשר ממשיכים גם כיום להתעניין בנעשה במדינה זו, בצד מומחים לנושא בעבר ובהווה. מטרתנו הייתה לחזור ולבחון את האירועים בפרספקטיבה של שלושה עשורים לאחור, ולנסות ללמוד על איראן של אז ולהסיק מסקנות על זו של היום.

מקום מיוחד ניתן לסוגיית הפנים שהפתיעה אז ואשר מפתיעה גם כיום, כמו אירועי השבועות האחרונים בטהרן. במרכז האירועים הללו עומד גל תסיסה כנגד המשטר האסלאמי תוך קריאת תיגר על מנהיגותו ועל עצם הלגיטימיות שלו. בראייה רחבה יותר ניסינו להעלות תובנות ולקחים מפרי ניסיונם של משתתפי הדיון, הנוגעים למלאכה המורכבת של גיבוש הערכת מודיעין בענייני פנים. אתגר זה בעייתי במיוחד במדינה הטרוגנית כאיראן (ולא רק), שיש לה מסורת שלטונית ייחודית ואשר לציבור שבה יש יכולת השפעה ומעורבות (גם אם מוגבלת) בקביעת אופיו של המשטר וסדר יומו.

המהפכה האסלאמית, שהתחוללה לפני 30 שנה, שינתה את איראן שינוי מהותי בכל ההיבטים: מהרגליו ואורחות חייו של האזרח הקטן ועד למדיניותה האזורית והבין-לאומית, וביתר שאת כלפי ישראל. הפלת משטרו השנוא של השאה - מטרה שאיחדה כמעט את כל מרכיבי החברה האיראנית והביאה בסופו של דבר לעליית משטר אסלאמי קנאי - היוותה בשעתה אירוע מפתיע ומכונן, שהשלכותיו חרגו בהרבה מגבולות איראן.

ישראל, ששליחיה היו עד אז אורחים רצויים באיראן ויצרו מסכת קשרים ענפה ואינטימית עם בכירי משטר השאה, בתחום המדיני, הביטחוני והכלכלי, מצאה עצמה באחת במעמד של "השטן הקטן", שהאיבה כלפיו מצד המשטר החדש פחותה אך במעט מזו שהפגין כלפי ארצות הברית ("השטן הגדול"). מאז, העמיקה מאוד התעניינות קהילת המודיעין במתרחש באיראן, הנתפסת כאיום ראשון במעלה בעיקר נוכח מאמציה להשיג נשק גרעיני, ואחד ממוקדיה היה ונותר הזירה הפנימית המורכבת. זאת, בתקווה לא חבויה למעין מהפכת נגד עממית, שתביא לידי שינוי אופי המשטר

משתתפי השיח

במגוון תפקידים מאז סוף שנות ה־80.

יצחק כהני (אל"מ במיל') - סגן הנספח הצבאי לענייני מודיעין בטהרן (הגיע לטהרן באוגוסט '78).

פרופסור מאיר ליטבק - חוקר בכיר בתחום האיראני והפלסטיני במרכז ללימודים איראניים ובמרכז דיין באוניברסיטת תל אביב.

גייזי צפרייר - נחשף לנושא האיראני פעמיים: כשליח 'המוסד' בכורדיסטאן העיראקית ב־74-75; ובשליחות השנייה, מאוגוסט '78 ראש השלוחה בטהרן. גם לאחר שסיים את שירותו באיראן המשיך לעסוק בנושא. חיבר את הספר *שטן שטן גדול שטן קטן*.

איציק ברזלי - שהה באיראן כאיש 'המוסד' משנת '68 ועד אמצע שנות ה־70 במלאו סדרת תפקידים ובהם סגן ראש המוקד בטהרן. המשיך לעסוק בנושא במסגרת תפקידיו גם לאחר מכן.

עמוס גלבווע (תאל"מ במיל') - כראש זירה מזרחית באמ"ן-מחקר האחראי על עיראק עקב גם אחר הנעשה באיראן. עם פרוץ המהפכה שימש כעוזר ראמ"ן להערכה. המשיך לעקוב אחר הנושא כראש מחלקת מחקר באמ"ן ובתפקידיו השונים.

רוני כהן (אל"מ במיל') - בתפקידו האחרון שימש כראש זירת איראן-עיראק באמ"ן-מחקר. עוסק בתחום האיראני

מוקדם מדיי שלא לספוג הפסדים אסטרטגיים (וגם כיום הוא מצר על כך שבסופו של דבר היציאה התבצעה שבוע מאוחר מדיי, לאחר שהמהפכה כבר פרצה).



איציק ברזלי כקצין בצבא איראן 1972

מה עוד היה עשוי לגרום להערכה המקלה בסוגיה? ראשית לכול, המעורבות הכלכלית והביטחונית העמוקה של גורמים ישראלים במשק המקומי באיראן ("השקענו ושקענו", כדברי איציק ברזלי). מעורבות זו יצרה לדברי כהני, גם בדרג המדיני, תחושת הדחקה עד כדי סירוב להביט במציאות נכוחה (או אירצון לעשות זאת). גם העובדה שהאמריקנים, שכ־50 אלף מאנשיהם שהו באיראן בתקופה זו, נהגו כאילו לעולם חוסן, תרמה לתחושה ששינוי הוא אפשרי אך לא בטווח הזמן המיידי.

בהקשר זה, גייזי מציין שהערכות ה־CIA, שפורסמו בעיתונות באותה עת, העניקו למשטרו של השאה לפחות 10-15 שנות שלטון נוספות. בראייה רחבה יותר מעריך ברזלי כי מחלת הסרטן של השאה ואכזבתו מחוסר הגיבוי של נשיא ארצות הברית

גם כהני מצא לדבריו עם הגעתו, ללא הכנה מוקדמת ובניגוד לדברי השבח ששמע על מנעמי השירות בטהרן, מדינה קורסת. הפגנות מיליונים ברחובות, מאבק בין אנשי דת לפוליטיקאים, ואנשי בזאך, שאותם סימן כגורם כבד משקל בפוליטיקה הפנימית, בוחשים בקלחת.

מציאות זו לא נסתרה כנראה מעיני מקבלי ההחלטות בישראל. עמוס גלבווע מספר על דיון שערך (מארס '77) ראש הממשלה יצחק רבין ז"ל עם בכירים על המצב באיראן, ובו ניתח השגריר לוברני את המתרחש בזירה הפנימית במדינה. לוברני העריך, כך זוכר גלבווע, כי משטר השאה עומד לפני סיום. עם זאת הבהיר, כי מדובר בתהליך שעשוי להימשך לא מעט שנים, אמירה שבעקבותיה הוחלט שלא לנקוט צעדים מעשיים מיידיים.

לקראת סוף שנת '78 ולנוכח ההחמרה במצב הפנים, נדרש 'המוסד' להכין 'תכנית חירום' שתכליתה להוציא בזמן את כל הישראלים ששהו במדינה, אם וכאשר ישתנו הנסיבות. הוחלט לבקש את עזרת האיראנים במידע ובסיוע מבצעי על מנת לאפשר את ביצועה,

התחושה בקרב השליחים ששהו באיראן ערב המהפכה הייתה שהם יושבים לפתחו של הר געש שהתפרצותו ודאית, אך מועדה אינו ידוע

וראש 'המוסד' דאז, יצחק חופי, נפגש לצורך כך עם ראש ה'סוואכ'.

לדברי גייזי, הרעיון היה לצאת מהר מספיק כדי שלא להיפגע, אך לא

בטהרן בראשית שנת '77: סדרת פיגועים והתנגשויות בערים הגדולות ושיחות עם בכירים מהצבא - שלא הסתירו את דעתם, כי אף שאין המשטר נתון על סף התמוטטות הרי האיזון הפנימי העדין הולך ומופר - המחישו לו היטב כי העניינים יוצאים מכלל שליטה. דרך אגב, סוגיית ח'ומייני כאיום מוחשי על המשטר, כפי שהתברר בהמשך, עלתה תדיר בשיח עם בכירים בטהרן, שהעלו את הצורך להיפטר ממנו (ברמיזה לא מוסתרת שישראל תקבל עליה את המשימה), גם סמוך מאוד למועד חזרתו לאיראן.

האירועים לציון 30 שנות מהפכה באיראן, ובסמוך להם המהומות האחרונות בטהרן, הם הזדמנות טובה ללמוד על הזירה הפנימית המפתיעה באיראן של אז ושל היום

בחצי השנה שקדמה למהפכה (החל באוגוסט '78 - מועד הגעתם לאיראן של גייזי צפרייר ויצחק כהני), הלכו והתרבו הסימנים למה שעתידי להתרחש: לדברי גייזי, השגריר לוברני וראש השלוחה הקודם ראובן מרחב הצביעו חודשים מספר קודם לכן על קיומם של זרמי אופוזיציה המאיימים על המשטר, אך העריכו כי נפילתו לא תתרחש בתוך חמש (ולפי גרסה אחרת שלוש) השנים הבאות. כבר בימיו הראשונים בטהרן, היה גייזי יעד לצעדי תגובה חריפים מצד המשטר - הטלת עוצר ומשטר צבאי בבירה ובאצפהאן - סימן מובהק לדעתו לכדור השלג שהחל להתגלגל.

קרטור למדיניותו, היו המסמרים בארון שלטונו שהיה רעוע בלאו הכי (החלפת ראשי ממשלה חדשות לבקרים, ונכונותו לבגוד באנשי שלומו למען האינטרסים האישיים שלו כדברי גייזי), וזאת בשעה שאנשי המסד הביטחוני האיראני בטוחים כי יעלה בידם להחזיר את המצב על כנו גם במחיר דמים כבד.

הפתעה - הייתה או לא הייתה?

ובסיכומו של עניין, למה הופתענו (אם בכלל) במקרה האיראני, ואילו תובנות ולקחים אקטואליים ניתן ללמוד מהאירוע על איראן של ימינו ועל מדינות האזור בכלל? נראה כי גם הגורמים בשטח, וכפועל יוצא מעדותו של עמוס גלבווע גם קהילת המודיעין בארץ, היטיבו לכאורה לזהות את תהליך התפוררותו של משטר השאה אך הופתעו מהמהירות שבה התחולל. רוב המשתתפים גורסים כי אין מדובר בהפתעה אסטרטגית יסודית אלא בהפתעה טקטית בלבד, שנזקיה מוגבלים יותר לכאורה. מנגד, ברזלי טוען כי מדובר בהפתעה רבת, שכן איש לא צפה את הסתלקות השאה ואת הגעתו של ח'ומייני בתוך פרק זמן כה קצר (או לפחות קצר בהרבה מהתחזיות הפסימיות ביותר).

עמיתים מקומיים, הוא מייחס חשיבות רבה להבנת התרבות ודפוסי ההתנהגות הייחודיים לאיראנים. אלה מתבטאים, לדבריו, בעיקר בכפל לשון (השפה ככלי משחק, מסחר ודיפלומטיה), בהתנהלות מתנשאת (ביטחון עצמי מזויף) וביכולת שלא לומר את מה שהם חושבים (כפי שהגדיר זאת לדבריו שגריר בריטי באיראן בשנות ה-60) ולא לעשות את מה שהם אומרים, ובסופו של דבר ליישם מה שהם רוצים ולבלבל את מי שמבקש לעקוב אחר מהלכיהם.

פרופסור מאיר ליטבק מציין את משקלו הגבוה של הגורם האנושי בניבוי תהליכים חברתיים ופוליטיים ארוכי טווח, החל במרכיב 'הפסיכולוגיה של ההמון' - כך למשל היגררות האזרח אחר מעשי שכניו/חבריו ונכונותו לצאת לרחוב ולהתקומם נגד המשטר - וכלה בשאלה כיצד יגיב השוטר ברחוב האמון על מניעת הפרות סדר. חשובה לא פחות היא צניעותו של איש המודיעין, שחייב להיות ער לכך שהיריב, כל שכן זה האיראני, אינו חושב כמוהו, לא מבחינת התוכן (למשל, האם אנחנו מתכוונים לאותו מושג כאשר אנו מדברים על רצון הציבור בחירות) וודאי שלא בתפיסת העולם, הנעוצה בתרבות פוליטית ייחודית המשתנה על-פי הנסיבות.

אסטרטגית יסודית אלא טקטית בלבד. השאלה לא הייתה האם, שהרי תהליך התפוררות משטר השאה כבר נצפה, אלא מתי. גם אם כן, אין פירוש הדבר שהפתעה טקטית אינה בעלת משמעות. על מנת לשפר את יכולת ההתמודדות המודיעינית עם אירועים דומים ואחרים, יש להעמיק את המודעות, להבין את התרבות ולהכיר את השפה, את הדקויות שבה ובמיוחד לקרוא עיתונים. בכל מקרה, גם לדעת גלבווע, אין בכך כדי להקנות למערך את האינדקציה המדויקת למועד הבשלתו והתפרצותו של התהליך שחזה.

הבנת תהליכים פנימיים באיראן מחייבת להכיר את התרבות הפוליטית הייחודית במדינה: שליטה בשפה, הכרת אורחותיה ומנהגיה ולאורך זמן - זיכרון ארגוני שאינו מתאפשר כיום לנוכח תפקידים קצרי זמן - ובעיקר נדרשת צניעות מאיש המודיעין המחויב להיות ער למגבלותיו

גייזי צפריך סבור שהפתעה ב-79' הייתה גם אסטרטגית וגם טקטית. לטענתו, לא מספיק להצביע על תהליכים ולמצוא קווי דמיון בין מה שקרה בעבר למה שעשוי לקרות שוב, אלא יש להיות עם היד על הדופק ולזהות את חילופי השחקנים במחזה. לשם כך עלינו להעמיק את הכרותנו עם זירות הפנים במדינות היעד.

כהני, האוחז בגישה דומה, סבור שיש להיות ערים להתהוותם של תהליכים ולנתח את מרכיביהם. כך למשל הוא מדגיש כי היום כבעבר, קיימים באיראן מגזרים רחבים המבקשים שינוי. שאיפותיה של האינטליגנציה הצעירה והמתוסכלת, בבחינת פרולטריון חדש, שונות ומרחיקות לכת בהרבה מאלה של דור המהפכנים מלפני שלושה עשורים, וכפועל יוצא אולי גם עוצמת המחאה נגד המשטר. הוא גם מציין את התפיסה שרווחה בזמנו, כי אנשי דת אינם מסוגלים למעשה של ממש, תפיסה שהתנפצה נוכח אירועי המהפכה ואשר את השלכותיה על הפוליטיקה



ביקור ראש המוסד צביקה זמיר באבדאן (1968).
סיוור בשט אלערב - ברקע הגדה העיראקית. משמאל, איציק ברזלי

לדעת ליטבק, אחד מכשלי המודיעין הוא היעדר היכולת להבין את התרבות הפוליטית של מושא היעד המחקרי שלו - הכרת ההיסטוריה, החברה, התרבות והשפה - לאורך זמן (זיכרון ארגוני), ולא במסגרת תפקידים קצרי זמן, דבר שבולט במיוחד במודיעין הצבאי. עמוס גלבווע סבור כי המהפכה האסלאמית לא הייתה בבחינת הפתעה

כך או כך, בוויכוח הבלתי פתור ביקשנו מהמשתתפים להביע את דעתם בעניין הסיבות לקושי בזהווי תהליכים וכן להצביע על מועד הבשלתם ככל שהדברים נוגעים לזירה הפנימית. ברזלי טוען כי גם היום איננו מכירים לעומק את "התרבות הפוליטית באיראן" כהגדרתו. מניסיונו העמוק בשטח, שליטתו בשפה הפרסית וחיינו בקרב האוכלוסייה תוך מגע מתמיד עם

אם המשטר זוכה לתמיכה של קרוב לשליש מהאוכלוסייה כפי שיש הטוענים, הרי שהוא נהנה מבסיס איתן.

אחרית דבר

כלל מי שעסק ואשר עוסק בה, איראן הייתה ונשארה חידה מרתקת ומורכבת. היא שונה באופן מהותי ממדינות המזרח התיכון הערביות שאנו מכירים, בשפה, בדת, בהיסטוריה, במוצא האתני ובתרבות הפוליטית והחברתית. היא ארץ רבת-ניגודים כמעט בכל מישור - מדיני, כלכלי, חברתי, דתי ואפילו



ג'ידן צפריר

אישי. מאפיינים בולטים המייחדים את הניגודים הללו באיראן כוללים את הפער בין התדמית הבטוחה, השחצנית והכוחנית שמפגינים ראשיה, לבין חוסר ביטחון בסיסי וחשדנות כלפי חוץ; והפער בין הצגת רוח האחדות והתמיכה במשטר הלגיטימי לכאורה לבין קולות ההתנגדות והתסיסה בשטח הבוקעים מקרב מגזרים גדלים והולכים בזירה הפנימית.

איראן מתייחדת ביכולתה להכיל ניגודים אלה הן ברמה הלאומית והן ברמה האישית, עד להתפרצות הגוררת שינוי (כפי שהומחש במערכות הבחירות לנשיאות ובהפגנות האחרונות בטהרן), מה שמצליח לבלבל לא מעט את העוסקים בסוגיה והם מתחבטים בשאלה הרת גורל: איזו איראן היא הניבטת אלינו?

בראייה לאחור וגם כיום, ובצל העיסוק האינטנסיבי בסוגיות מדיניות וצבאיות אסטרטגיות באיראן, מחקר הפנים באיראן (ולא רק) נע בין הידיעה וההערכה הרציונלית לכאורה, הדנה בתהליכים, במרכיבים ובמינונים מדידים, לבין תחושת בטן הטומנת בחובה גם תקווה להחזרת המצב לקדמותו. כך או כך, יש מקום להניח שבשנים הקרובות לא נשוב לאכול צ'לו קבאב ואש רשתה ברחובות טהרן.

בחומת הלגיטימיות והאחדות שביקש המשטר להציג, המפגינים חסרים מנהיגות של ממש, לפחות בדמותם של אנשי דת. בהיעדרה של מנהיגות כזו, ליטבק אינו אופטימי באשר לאפשרות הבשלת התהליך.

איציק ברזלי מתבונן באירועים האחרונים בתקווה לשינוי שהוא צופה זה שנים, אף שגם הוא סבור שהדבר יצריך עוד זמן רב. מבחינתו, המהפכה השנייה באיראן החלה כבר לפני ארבע שנים עם בחירתו של אחמדינ'ג'אד לנשיא. לדעתו, הנשיא החדש הוא נציג של תפיסת עולם קיצונית, פרי השינויים שהתחוללו במהפכה במשך שלושה עשורים: סילוק בני הדור הראשון למהפכה (אנשי דת, ביורוקרטים) ועליית כוחם של אנשי משמרות המהפכה שהשתלטו גם על הכלכלה ושחקו את מעמד הבזא. נסיבות אלה החזירו למעשה את השיח הפנימי באיראן שלושה עשורים לאחור, וכיום הוא נסב על מאבק פוליטי-כלכלי בצמרת המשטר על עמדות כוח ועל ירושת המנהיג ח'אמנהאי, בעיקר בין רפסנג'ני (איש הדור הישן שלא נבחר לנשיא) לבין הקבוצה השמרנית בראשות אחמדינ'ג'אד. ברקע יש גם תסיסה והתמרמרות מצד צעירים ונשים (רבים מהם בוגרי מוסדות להשכלה גבוהה) שהמשטר אינו מסוגל לספק להם תעסוקה שתהלוך את כישוריהם. מצב זה לא הולך לעבור בלא תגובה, וברזלי מעריך שהציבור יאמר את דברו בבחירות לפרלמנט האיראני בעוד כשנתיים.



רוני כהן

עמוס גלבוץ סבור שאנו עדים לתהליך מתמשך באיראן. המהפכה, שלמעשה טרם הסתיימה, פושטת ולובשת צורה עליפי השינויים הפנימיים, האזוריים והבין-לאומיים. גלבוץ מעריך כי המהפכה חובקת כול. גם במקרה של שינוי כלשהו, אין הוא צופה מהפך של ממש בדמותה של איראן ובעמדותיה.

הפנימית במדינות האזור אנו רואים גם כיום בכל הנוגע למשקלם של הדת ומנהיגיה. למרות זאת, ליטבק מעריך כי השליטים הערביים למדו את הלקח וכי הם מונעים כיום מאנשי הדת לצבור עוצמה.

איראן לאן?

ולאן מועדות פניה של איראן? פרופ' מאיר ליטבק אמנם רואה באירועי השבועות האחרונים רעידת אדמה, אך מדגיש את



פרופסור מאיר ליטבק

ההבדלים שבין עידן המהפכה לימים אלה. אז דובר בשאה חלש, שהרחיק מעליו את מקורביו. מבחינה אישית הוא נטה לברוח מעימותים ברגעי משבר קריטיים, היה חולה, וחש נבגד על ידי

על רקע ההחמרה במצב גובשה ב'מוסד' 'תכנית חירום' להוצאת הישראלים מאיראן, שעיקריה: להסתלק מהר מספיק כדי שלא להיפגע, אך לא מוקדם מדי שלא לספוג הפסדים אסטרטגיים. בסופו של דבר היציאה התבצעה שבוע מאוחר מדי ולאחר שהמהפכה כבר פרצה

האמריקנים. ואילו הגברדיה השולטת היום חושלה במהפכה ובתקופת ההתנגדות לשלטון השאה שקדם לה (חלקם אף ישבו בכלא) ולמדה את לקחי העבר תוך נכונות להפעיל כוח להבטחת שרידותה. אף שניבעו סדקים

בעקבות הבחירות לנשיאות באיראן: המאבק לחופש באיראן

דוד מנשרי*

על אף ההכנסות הגבוהות מהנפט, המצב הכלכלי הקשה נמשך והפערים החברתיים מעיקים כבעבר. עם כל ההבטחה ל"דמוקרטיה אסלאמית" - פעמי החופש עדיין בוששים לבוא. נראה כי הכוחות הרדיקליים הצליחו לעת עתה לדכא את המהומות, בנטלם לעצמם לגיטימציה דתית לדכא את הציבור בשם רצון האל, שהם שמו עצמם לפרשניו הבלעדיים. לרשותם ניצבת גם הזרוע הצבאית לדיכוי המהומות. ניכר גם שהם למדו היטב את לקח המהפכה שלהם וכי הם נחושים שלא לאפשר למתנגדיהם לעשות להם את מה שהם עשו למשטר השאה. ואילו תומכי הרפורמה נעדרים אידיאולוגיה אלטרנטיבית מלכתד, ארגון מוסדר ומנהיגות כריזמטית יותר. לח'ומיני, שביקש לשנות את המערכת מן היסוד, היה הרבה יותר קל מאשר למוסווי, שרוצה "רק" לשפרה מבפנים. לסיסמאות של 1979 ("השאה חייב ללכת", "האסלאם הוא הפתרון") - סיסמאות חד-משמעיות וקליטות - עדיין לא קמו מקבילות ב-2009. אולם לאיראן, שלא כמו למדינות ערב, יש מסורת של מעורבות עממית מרשימה בפוליטיקה. השיעה, המצדיקה מאבק בעושק, ובשלטון הנראה בלתי לגיטימי - אלה עומדים ביסוד כינונה ועוברים כחוט השני בדברי ימיה. איראן השיעית היא המדינה היחידה במזרח התיכון שבה התחוללו שתי מהפכות עממיות במאה אחת: החוקתית (1906) והאסלאמית (1979) - רקורד שלא הרבה חברות רשמו לזכותן. אף כי לא ברור אם אנו בפתחו של גל מחאה נוסף, תנועת הרפורמה נראית איתנה מתמיד והיא זוכה לתמיכה ציבורית רחבה, אף מצד כמה מגדולי פוסקי ההלכה. האם אנו בפתחו של גל מהפכני חדש? חוקרי העבר אינם יכולים לצפות שינוי בדרך שבה הציבור בוחר ללכת, כך לפתע פתאום. אם וכאשר יטיל הציבור את כובד משקלו, עמדתו לא תהיה תלויה במידת החזרה לאסלאם, אלא במידה שבה יענה המשטר על הציפיות שהזינו את המהפכה מראשיתה - הבטחה לחיים טובים יותר וחופש רב יותר לעם האיראני.

הרי מתחת לקרקע עדיין יוקדת האש. את רושם האירועים - הן מבחינת היקף המאבק לחופש והן מבחינת תקיפות הדיכוי - יהיה קשה למחוק מהזיכרון הקולקטיבי. המנהיג העליון, אייתוללה ח'אמנהאי - שמלכתחילה לא היה בעל הסמכות הדתית, המעמד הפוליטי והכריזמה האישית של אייתוללה ח'ומיני - הצליח אמנם לשמר את אחמדדניג'אד בכס הנשיאות. אולם שלא כקודמו, שידע להתעלות מעל הכיתתיות ולפעול לגישור הפערים בעת משבר, ח'אמנהאי נעשה מעורב ישיר בפוליטיקה הסיעתית. הקרע באליטה השלטונית עמוק מתמיד, והוא משקף גישות מנוגדות בתכלית כמעט בכל עניין.



איור: איציק ברזלי

בסיס הלגיטימציה של המשטר הצטמצם אף הוא באופן ניכר. אם עוצמת המשטר נסמכה עד כה על דבקות דוגמטית, הרי עתה היא נשענת במידה רבה על כוח הדיכוי. שיטת "שלטון חכם ההלכה", ההישג ההיסטורי העיקרי של המהפכה האסלאמית, קיבלה מכה קשה. חמור לא פחות, שביסוד הזעם הציבורי עומד התסכול מכך שהציפיות מהמהפכה נכזבו ברובן. העם האיראני נלחם יותר מ-100 שנה להשיג שתי מטרות נאצלות: חופש ורווחה. אלו היו גם מטרות המהפכה ב-1979. הציפיות שנכזבו ממשיכות להיות השמן בגלגלי הנרגנות הציבורית המתגברת.

נשיאים מהמפלגה הדמוקרטית בארצות הברית, ששמו את זכויות האדם ואת החירות הפוליטית גבוה בסדר יומם, העניקו רוח גבית לתנועות ליברליות באיראן ועודדו את מאבקן לחופש בציפייה לתמיכה מוראלית מצדם. כך היה בראשית שנות ה-50 כאשר מוצדק הנהיג את 'החזית הלאומית' בעת כהונתו של הנשיא טרומן; אייתוללה ח'ומיני הגיח כדמות אופוזיציונית ראשית בזירה הלאומית בראשית שנות ה-60, כשבבית הלבן ישב הנשיא קנדי; והמהפכה האסלאמית התרחשה בתקופת נשיאותו של קרט. זמן קצר לאחר שנכנס הנשיא אובמה לבית הלבן, פרצו מהומות באיראן - הנרחבות ביותר מאז 1979.

עלייתו של אובמה לכס הנשיאות שלהבה את דמיונם של רבים בעולם, ובכלל זה באיראן. הסיסמה "כן, אנו יכולים" נשמעה רלוונטית עבורם, ורבים ראו במועמד הרפורמיסטי לנשיאות באיראן, מיר-חוסין מוסווי, מעין אובמה מקומי. המחנה הרדיקלי היטיב להבין את הסכנות הגלומות בגישת הממשל החדש בארצות הברית. הם העריכו נכונה את הנזק שעלולות להסב הצגת פנים אמריקניות חייכניות ויד מושטת לשלום להלוך הרוחות בקרב הדור הצעיר בארצם, והזהירו כי הגזר שמציעה ארצות הברית בצורת דיאלוג אינו אלא מורעל.

לנוכח המהומות באיראן ניצב אובמה בפני דילמה קשה: ב-1953 ארצות הברית התערבה בתהליך הפנימי באיראן, ורישומי העיונות האיראנית המפעמת מאז ניכרים עד היום. לעומת זאת, ב-1979 בחר קרט שלא להתערב, ובכך הקל את ניצחון המהפכה. כאשר הדיאלוג הוא נדבך מרכזי במדיניות הנשיא ואי-התערבות הוא עיקרון חשוב בתורתו, התבטאויות מיותרות היו עשויות לערער את הבסיס לדיאלוג עם איראן הרשמית בלי להיטיב עם הרפורמיסטים. אובמה בחר תחילה שלא להתייחס לנושא בעצמו, ורק מאוחר יותר התבטא בזכות כיבוד החירויות הפוליטיות וזכויות האדם. אולי לא מעט מדי, אך מעט מאוחר מבחינת הרפורמיסטים. גם אם על פני השטח הצליחו שליטי איראן להחזיר את השקט לרחובות,

התפתחות האיסוף הגלוי על איראן והדילמות המודיעיניות הנלוות

מיכאל סגל*

סיקור הבחירות באיראן חשף היטב את היתרונות המודיעיניים הסמונים באיסוף המודיעין הגלוי (OSINT - Open Source Intelligence) על הנעשה באיראן

מאוקיינוס המידע העצום את המידע הדרוש לחוקר, ולשלב באופן מושכל בתוצר המודיעיני. התחדדה גם שאלת הגבול שבין מחקר לאיסוף, והאם קצין המחקר צריך גם לאסוף את המידע למחקרו. בשנים האחרונות מתחולל שינוי ניכר, ונתחים גדולים של האיסוף הגלוי על איראן נעשים בתוך חטיבת המחקר, כשכל העת נדרשת הסדרה מחודשת של יחסי מחקר-איסוף.



למרות היתרונות העצומים הסמונים באיסוף הגלוי, ועל אף העובדה שהוא תופס בהדרגה מקום מרכזי בעבודת הפסיפס המודיעיני, עדיין הוא אינו זוכה למעמד הראוי בקהילת המודיעין. לפעמים אף מתעוררת התחושה שקיים יחס הפוך בין העלייה בחשיבותו לבין התשומות המושקעות בפיתוחו ויחס הקהילה אליו. אחת ההטיות הנפוצות היא שחוקרים (בעיקר צעירים) עדיין מבלבלים בין "סודי ביותר" ומודיעין ערכי לבין שיטת איסוף והתוצר המודיעיני.²

ראשי קהילת המודיעין בישראל צריכים "לבנות ספינות גדולות ומצוידות יותר, שתוכלנה להפליג ולנווט באוקיינוס המידע הגלוי". חצב - ספינת הדגל של האיסוף הגלוי בישראל - היא ספינה חבוטה מעט שעשתה שנים את מלאכתה נאמנה, אך היא קטנה מכדי לנווט דרך נבחשול המידע הגלוי ולהביא את "השלל" היקר הנדרש.³

ולו גם וירטואלית, לתוך נבכי החברה והמשטר באיראן, שעד לא מזמן הייתה בלתי אפשרית.

גל המחאה האחרון הבליט את הרשת החברתית "טוויטר" (Twitter) כמקור למעקב אחר הנעשה באיראן. סרטונים שצולמו במצלמות טלפונים, וקישורים לכתבות העיתונות האיראנית והזרה בנושא המצב הפנימי, היו זמינים יותר מאי פעם לחוקרים, ולמעשה לכל מי שיש לו גישה לאינטרנט. במהלך המהומות של יולי 1999 ניתן היה להתרשם ממחאת הסטודנטים רק באמצעות רשתות השידור הבינלאומיות. כיום, כמות המידע המצולם והכתוב בזמן אמת גדלה לאין שיעור. באמצעות מיפוי נכון של בלוגים, פורומים ורשתות חברתיות, ניתן להרגיש את דופק האירועים. הנערה נדא שנורתה בידי מיליציות הבסיג' נהפכה לסמל המחאה ו"זכתה" לנושא משלה ברשת החברתית "טוויטר" (#neda), שדרכו ניתן היה להגיע למידע רב בנושא, וכך גם באירועים שלאחר הבחירות, דרך הנושא #iranelection. גם ערוץ הסרטונים "יוטיוב" (YouTube) משמש להעלאת מגוון סרטוני הפגנות ועימותים מרחובות איראן ולהפצתם בכל הגלובוס.

בצד המידע המדיני-חברתי הגלוי על איראן ניתן להשיג גם מידע צבאי רב - כולל חזותי - אודות "משמרות המהפכה" וצבא איראן. זאת, באתרים ייחודיים של "משמרות המהפכה", בפורומים בנושא צבא איראן ובבלוגים שבהם מפורטים אמל"ח, תרגילים ורכש. גם מתקני גרעין ואתרי שיגור טק"ק נגישים באמצעות Google Earth, או באמצעות מכוני מחקר מובילים המנתחים אותם מתוך תצלומי לוויין ברזולוציה גבוהה.¹

הגידול העצום בהיקף המידע מעורר בעיות ודילמות: כיצד ניתן לחלץ

מבחינה כרונולוגית, ניתן לחלק חלוקה גסה את האיסוף הגלוי על איראן לשתי תקופות: לפני מבצע "שלום הגליל"; ולאחריו, עם הקמת חזבאללה והתחדדות תפיסת האיום מאיראן. האיסוף הגלוי הושפע מהשינויים הארגוניים באמ"ן. עד סוף שנות ה-80 בערך, טופלה איראן במסגרת הזירה הבינלאומית, ורק בהמשך "זכתה" למדור, ענף וזירה משלה.

בד בבד חלה מהפכה במקורות האיסוף הגלוי. חוקרי איראן של ימינו חשופים לנפח מידע גדול מאוד לעומת מקביליהם משנות ה-90, ואף אלו מתחילת שנות ה-2000. התרחבות הגלישה באינטרנט שינתה את תפיסת האיסוף. את סוכנויות הידיעות הבינלאומיות ועותקי העיתונות "הקשה" החליפו אתרי אינטרנט, והחל שימוש נרחב בבלוגים, בפורומים, ברשתות חברתיות ("פייסבוק", "טוויטר"). באיראן, שבה פועלת חברה אזרחית תוססת אך חירותם של אזרחיה במרחב הממשי מוגבלת, מצאו האזרחים מפלט במרחב הווירטואלי: בבלוגים, בפורומים שבהם הם מתקשרים וכותבים את אשר על לבם, וחושפים יותר מטפח על הנעשה בתוך איראן.



כמעט כל אישיות וארגון באיראן מנהלים אתר אינטרנט פעיל שבו אפשר למצוא את החדשות האחרונות. מקורות חדשים ומתחדשים אלה מאפשרים לחוקר מבחון הצצה בלתי אמצעית,

1. http://csis.org/files/media/isis/pubs/070216_iran_proliferation.pdf

2. <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol48no3/article05.html#fn24>

3. <https://www.cia.gov/library/center-for-the-study-of-intelligence/csi-publications/csi-studies/studies/vol48no3/article05.html>



אורי לוברני איש הסוד, העצה והמעש

ראיינו: אפרים לפיד ויוכי ארליך
כתבה: יוכי ארליך *

נפגשנו עם אורי לוברני בביתו. ביקשנו להתוודע באווירה בלתי פורמלית למורשתו של מי שנחשב ל-”civil servant” האולטימטיבי, שעשה 60 שנה בשירותה של המדינה, חי במטבחה הפוליטי, סמוך לפיהם ולאוזניהם של מקבלי ההחלטות בישראל בתחומי האסטרטגיה, המדיניות והביטחון הלאומי; מי שעיצב למעשה, ללא התואר, את תפקיד היועץ לביטחון לאומי בישראל: יועץ וביצועיסט גם יחד, אמין, שומר סוד, יזם הפועל מאחורי הקלעים, מצוי בעין הסערה ופניו כפני ספינקס, נמנע מחשיפת רגשותיו, בקי, מעורב, מתעניין



משמאל לימין: שמואל (שמיל) גולן, שייקה ארז, שר הביטחון יצחק רבין, מתאם פעולות הממשלה בלבנון אורי לוברני, (עם הגב) גנרל לאחד. צילום: דוד רובינגר

כראש הלשכה של רה”מ לוי אשכול (1964). לוברני היה מקורב לבן-גוריון, וחש הזדהות עם עמדתו בעניין פרשת ”עסק הביש” ועם דרישתו להקים ועדת חקירה ממלכתית. לאחר שבן-גוריון התפטר מראשות הממשלה ביקש יורשו לוי אשכול את לוברני להמשיך בתפקיד ראש לשכתו. אף שאהב מאוד את אשכול והעריך את חוש ההומור שלו, לוברני חש מיד לאחר ההתפטרות של בן-גוריון שהחלה היערכות בלשכת רה”מ נגד אלה שזוהו כתומכי ”הזקן”, מה שיצר את הסדקים הראשונים ביחסי האמון שבין לוברני לאשכול. השיא היה כשהגיע לביתו של אשכול והתבקש על ידי רעיית רה”מ מרים אשכול, שלא להיכנס לחדרו, כדי שלא יפגוש בעצמו

ראשית חכמה - אמון מלא

לוברני מציין כתנאי מחייב את האינטימיות הנבנית בין הקברניט לבין איש אמונו. ”כאיש סוד המקורב לקברניט, אתה חשוף למעשה לכל המעלות ולכל החולשות שלו. כאשר הציע לי משה שרת להיות מזכירו האישי, הוא ציין בפניי שאני הולך לראות אותו לבוש בתחתונים”. האמון הטוטאלי ביחסי השניים הוא קריטי. הקרבה למקבלי ההחלטות והחשיפה כיצד מתבשלים דפוסי העבודה, מאפשרים ליועץ להיות מעורב בעצמו בקידום נושאים חשובים. לוברני מגלה כי בעברו היה מקרה שבו חש כי אינו זוכה עוד לאמון הטוטאלי של שולחו. אז החליט להתפטר מתפקידו

הקריירה של לוברני החלה בראשית שנות ה-50 כאשר שימש ראש הלשכה של שר החוץ דאז, משה שרת. מאז ועד לעצם ימינו אלה שימש בתפקידי אמון רגישים - מנהל לשכת ראש הממשלה, יועץ רה”מ לענייני ערבים, עוזר-יועץ-שליח לראשי המדינה, לבן-גוריון, שרת, ואשכול. מאז ראשית שנות ה-80 כיהן כמתאם פעולות הממשלה בלבנון, ולתקופה גם ראש צוות הטיפול בנושא השבויים והנעדרים, ובנושאים רגישים נוספים כמו מבצע העלאתם לישראל של יהודי אתיופיה ב-1991. בין לבין, בהיותו דיפלומט בשירות החוץ, כיהן לוברני כשגריר באוגנדה, באתיופיה ובאיראן של ימי השאה, וכשליחם של פרס, רבין, שמיר, ברק ורבים אחרים.

ביום מן הימים לשלם פיצויים. בעבודת המטה לקראת המפגש ברומא גובש בין השאר מסמך עקרונות לחתימה הדדית כחלק מהסדר פיצויים.

בסופו של דבר השיחות ברומא התנהלו מול משלחת נציגים של 35,000 פליטים שישבו בלבנון ומחוצה לה, רובם בני העדה היוונית-קתולית, עדתו של חכים. הנציגים שעמם נפגש לוברני אף הביעו נכונות לחתום על המסמך שהוצג בפניהם, אולם בסופו של דבר הטיפול בנושא נקטע לאחר חזרתו של לוברני לישראל. הסיבה העיקרית לכך הייתה התפטרותו של בן-גוריון מראשות הממשלה והחלפתו בלוי אשכול. זה בחר שלא להמשיך לעסוק בנושא.

מידה גדולה של ארס ועוקץ מהיחסים בין יהודים לערבים. כדי לבדוק את העניין מעשית, סוכם שאבוא לוותיקן ברומא למפגש עם משלחת של נציגי הפליטים שבראשה תוכנן לעמוד חכים עצמו".

בן-גוריון אמנם לא האמין שהערבים יקבלו אישור למהלך, אך נתן את האור הירוק לבדיקת הנושא ולעבודת מטה לקראת מפגש אפשרי ברומא. הנושא טופל בחשאיות מוחלטת כשבסוד העניין הוכנסו רק יעקב הרצוג ממשרד החוץ וראובן אלוני מנכ"ל מנהל מקרקעי ישראל. ההערכה הייתה שמדובר בסכומי עתק, אך הרצוג הסתמך על הבטחה אמריקנית שניתנה לו ממזכיר

באדם שלישי שנועד עם רה"מ. לוברני הסיק את המתבקש והתפטור במהרה מתפקידו. "הגילוי הזה, שהוא לא נתן בי אמון מלא, הכה בי. לא ייתכן מצב שבו ראש ממשלה לא נותן אמון מלא בראש הלשכה שלו. אשכול הבין את זה, וכשביקשתי לעזוב את המקום ברגע שנכנסתי, הרגשתי שהקלתי עליו".

שילוב הדרוזים וקידום הסדר פיצויים לפליטים

עוד מאז תקופת כהונתו כיועץ רה"מ לענייני ערבים בממשלותיו של בן-גוריון, לוברני זוכר היטב שני נושאים שפעל לקידומם. הראשון היה סיפור הצלחה - שילובם של בני העדה הדרוזית בחיי המדינה, ובעיקר בצה"ל, אף שמתנגדים רבים הטילו ספק בנאמנותם. הנושא השני כשל - מאמציו של לוברני לקדם הסדר של תשלום פיצויים כספיים

"כאיש סוד המקורב לקברניט, אתה חשוף למעשה לכל המעלות ולכל החולשות שלו. כאשר הציע לי משה שרת להיות מזכירו האישי, הוא ציין בפניי שאני הולך לראות אותו לבוש בתחתונים"

לערבים שעזבו את בתיהם ואיבדו את זכויותיהם. "ישנה התנגשות אמיתית בין הצדק שלהם לצדק שלנו, ואני כמוכן מצדד בצדק שלנו. אבל מה שניתן לקדם בכסף וברצון טוב - צריך לעשות. נתקלתי בערבים שעומדים ברחוב ורואים יהודים שגרים בבתיים שלהם. חשבתי שבזיכרון הקולקטיבי שלהם ייחשב הדבר כגזל. מי שהביא אותי לראייה הזאת היה ראש העדה הקתולית הבישוף חכים, שהיה לימים הפטריארך הקתולי בדמשק, מקסימוס ה-12. היה לחכים יחס אמביוולנטי לישראל. מצד אחד היה שונא ישראל, ומצד שני היה מעוניין לקבל הטבות. הוא טען שאנחנו צריכים לשלם פיצויים על מה שלקחנו בניסיון להוציא



השגריר לוברני ורעייתו שרה עם קיסר אתיופיה היילה סילאסי

קשרים אישיים ומבצעים חשאיים - אידי אמין

הידידות עם אידי אמין, לימים שליטה העריץ של אוגנדה, נוצרה מתוך חוויה

המדינה האמריקני פוסטר דאלס, בזמן שכיחן כציר בשגרירות ישראל בווינגטון. לפי אותה הבטחה, ארצות הברית תסייע לישראל אם זו תחליט

אורי לוברני - כרטיס ביקור

לענייני ערבים לראש הממשלה. בשנים 1963-1964 היה מנהל לשכת רה"מ לוי אשכול. לוברני כיהן כשגריר בקניה, באתיופיה ובאיראן. בשנים 1983-2000 היה מתאם פעולות הממשלה בלבנון, עד לנסיגת כוחות צה"ל מהמדינה. מאז הוא משמש יועץ מיוחד לשר הביטחון לעניינים איראניים.

לוברני נולד בשנת 1926 בחיפה. בוגר בית הספר הריאלי בחיפה וחונך תנועת הצופים. בנעוריו התנדב לפלמ"ח והשתתף במפעל ההעפלה. במהלך מלחמת העצמאות ב-1948 שירת כקצין מודיעין בחטיבה 7 ובחטיבת יפתח. אחרי המלחמה הצטרף למשרד החוץ. היה מזכירו של משה שרת, וב-1956 נתמנה לתפקיד היועץ

איך מגבשים תפיסת עולם?

מקומו: "עלינו להסתגל לרעיון שנצטרך לחיות עם הערבים גם בעוד 2,000 שנה". תקרית זו נחקקה בזיכרון של לוברני הצעיר כאירוע מכונן, ועד היום הוא חש כי ילדותו בחיפה, העיר שהייתה דוגמה טובה ליחסים בין העמים, השפיעה רבות על גישתו כלפי הערבים ועל חייו בכלל.

לוברני מזכר כיצד בהיותו ילד בן עשר בחיפה, נסע יום אחד עם אביו באוטובוס עמוס, אשר אליו עלתה אישה ערבייה עם סלים. אביו הורה לו לפנות את מקומו לגברת, כשמישהו צעק לעבר אביו: "שהילד ישב. לא צריך לקום. היא ערבייה". לוברני האב התעלם, והסביר לבנו שעליו לפנות את

המורדים שעתידיים היו (בברכת ארצות הברית) להדיח את מנגיסתו עוד במהלך חודש ינואר 1991. שמיה, שהוזהר על ידי ארצות הברית שלא לסייע לרוזן האתיופי, הנחה את לוברני ש"לא להבטיח למנגיסתו 'משהו שיורה', וכן לא לפנות אליו בענייני כספים אלא לפנות היישר אל יהודי ארצות הברית (שכמה מפעיליהם כבר הספיקו לסייע ליהודי אתיופיה להגיע לאדיס אבבה)". בתום שבעה חודשים של פעילות אינטנסיבית ומו"מ מאומץ מול ראשי המשטר באתיופיה החליטה ממשלת

מראש שירותי תדלוק למטוסים. "כשנחתנו בניירוב, הטילו עליי להודיע לג'ומו קנייאטה, נשיא קניה, שנחתנו. הנשיא הזקן כעס מאוד שהטרדנו את שנתו בשעה מאוחרת, וכן שהפרנו את הריבונות של הקנייתים. הוא דרש שנעזוב את קניה בתוך שלוש שעות".

מבצע שלמה וחילוץ יהודי אתיופיה

בראשית שנות ה-90 היה לוברני מתאם פעולות הממשלה בלבנון, וגם שימש כראש המשלחת למו"מ עם לבנון במסגרת שיחות מדריד.

משותפת לאחר ביקור בתרגיל של צבא אוגנדה. לוברני, שהיה שגריר ישראל במדינה, חזר בטיסה יחד עם אידי אמין שהיה בזמנו סגן הרמטכ"ל. "הייתה תקלה במטוס וחששנו לחיינו. אמין שהיה מוסלמי התפלל לאללה, ובסופו של דבר הטייס האוגנדי הצליח להנחית את המטוס על גחונו. לאחר מכן דרש אמין שטייס ישראלי יטיס אותנו בחזרה לבסיס. כשהגענו בשלום הצהיר אמין כי בגלל אותו אירוע אנחנו לא פחות מאשר אחים בדם. כמה שעות אחר כך, בשעת לילה מאוחרת, נקראתי עם אשתי שרה כדי לחגוג עם אמין את

שמיר, שהוזהר על ידי ארצות הברית שלא לסייע לרוזן האתיופי, הנחה את לוברני ש"לא להבטיח למנגיסתו 'משהו שיורה', וכן לא לפנות אליו בענייני כספים אלא לפנות היישר אל יהודי ארצות הברית



לוברני שגריר באוגנדה, בריקוד אפריקני עם אידי אמין

ישראל על "מבצע שלמה" (לוברני רושם לעצמו זכות יוצרים על שם המבצע): רכבת אווירית ישראלית להוצאתם של כ-17,000 מיהודי אתיופיה לארץ בסוף שבוע אחד. לוברני ניצח על המו"מ החשאי מול מנגיסתו ושליחו קאסה קבדה (בתיאום עם האמריקנים) אשר בסופו גובש הסדר ובו קיבלו האתיופים 35 מיליון דולר לפני בריחתם מאדיס אבבה, שנפלה בידי המורדים כעבור זמן קצר. על המבצע הצבאי שתואם עם 'המוסד' ומשרד החוץ פיקד סגן הרמטכ"ל דאז, אמנון ליפקין שחק. לוברני מצטער שקרדיט כה גדול נפל בחלקו שלו על חשבון אלה שביצעו את "מבצע משה" ב-1984, "שהיה מסובך יותר, מסוכן יותר, ויקר יותר גם בנפש".

מנסה לחלץ מהבוץ הלבנוני

בשנים האחרונות לוברני מזהה יותר מכול כמרכז והמתאם של פעולות

בשנת 1990 נקרא לוברני, שהיה השגריר באתיופיה הקיסרית בראשית שנות ה-70, אל לשכתו של רה"מ שמיר. זה הטיל עליו את המשימה לסייע בחילוץם של יהודי אתיופיה לישראל. תחילה שמיר ביקש רק להגדיל את מספר היהודים שממשלת הרודן הקומוניסטי מנגיסתו היילה מרים תתיר להוציא מאדיס אבבה. באותה תקופה הצטופפו בבירת אתיופיה קרוב ל-20 אלף יהודים שעזבו את בתיהם בצפון המדינה כדי להגיע לישראל. אדיס אבבה עצמה הייתה אז כבר במצור הולך ומתהדק של כוחות

סיומה המוצלח של אותה טיסה, ומאז היו בינינו יחסים מיוחדים. הם נוצלו במהלך פרשת אנטבה ב-1976 כשהייתי השגריר באיראן. ממקום מושבי בטהרן כתבתי לשר החוץ יגאל אלון כי אני חושב שאמין יסכים לקבל אותי במקום האמהות והתינוקות החטופים. נקראתי בדחיפות לארץ, אולם באותו שלב כבר נפל הפור על פעולה צבאית לחילוץ החטופים". היה גם מי שהחליט שלוברני יצטרף לכוחות שיצאו לאנטבה. לוברני ייעץ לממשלה, בין השאר, שלא לבקש מהקנייתים

הממשלה בלבנון תחת ממשלות שונות בראשות שמיר, פרס, רבין, נתניהו, ברק ושרון. הנחת העבודה של לוברני הייתה כי על ישראל לסגת מלבנון. הוא לא היה שותף לקונספציה שחיפשה לכונן "סדר ישראלי" בלבנון, בין באמצעות הנוצרים בהנהגת בשיר ג'ומייל ('המוסד') ובין באמצעות הדרוזים

לוברני יועץ ראש הממשלה לענייני ערבים ביומו האחרון של בן-גוריון כראש ממשלה, 1963. צילום: דוד חרים



בהקמת "דרוזיסטאן", רעיון שתמכו בו גורמים ישראלים שונים. שלא כעמדת צה"ל באותם ימים, לוברני האמין שיש לסיים את הנוכחות הצבאית של ישראל בשטח לבנון בהסדר, כשברור לו שיהיה זה אפשרי רק תמורת נסיגה ישראלית "עד הגרר האחרון". היום, הוא אומר, ניתן לומר בביטחון שהמעורבות האיראנית בלבנון טרפה את הקלפים ושינתה את תמונת המצב מיסודה. הוא מגלה כי הסב את תשומת לבו של שר הביטחון יצחק רבין לכך שחיזבאללה גלש ממרחב ההשפעה של סוריה אל חיקה של איראן. טהרן ביקשה עתה להפוך את לבנון לבסיס ליצוא המהפכה האסלאמית אל המרחב המזרח תיכוני כולו. רבין הטיל על לוברני לעקוב אחר הנעשה באיראן, והקצה לצורך כך תקציב ראשוני של 200 אלף דולר. לוברני חושש מאוד מהמשך התחזקותו של חיזבאללה, גם אם תוצאות הבחירות האחרונות שהתקיימו במדינה מציגות תמונה אחרת. הוא מעריך כי תשומות משמעותיות של ממשל אובמה,

הסעודים ואחרים, עצרו את התהליך לפי שעה.

מדירים שינה מעיניו: שבויים ונעדרים, איראן

"החיידיק האיראני מלווה אותי עד היום כמו החיידיק שמקנן בי בהקשר הטיפול בעניין השבויים והנעדרים שפעלתי לקידומו עם עו"ד אורי סלונים וסגני אל"מ (דימ) ד"ר ראובן ארליך. זכיתי שהבאנו את המכתבים הראשונים ותמונות מרון ארד, הנווט הנעדר. העברנו מכתב מתמי אל רון בתקופה שעדיין היה בידיו של נביה ברי, מנהיג אמל. חייתי את העניין הזה בצורה מאוד אינטנסיבית ושוחקת. אורי סלונים ריכז את הקשר עם המשפחה בצורה בלתי רגילה, בדבקות, באהבה ובכישרון. עד היום, מדי בוקר כאשר אני מתגלח, אני נזכר ברון ארד ואני שואל את עצמי האם יש משהו שלא עשיתי, שלא פעלתי כשורה? אין לי על כך תשובה. נושא זה נכנס לך לנשמה, אתה לא יכול להיפרד ממנו, ואני מתייסר על כך עד היום".

כשמדובר במו"מ לשחרור חיילים חטופים, לוברני נוקט גישה עקרונית המתבססת על ההנחה שהערבים ירצו תמיד לסחוט מאתנו את המקסימום. עלינו לשים לעצמנו סייגים וקווים אדומים למחיר שנהיה מוכנים לשלם. לצורך כך, הוא אומר, "עלינו להיות מוכנים לחנך את החיילים ואת הציבור".

גם החיידיק הפרסי איננו מרפה מלוברני. הוא היה הראשון שהתריע, בעת שהיה שגריר ישראל בטהרן, על המהפכה העומדת בשער, שנה לפני שפרצה. באותם ימים של סוף שנות ה-70 הגיעו יחסי איראן וישראל לשיא, ושיתוף הפעולה ביניהן פרח. מאמציו לשכנע את שר החוץ דיין לתכנן את האפשרות שנציגי ישראל באיראן יגורשו אם משטרו של השאה יקרוס, העלו חרס.

גם היום לוברני רוחש כבוד והערכה רבים כלפי העם האיראני, לתרבותו ולמורשתו הייחודית. הוא מציין שיש

לו לעתים קושי להסביר שהעם האיראני איננו דומה לעם הערבי. מדובר לטענתו בעם יהי, גאוותן, לאומני ובעל מורשת היסטורית של מעצמה אזורית מובילה. מכאן גם נובעת החתירה להצטייד ביכולת גרעינית המשותפת לציבור האיראני כולו. "רבים מהם חושבים בלבם: אם לפקיסטאנים יש, להודים יש, לישראלים יש, הרי גם לנו מגיע". תהליך התגרענותה של איראן הוא בלתי נמנע, לדעת לוברני, אך יש להמשיך לעשות כל מאמץ כדי לבלום אותו. מטרידה אותו ה"אצבע על הכפתור". "החבורה הזאת שיושבת כיום בטהרן מפעילה את כל המנגנונים השלטוניים נגד העם שלה ומאמינה שהיא עושה זאת מתוך קשר ישיר אל האלוהים שלה. לכן, היא מסוכנת בהקשר הפעלתו של נשק גרעיני". הוא מעריך כי הפתרון לדאגותיה של ישראל טמון בהפיכת השלטון בטהרן, מבית. הפעלת מנגנוני הכוח האכזריים ביותר נגד מתנגדי המשטר תביא כנראה לדעיכתו של גל המחאה הנוכחי, אך לוברני מוסיף ש"בסוף - העם יקבע. גל ההתקוממות הציבורית האחרון ברחובות ערי איראן הוא תחילת סופו של משטר האייתוללות".

"הגילוי הזה, שהוא לא נתן בי אמון מלא, הכה בי. לא ייתכן מצב שבו ראש ממשלה לא נותן אמון מלא בראש הלשכה שלו"

על השאלה כיצד ניתן לצפות הבשלה של תהליכים פנימיים לכלל מהפכה, השיב לוברני כי לא ניתן ללמוד על כך באוניברסיטה. הבסיס לכך הוא הצטברות של תחושות, אירועים, ניסיון נלמד ובעיקר אינטואיציה. זה היה הכלי העיקרי שעמד לצד אורי לוברני כאשר חזה את נפילת משטר השאה.

עדות מאיראן

שעבר סיפר לי מפקד חיל האוויר, ביקש ממני הנהג האישי הלוואה של 100 אלף טומאן (כ־100 אלף דולר של אותם ימים) כדי להשיא את בתו. אמרתי לו שזה סכום דמיוני, וכי אתן לו חמשת אלפים במתנה. מה זאת אומרת לא תיתן לי 100 אלף, זעם הנהג, אני נתתי כבר עשרת אלפים לכל אחד משני השומרים בשערו אתה מבין, אומר לי לוברני, "האיש החזק הזה בלע את עלבונו ונתן לו למחרת את 'הלוואה'. היררכיית הפחדים התהפכה. המפקד ירא מהנהג שירא משומרי השערה המשטר גמור".

ישראלי שהזדמן לאיראן ביוני 1978 והיה במחיצתו של השגריר לוברני מעיד:

יכולתו ליצור קשר אישי אמיץ עם כל מי שראוי היא תכונה מובהקת של לוברני, שסייעה לו בתחומים רבים, כולל הפעלת האינטואיציה המודיעינית האגדית שלו. ישבנו שעות בשגרירות הישראלית בטהרן והוא חזר וטען: "המשטר גמור, המהפכה בשער". משסיימנו את כל הניתוחים המלומדים הוסיף: "בוא אספר לך מדוע זה סופי. מפקד חיל האוויר של השאה - אחד האישים החזקים במערכת - שפך בפניי את עלבונו. בשבוע

מודיעין כחול מדים, ומודיעין ללא מדים

שיחה עם ראש חט' המודיעין במשטרת ישראל, תנ"צ מני יצחקי

ראינו: אפרים לפיד ורב־פקד ענת בשן *

כשונה מהמודיעין הצבאי, למודיעין המשטרה יש סביעת אצבע בכל תחומי העשייה • במודיעין המשטרה, שלא כמו בצבאי, אם אין ראייה משפטית מוצקה - תהליך המודיעין לא הושלם • כאן יעדי האיטוף הם כ"בית", במדינה, בכל פינה, והעשייה כפופה באופן מלא לחוק • על "מלאכת המחשבת" שמאחורי "הגלימה הלבנה"

"פיגועי טרור רבים ופעילויות פליליות רבות של ארגוני פשיעה נשאים עלומים ולא מתפרסמים, כדי למנוע הפרעה לפעילויות הבאות. בכל מקום שבו ישנם עבריינים, כסף והחלטה לעבור על החוק, יהיו מן הסתם אירועי פשיעה. מכאן שהמודיעין המשטרה צריך לנסות לצפות אותם, או לפחות לדלות כל מידע אפשרי לפני ביצועם, ולהביא את המידע המודיעיני לכלל פעילות אופרטיבית. אם האירוע כבר התרחש, על המודיעין המשטרה לחשוף את מבצעיו. אין זו אלא חצי עבודה בלבד, מכיוון שעלינו להביא גם ראיות".

אנחנו מקבלים בכל כלי
האיטוף עשרות אלפי פריטי
מידע על אירוע מסוים או על
פרשה מסוימת, והעבודה
הקשה ביותר היא לברור
את המוץ מהבר של כל
אותן ידיעות. אנחנו עושים
זאת בעזרת מערכות
מתקדמות לכריית מידע

על־פי תנ"צ יצחקי, ההחלטה לאחד את אגף החקירות עם אגף המודיעין הייתה החלטה נבונה, שכן "אין קווי הפרדה ברורים בין שני האגפים". "המודיעין אמנם נמצא בכל שלבי החקירה, אך הוא דומיננטי יותר בשלבי הסמויים, החשאיים, לפני ביצוע המעצרים. להבדיל מארגונים אחרים, המודיעין המשטרה ממשיך בפעילותו גם לאחר סיום החקירה. כך למשל הוא מפעיל את אותם 'מדובבים' בתוך תאי המעצר".

יומינט בצד סיגינט

"המגבלה המודיעינית של משטרת ישראל, שלא כגופים אחרים, היא

שלו בכל תחומי הפעילות של משטרת ישראל. עיקר עיסוקו בסדר הציבורי, בפעילות חבלנית עוינת ובעשייה המודיעינית בתחום הפלילי. "כל אירוע עלול להתפתח להפרת סדר", אומר תנ"צ יצחקי, "וכדי למנוע זאת, יש צורך במודיעין מדויק, הן עבור אירועים מתוכננים והן עבור אלו שאינם מתוכננים, כמו המודיעין המשטרה הבולט במבצע 'עופרת יצוקה'. במהלך ימי הלחימה בעזה היה צורך לנסות ולצפות באילו מקומות עלולות לפרוץ הפרות סדר בתחומי הקו הירוק. גורמי ימין וגורמי שמאל, ערבים ישראלים ואחרים, רצו להביע את מחאתם, כל אחד על־פי דרכו. חלקם עשו זאת בדרך אלימה על ידי זריקת אבנים ובקבוקי תבערה, ואף בניסיונות לחסום כבישים. זה עורר את הצורך לעקוב אחר תהלוכות, הצהרות והתבטאויות, גם אם מתונות. כמו כן, היה צורך לעקוב אחר גורמים אנרכיסטיים, שתכננו לבצע מעשים בתוך תל אביב". לדברי יצחקי, פריסת המודיעין באותה תקופה הייתה רחבה במיוחד, שכן התקבלו אלפי ידיעות שהיה צריך לנתח, לעבד ולהעביר הלאה למקבלי ההחלטות.

"אנשי המודיעין לסוגיהם נוכחים כולם באירועי הפרות סדר, שהרי יש צורך בסוכנים, במקורות, במידע, באנשי טכנולוגיה, בכוחות בילוש ובכוחות סמויים. גם לאחר סיומו של אירוע, שנראה לעתים נקודתי ותמים, עבודת המודיעין היא רבה", מדגיש יצחקי. "צריך לדעת, למשל, מי עומד מאחורי האירוע וגם היכן הוא אמור להיות באותה נקודת זמן. בניגוד למודיעין הצבאי, על המודיעין המשטרה לאסוף ראיות ולהביא את המתפרעים בהפרות הסדר לדיון".

בשני תחומי העיסוק האחרים - פעילות חבלנית עוינת ופעילות פלילית - המודיעין מעורב הן בפעולות סיכול, הן בפעולות יזומות והן בפעולות חשיפה.

לאיש מודיעין, כל ראייה היא אחד יותר מדי. "קשה לעיכול", מגדיר זאת תנ"צ ניצב מני יצחקי, ר' חטיבת המודיעין באגף לחקירות ולמודיעין. הוא מעדיף שיחת רעים משיחה מקצועית. לשיטתו, אנשי המודיעין צריכים להישאר עלומים. "ככל שהחשיפה רבה יותר, כך היריב נהיה למסובך יותר. שהרי יהיה מי שיקרא, מי שייסיק מסקנות, מי שישכיל לשנות את מהלך פעילותו ואת שיטת הביצוע שלו, ויוכל גם להקשות עלינו בפעם הבאה", הוא אומר. "העיתונות כדרכה, מחפשת חדשות. לכן כל אירוע שיש בו פעילות משטרתית מקבל עוצמות אדירות".

"המגבלה המודיעינית של
משטרת ישראל, שלא
כגופים אחרים, היא בחובתה
לקבל הכשר משפטי וחוקי
לכל פעילויותיה. השיקול
המשפטי והחוק הם
מרכיבים מרכזיים בהחלטה
על דרך פעולה"

כשמדברים עם אנשי המודיעין הישראלי על היעדים שלהם, מפליגים בקלות לאיראן, לטרור העולמי, לסוריה, לחיזבאללה, לחמאס ולארגוני טרור מקומיים. כשנפגשים עם תנ"צ מני יצחקי, מפליגים למקומות אחרים ולאומים שונים. עבור יצחקי, יעד מודיעיני יכול להיות כל אדם, כל ארגון וכל פעולה המהווים פוטנציאל לביצוע פשע, או שכבר עשו זאת. בכך, המילה "מודיעין" אמנם נשארת; ואולם, אף כי השיטות זהות בחלקן, הפעילות המבצעית של המודיעין המשטרה שונה בתכלית מזו של המודיעין הצבאי. המודיעין המשטרה מתייחד בשילובו בעשייה היומ־יומית ובטביעת האצבע

ואליהם מוכוון כל המידע הנאסף.

"גלימה לבנה" ו"מלאכת מחשבת"

המודיעין המשטרתי היה מעורב בכל ההיבטים של מבצע "גלימה לבנה" (ביקור האפיפיור בנדיקטוס ה-16 בישראל), שבמהלכו הופעלו כוחות רבים מאוד. "ב'מעגל הרחוק' נעשתה סקירה של כל מה שקרה ברחבי העולם בביקורו הקודמים של האפיפיור במדינות שונות, וכן כל מה שקרה בתקופה שקדמה לביקור בארץ. נבחנו ברגישות רבה המשמעויות של כל מה שנאמר על האפיפיור בתקופה האחרונה", מדגיש יצחקי.



פעילות משטרית בשטחים

"ב'מעגל הפנימי' המודיעין היה שותף לכל מה שקשור בביקור עצמו. במעגל הליבה נערכו תכניות מודיעיניות על כל אתר ואתר שהאפיפיור נועד לבקר בו, כולל התרעות ומתן תמונת מודיעין מושלמת למפק"ל. מתוך אלפי פריטי המידע שהצטברו, נבנתה תמונת המודיעין הכוללת".

בסיום הריאיון הגשנו לתנ"צ יצחקי את



שוטר בלבוש אזרחי מבצע מעצר בשטחים

הספר "מלאכת מחשבת" של המל"מ. כך נתגלה לנו שזהו גם שם הקוד של מערכת המחשוב המודיעיני של חטיבת המודיעין במשטרת ישראל.

שחקירתן החלה בימ"רים המחוזיים ונמשכה באמצעות הנציגים במדינות הרלוונטיות. "בפרו, לדוגמה, נתפסו טון וחצי קוקאין בפעילות משולבת של ימ"ר חוף והסקוטלנד-יארד", מציין בסיפוק תנ"צ יצחקי. "שיתוף הפעולה הוא פורה ויעיל מאוד, וקיימת פתיחות רבה בין המשטרות, פתיחות שאינה מושפעת מדעותיהן כלפי ישראל".

יצחקי מוסיף ש"דווקא המשטרה במדינות אחרות מעוניינת להיות שותפה לתהליך של איסוף המודיעין, כי הוא מאפשר לה לראות ברור יותר את מה שמתרחש בתחומה".

מבין אלפי אנשי המודיעין המשטרתי, רכו המודיעין בשטח הוא הדמות

בחובתה לקבל הכשר משפטי וחוקי לכל פעילויותיה. השיקול המשפטי והחוק הם מרכיבים מרכזיים בהחלטה על דרך פעולה. היועצים המשפטיים מלווים את העשייה המודיעינית לכל אורכה. העניין של חשיפת מקורות ואמצעים הוא דבר שחוזר ועולה בבתי המשפט. החיסיון הוא הכלי האחרון שניתן לנו על מנת שלא נחשוף את מקורותינו. לעתים, ביודעין, אנחנו מוותרים על פעילות משפטית או על החלטות להעמיד לדין, כאשר אמור להתקיים דיון על היבטים בהפעלה היומיטית או בזו הסגיטית".

בשנים האחרונות נתון המודיעין המשטרתי בתהליך התפתחות משמעותי ומתמשך: "בתחום היומיט אנחנו משפרים יכולות ועוסקים באיסוף בסיסי. בסיגנט אנחנו מייצרים יכולות כמעט בכל תחום. עברנו כברת דרך ארוכה, והראיה - קידום החקיקה שתאפשר לנו להגיע למאגרי מידע שלא הורשינו להגיע אליהם בעבר, וכך לסייע במלחמה בפשע".

"שיתוף הפעולה הבין-לאומי הוא פורה ויעיל מאוד, וקיימת פתיחות רבה בין המשטרות, פתיחות שאינה מושפעת מדעותיהן כלפי ישראל"

באשר להתפתחות התקשורת והתרחבות השימוש באינטרנט, הרי שאלו מאפשרים למודיעין להרחיב את הפנ הגלוי בחקירה. "אם לדוגמה מתארגנת הפגנה כלשהי", אומר יצחקי, "הרי על-פי ניתוחו של המודיעין הגלוי (פרסום באינטרנט, התבטאויות של אנשים שונים וכו') ניתן להעריך את העוצמות של ההתבטאויות השונות, ולנתח את האפשרויות של הוצאתן אל הפועל. אנחנו מקבלים בכל כלי האיסוף עשרות אלפי פריטי מידע על אירוע מסוים או על פרשה מסוימת, והעבודה הקשה ביותר היא לברור את המוץ מהבר של כל אותן ידיעות. אנחנו עושים זאת בעזרת מערכות מתקדמות לכריית מידע".

מודיעין כחול חובק עולם

למשטרת ישראל יש תשעה נציגים ברחבי העולם, שמרבית עשייתם היא בתחום שיתוף הפעולה המודיעיני עם משטרות המדינות השונות. רק בשנה שחלפה נחשפו 28 פרשות בין-לאומיות גדולות מאוד בתחום הסמים,

המרכזית. הוא צריך לדעת על כל אירוע שמתרחש בשטח שהוא מופקד עליו, לדאוג להבאת המידע המודיעיני ולשכנע את מי שצריך בנחיצותה של פעילות מבצעית. הבלש הוא הגורם האופרטיבי המרכזי של המודיעין. הוא אינו לובש מדים, ורוב הזמן פעילותו חשאית. "עבודתם היום-יומית של הבלשים קשה ביותר", מציין תנ"צ מני יצחקי. "הם מרגישים תחת רגליהם את הגנות, את השמש ואת הקור. עליהם להיות סבלניים מאוד, ועליהם להיות מסוגלים לעבור כהרף עין ממצב של רגיעה מוחלטת למצב של אירוע - להפעיל שיקול דעת ולהיות אפקטיביים ויעילים".

בשירות המודיעין עובדים גם מפעילי הסוכנים בקרב עבריינים, מומחי הטכנולוגיה, מצוותתים (שעליהם לדעת

'לשלוף' את המילה המתאימה ולהעבירה בעוצמה הנכונה למפקדיהם) וה'דסקאים' - שהם למעשה ליבת המודיעין. הם מכוונים את כל הכוחות,

"הלשון האדומה" שקדמה למלחמת ששת הימים עיקריה של תכנית ההגנה הישראלית ב-1967

ערב מלחמת ששת הימים הוכנה במטכ"ל תכנית להשמדת כוחות אויב בקדמת סיני. התכנית היוותה את הבסיס למבצע הונאה שמטרתו הייתה לרמוז על כוונת צה"ל לכבוש את שארם א-שיח'. רעיון ההונאה, שהתגלגל כענף ביטחון שדה בראשות אברהם אלון בשיתוף אג"ם-מבצעים בראשות ("חקה") יצחק חופי, נהפך בסופו של דבר לתכנית פעולה. זו כללה הונאה חזותית ואלחוטית של צה"ל בד בבד עם פעילות 'המוסד' לכיום פעולות כפריפריה

עמירה שחר*

האוגדה בימיה התבססות של שתי חטיבות בשטח. פעילותה כללה תנועות סרק של זחל"מים וג'יפים מחטיבות 200 ו-14, ששולבו עם תנועות כוחות אמת, ויחד יצרו את הרושם של כוח גדול המצוי באזור.

שיגור אניית הספקה מאתיופיה

תכנית ההונאה הימית להכין ולשגר אניית הספקה ישראלית מאתיופיה נועדה לחזק את הרושם כי ישראל עומדת לתקוף בשארם א-שיח' ולכן זקוקה להספקה עבור הכוח שיפעל שם. ענף ביטחון שדה ו'המוסד' בנו תכנית להדלפת דיס-אינפורמציה על אניית הספקה מנמל מסוע לשארם א-שיח', בדומה לאניית המזון שנשלחה לשארם א-שיח' במבצע קדש. לצורך מימוש רעיון אניית הספקה "בריגיטה" הוכנה בארץ רשימת קניות בעבור 1,500 איש לתקופה של שבוע, שכללה מזון רב ודלק. בתוך זמן קצר נודע באזור מסוע כי הישראלים קונים מזון וציוד בדחפיות על מנת להעמיסם על אנייה שעומדת להפליג בקרוב. ב-1 ביוני בוימה הפלגתה של אניית המבחן מנמל מסוע, כאשר על סיפונה הצוות הישראלי. אחרי זמן קצר שבה האנייה לנמל באמתלה שיש תקלה במנוע. תכנית אניית המבחן לא יצאה לפועל, אך הפעילות סביבה תרמה לחיזוק תכנית ההונאה.

"כוח חדקל" - ההונאה שלא בוצעה חול הירדנים

שני מבצעי הונאה נוספים תוכננו כדי לרתק את החטיבות הירדניות המשוריינות שהיו מוצבות בבקעת הירדן ולמנוע את מעברן לגדה המערבית. הכוונה הייתה

אפשריים, וכן בוצעו אימוני הנחתת טנקים מהים.

פעילות אוגדת ההונאה 49

פעילות אוגדת ההונאה 49 כחלק מ"לשון אדומה" נועדה להפתיע את המצרים באשר לגזרת המאמץ העיקרי של צה"ל, ולמשוך כוחות מצריים שהוצבו בצפון סיני וכן כוחות עתודה ממערב

תכנית ההונאה הימית להכין ולשגר אניית הספקה ישראלית מאתיופיה נועדה לחזק את הרושם כי ישראל עומדת לתקוף בשארם א-שיח' ולכן זקוקה להספקה עבור הכוח שיפעל שם. ענף ביטחון שדה ו'המוסד' בנו תכנית להדלפת דיס-אינפורמציה על אניית הספקה מנמל מסוע לשארם א-שיח', בדומה לאניית המזון שנשלחה לשארם א-שיח' במבצע קדש

סיני ומאזור התעלה לגזרה שמול מרכז הנגב. האוגדה יצרה איום של ריכוז כוחות ישראליים במרכז הנגב שנועדו כביכול לתקוף בציר כונתילה. בתכנית זו השתתפו גם כוחות אמת של חטיבות 8, 200 ו-520.

תכנית ההונאה

רעיון ההונאה היה אסטרטגי ומערכתית, והוא נועד להטעות את דרג הקברניטים בעולם הערבי באשר למטרות הישראליות. ההונאה כוונה אך ורק כלפי המצרים, ובחזית הצפונית או המזרחית לא התבצעו כל מבצעי הונאה אחרים. • מבצע "לשון אדומה" כוון לגרום לדילול ריכוזי הכוחות המצריים בפתחת רפיח ולהעברת כוח אווירי יומי לבסיסים שלאורך ים סוף. • פעולות הונאה במרכז הנגב, של אוגדת ההונאה 49 ושל כוחות אמת, נועדו להעצים את סד"כ צה"ל בעיני האויב ולהטעותו באשר למיקום עיקר המתקפה. • תכנית לשיגור אניית הספקה מנמל מסוע שבאתיופיה בעבור הכוח הישראלי, שלכאורה יפעל לכיבוש שארם א-שיח', נועדה לחזק את הרושם המוטעה באשר למיקום מאמץ ההתקפה העיקרי ולגרום לדילול הכוח הימי המצרי בים התיכון.

"לשון אדומה"

תכנית זו כללה פעולות מודיעיניות ואג"מיות שנועדו להמחיש את מטרת ההונאה, בעיקר בצניורות דלף חזותיים ותקשורתיים. אלו נוהלו כמבצע אמת לכל דבר, וביימו היערכות של אוגדה שלמה על כל מרכיביה מול התצפיות הקרובות של האויב. ההונאה החזותית כללה: ביום של הכנסת כוחות חיילי חי"ר ושריון, שיירות תובלה וציוד ימי לאזור אילת; הפעלת רשת קשר מדומה ברמה על-עוצבתית ובה תעבורת סרק; סיור אווירי לילי מעל שארם א-שיח'; הפעלת רכבת אווירית לשדה התעופה אילת והקמת מת"ק בנחל שיחור. חיל הים ביצע סיורי סט"רים לאורך מפרץ אילת, כביכול לבדיקת חופי נחיתה

* מתוך ספרה של המחברת *שומרי החותם*, על תולדות מערך ביטחון השדה, שעתידי לראות אור בקרוב. פורסם בביטאון "רוח צוות" גיליון 89

"... תכנית ההטעיה הישראלית ... שכנעה את הרמטכ"ל המצרי כי המאמץ הישראלי העיקרי יהיה בדרום, מול כונתילה, במטרה לפתוח את הדרך לשארם א-שיח'... ולפיכך הועברו יחידות שרוכזו בצפון דרומה כדי לבלום איום בלתי קיים זה".
 "מרגע שנתגלתה ההטעיה, הוחזרו רבות מהיחידות צפונה בחיפזון, ובכלל זה החטיבה הניידת מספר 1 (בפיקודו

להובלת ציוד הגישור והצליחה, המבצע לא יצא לפועל.
 עם ביטול המשימה הופנה אותו "כוח חדקל" לפיקוד המרכז, להפעילו בדרום הר חברון כדי ליצור הופעה מטעה של הימצאות כוחות צה"ל במקום ולהרתיע את הירדנים ממתקפה אפשרית לכיוון באר שבע. גם משימה זו בסופו של דבר לא יצאה אל הפועל בשל המהירות שבה נכבשה הגדה המערבית.

לצייר תמונה מוטעית שלפיה צה"ל מתעתד לכבוש את בקעת הירדן ואת רמת ארביד כחלק ממהלך לנתק את

שני מבצעי הונאה נוספים
 תוכננו כדי לרתק את
 החטיבות הירדניות
 המשוריינות שהיו מוצבות
 בבקעת הירדן ולמנוע את
 מעברן לגדה המערבית.
 הכוונה הייתה לצייר
 תמונה מוטעית שלפיה
 צה"ל מתעתד לכבוש את
 בקעת הירדן ואת רמת
 ארביד כחלק ממהלך
 לנתק את ירדן מסוריה
 ומעיראק



כוח טנקים, 1967

ירדן מסוריה ומעיראק. המבצע התבסס על אמצעים חזותיים כמו ריכוז ציוד גישור וצליחה בעמק בית שאן, וכן על הדלפות והפעלת סוכנים.

"מרגע שנתגלתה
 ההטעיה, הוחזרו רבות
 מהיחידות צפונה בחיפזון,
 ובכלל זה החטיבה הניידת
 מספר 1 (בפיקודו של
 שאד'לי) שנצטווה לעבור
 מעמדה לעמדה, ועברה
 1,000 קילומטר בהסעת
 הטנקים שלה על פני
 המדבר"

של שאד'לי) שנצטווה לעבור מעמדה לעמדה, ועברה 1,000 קילומטר בהסעת הטנקים שלה על פני המדבר. לימים כונתה חטיבה זו 'חטיבת הזבוב'. בשמש החמה של חודש יוני היו הטנקים כתנורים, והאנשים התקרבו לאפיסת כוחות אחרי ששירות הספקה לא הגיעו אליהם ..."

הצלחת ההונאה ותרוסתה למלחמה

פעולות ההונאה ערב מלחמת ששת הימים תרמו לעיצוב הערכת המודיעין המצרית כי צה"ל מתכנן פעילות צבאית באזור מצרי טיראן. כפי שכתב חסנין היכל, עורך העיתון אל-אהראם המצרי:

על מנת לממש את התכנית הוקם בפיקוד הצפון כוח ייעודי שכונה "כוח חדקל", אולם בסופו של דבר, ככל הנראה בגלל מחסור ב־60 משאיות



הופיע גיליון "מערכות" 426

6 גיליונות ב־60 ש"ח

להרשמה: 03-5694512





יעקלה מן*

נפרדים ממאיר עמית



ביקור ראש המוסד וראש הצומת בשלוחה בטהרן (1966)

מימין לשמאל: ראש השלוחה דוד קרון, ראש המוסד אלוף מאיר עמית, ראש הצומת רחביה ורדי, קצ"א באיראן שבתי שביט, קצ"א באיראן גור שאשא



ביקור ראש המוסד בכורדיסטאן (1966)

מימין לשמאל: נציג 'המוסד' דוד קרון, המולא מוסטפא ברזוני, ראש 'המוסד' אלוף מאיר עמית וראש שלוחת 'המוסד' בטהרן מקי עברון



**קבלת פנים
בשובם של
אסירי "הפרשה"
מהכלא המצרי**

מימין לשמאל: מאיר
זפרן, רוברט דאסא,
פיליפ נתנסון, מרסל
נינו, ויקטור לוי,
וולפגנג לויץ ומאיר
עמית



מיג-21 עיראקי נוחת בארץ (1966)
מבצע חשאי של 'המוסד' בעת שמאיר עמית
עמד בראשו



**ראש אמ"ן עם
קצינים בכירים
בחמ"ן (1963)**
מימין לשמאל: לא
מזוהה, גדעון
מחניימי, אהרון
יריב, דוד לויץ ומאיר
עמית

מדור "מודיעין", נועד לשמש במה למחשבת המודיעין ולדיסציפלינה של עשיית המודיעין בהקשרי הביטחון הלאומי, על מגוון הדעות הרווחות בארץ ופעמים גם בעולם. העשרת מרכיבים אלו ב"במה לוויכוח" תתרום ותסייע לביטחון הלאומי. בכל גיליון יובאו כמה מאמרים, בשני גדלים אפשריים: מאמר קטן-היקף, בן כ-1,000 מילים, או מאמר גדול-היקף בן כ-2,400 מילים. המאמרים יהיו בנושא אחד והדעות שיציגו שונות זו מזו, או כל מאמר ידון בנושא אחר.

הנחיות לכתיבת מאמר

החומר שייכלל במאמרים יקיף את כל תחומי המודיעין ואתגריו (תורת המודיעין על כל רבדיה, הערכה ומחקר, איסוף על כלל סוגיו, טכנולוגיה, מודיעין מסכל, ארגון ושיטות, הדרכה והכשרה, כוח אדם, יחסי גומלין עם קברניטים, מודיעין קרבי, השוואה עם שירותים אחרים וכיוצא באלו). המאמרים יכולים לעסוק בעבר, בהווה ובעתיד (עם הרלוונטיות המתבקשת); אופיים יכול להיות הגותי-תאורטי, כמו אופי מעשי השאוב מהמציאות היום-יומית. לא תוטל שום צנזורה על האוריינטציה של המאמר. הקריטריון המרכזי בפרסום מאמר יהיה איכות. כל המעוניינים בפרסום מאמר - יהיו אלה גמלאי קהילת המודיעין, גמלאי צה"ל, קצינים סדירים בקהילת המודיעין, או כל אזרח מן השורה - יפנו לעמוס גלבע. פקס 03-5341743; דוא"ל: amos39@012.net.il.

בגיליון זה שני מאמרים. האחד, פרי עטו של תא"ל (דימ') ד"ר יוסי בן ארי, מביא את התזה שקהילת המודיעין במדינת ישראל עברה בשנים האחרונות שינוי מהותי במעמדה ובייעודה. תמצית השינוי בהפיכתה של קהילת המודיעין מגורם התומך בהחלטות קברניטים לגורם המוביל החלטות קברניטים. בתוך כך נהפך המודיעין גם לגורם מפתח במרכיבי ההרתעה וההכרעה בתפיסת הביטחון הישראלית. המאמר השני, פרי עטו של אל"מ (מיל') יואב דיגי, עוסק בהשוואה בין חשיפת צה"ל לתקשורת במלחמת לבנון השנייה, לבין חשיפתו לתקשורת במבצע "עופרת יצוקה". בצד ההשוואה וניתוח הגורמים המשפיעים, כותב המאמר מייחד פרק למכת ההדלפות.

מודיעין מודיעין מודיעין מודיעין מודיעין מודיעין

מתומך למוביל

מיצוב המודיעין במרכז הביטחון הלאומי הישראלי

יוסי בן ארי **

מדעת, לרבדים נוספים בתחום הביטחון הלאומי של מדינת ישראל, כאלה שהיו בעבר נחלת האחריות המובהקת יותר של גורמי הביצוע הביטחוניים-מדיניים. בפועל, קהילת המודיעין על כל גופיה ניצבת, כבר זמן לא קצר, במרכז במת העשייה הלאומית. משחקן חמישייה רגיל היא נהפכה ל"שחקן ציר" מרכזי ביותר, שחיוניותו ונטל האחריות שעל כתפיו להתמיד ולנצח (לשמר את ייעודה של המדינה, את אינטרסיה הלאומיים, את מטרותיה ויעדיה³) - רק גוברים והולכים.

מאמר זה בוחן את השינוי שעבר על קהילת המודיעין בשנים האחרונות - ממעמד של תומך בתהליכי קבלת החלטות למי שבמידה רבה מייצב את מעמדו כמוביל את קבלתן. ההסתכלות תהיה דרך תפיסת הביטחון המסורתית של מדינת ישראל, מערכת הביטחון וצה"ל.

התרעה

במשולש הקלאסי של תפיסה זו (התרעה, הרתעה והכרעה), קהילת המודיעין ניצבה במובהק למדיי במשבצת הראשונה: הציפייה העיקרית ממנה הייתה לספק התרעה לאפשרות שמדינות ערב ינקטו יוזמות צבאיות התקפיות נגד ישראל. כישלון המודיעין הישראלי לעמוד באתגר זה (השיא - ההפתעה במלחמת יום הכיפורים), ואפילו ההבנה

כללי - המודיעין נהפך מגורם תומך החלטה לגורם שמוביל את קבלת ההחלטה

"המאפיין החשוב ביותר של תקופתנו הוא... השינוי"¹, קבע בזמנו השר דן מרידור, האחראי כיום על שירותי המודיעין. אם בעבר היו תהליכי השינוי אטיים וקשים יחסית לזיהוי, הרי כיום הם מהירים ביותר וניתן להבחין בהם ביתר קלות.

דומה שהשינוי, ממש כדרך חיים, הוא מהות המציאות גם בתחום המודיעין. זה היה אהרון זאבי-פרקש, לשעבר ראש אמ"ן, שזיהה נכונה את התנהלות אנשי אמ"ן כמי ש"נמצאים במציאות ובסביבת פעולה המשתנה באופן תמידי"². תהפוכות רבות התחוללו בקהילת המודיעין בדור האחרון, בעיקר מאז המעבר מעימותים בעצימות גבוהה לכאלה שעצימותם נמוכה - קרי, ממלחמות "גדולות" (שמלחמת יום הכיפורים היא כנראה האחרונה שבהן) למלחמה קבועה ומתמשכת בגרילה ובטרור, אותם עימותים א-סימטריים המציבים מדי יום בפני מערכות המודיעין אתגר מקצועי, סבוך וקשה מקודמיו.

למעשה הקהילה, יותר משנותה מרותקת לתחום אחריותה המסורתית (התרעה על מלחמה), היא גיוונה והרחיבה את תחומי עיסוקיה, הגבירה את מידת האינטנסיביות של עבודתה, וחשוב במיוחד - היא גם "פלשה", מדעת או שלא

1. דן מרידור, "מקומו של המודיעין במערכת היחסים בין הדרג המדיני לדרג הצבאי", מתוך: יחסי הגומלין בין הדרג האזרחי-מדיני ובין הדרג הצבאי, גלי צה"ל - האוניברסיטה המשודרת, משרד הביטחון והוצאה לאור, 2005, עמ' 123.
2. אהרון זאבי (פרקש), "המנהיגות והמודיעין", מתוך: על המנהיגות הצבאית, גלי צה"ל - האוניברסיטה המשודרת, משרד הביטחון והוצאה לאור, 2007, עמ' 103.
3. לדיון במושג "ביטחון לאומי" ומרכיביו ניתן לעיין במאמר הזה: יוסי בן ארי, ביטחון לאומי: מושגי יסוד ויישומם, מבוא לביטחון לאומי, האוניברסיטה המשודרת וגלי צה"ל, 2002, ע"ע 36-44.

* תא"ל (מיל'), לשעבר ראש חטיבת המחקר באמ"ן

** תא"ל (דימ') ד"ר, לשעבר בכיר באמ"ן ובמוסד; yossibenari@gmail.com

רקטות "קסאם" על יישובי עוטף עזה (שדוכא כמעט לחלוטין אחרי מבצע "עופרת יצוקה"). אך גם כשלי התרעה נקודתיים אלה רחוקים מליצור איום קיומי של ממש על מדינת ישראל.

חשובים ומשמעותיים ככל שיהיו השינויים שחלו בתפקיד גופי המודיעין בתחום ההתרעה, ההערכה והסיוע להרכשת מטרות, הרי מרשימה יותר העמקת אחיזת גופי המודיעין בשני התחומים האחרים של תפיסת הביטחון הקלאסית - ההרתעה וההכרעה.

הרתעה

יכולת ההרתעה של ישראל לאורך השנים הושתתה בין השאר על מצג של הנהגה איכותית ומשטר יציב, של חברה חסונה, שוויונית ודמוקרטית. אלה נסדקו משהו בשנים האחרונות, וכנראה כבר פחת מקומם בדמות העוצמה של ישראל. ההרתעה הייתה בנויה גם על מארג יחסי המצוינים של ישראל עם ארצות הברית, ועל הבנה ברורה שזו תהיה לימינה כמעט בכל עת שתזדקק לה. נתון יסודי זה לא השתנה בשמונה שנות

כהונת בוש בבית הלבן (ומסר המחויבות אולי אף התחזק), אך דומה שהמשבר הכלכלי הגלובלי ששורשיו בארצות הברית, ובעיקר חוסר ההצלחה המעשית של ההתנהלות האמריקנית באזור (עיראק, אפגניסטן, פקיסטן וחוסר היכולת - לפחות לפי שעה - לעצור את תהליכי ההתגרענות של איראן) - כל אלה החלישו את דמות האח הבכור של ישראל כגורם גלובלי כל-יכול, או כבדיון המרתיע של השכונה המזרח-תיכונית.

העברת שרביט הנשיאות בושינגטון בינואר 2009 לידי

ברק אובמה יצרה לישראל בעיה נוספת, שהשתקפה היטב בנאום נשיא ארצות הברית במצרים⁷: וושינגטון החדשה מאותתת ברורות כי בניגוד לעבר, ירושלים תצטרך להתנהל בדרך המצופה ממנה, כחלק מהמתווה הכולל של מדיניות החוץ האמריקנית להשיג פתרון אזורי. בסך הכול, קשה להניח כי לנתוני יסוד חדשים אלה אין השפעה מזיקה על דמות ההרתעה הכוללת של ישראל.

אשר למגרש הביטחוני, אם נתעלם מאלה שבכלל כופרים בעצם קיומה של יכולת הרתעה ישראלית⁸, ייאמר שעם דעיכת העימותים בעצימות גבוהה נשחקה גם ההרתעה שנבנתה על ניצחונות בזק בהסתערויות ענק של עוצבות ששעטו עשרות ומאות של קילומטרים לעומק שטח האויב. מיתוס השריון הצה"לי, כאבן הראשה בהרתעה הישראלית, נפגע קשות

עד כמה הוא מסובך אם לא בלתי אפשרי⁴, לא הורידו במאום מאחריות הקהילה ואף הגדילו אותה. העדות לכך ניכרת בכל צעד ושעל של התנהלות גופי המודיעין לאחר המלחמה, עד היום: החל בהקמת גופי מחקר חדשים ויצירת פלורליזם מחקרי בין היחידות בקהילה ובתוכן; עבור לחיזוק הקשר עם גופי המחקר האקדמיים, בניית גופי בקרה ונקיטת שיטת האיפכא-מסתברא (פרקליט השטן); וכלה באימוץ מיטב הטכנולוגיות ויכולות המחשוב לשירות יעד זה.

המעבר להתמודדות עם עימות בעצימות נמוכה הפך את אתגר ההתרעה המודיעינית למורכב ומסובך יותר.

מחד גיסא, גם אם פחתו מקומה של ההתרעה למלחמה בצ"ח האיסופי ותשומת הלב המחקרית כלפיה, היא בוודאי לא הוסרה מסדר היום של גופי הקהילה. זו כנראה פריבילגיה שקהילת המודיעין אינה יכולה להרשות לעצמה⁵ (ודאי בנסיבות שבהן איראן מדברת על השמדת מדינת ישראל; בעת ש"החזית המזרחית" ש"קרסה" לאחר ניצחון ארצות הברית בעיראק עלולה להשתקם ולקום מחדש בהובלת איראן; כל עוד האסלאם הרדיקאלי מאיים על יציבות משטרים במדינות

האזור; ובמיוחד - כאשר פיתוח מקורות איסוף חדשים ובניית יכולות מחקריות רציניות דורשים זמן ממושך).

מאידך גיסא, הקהילה נדרשה לפתח יכולות התרעה על ניסיונות פיגוע של גופי הטרור, משימה שהתחדדה במיוחד נוכח מתקפת טרור המתאבדים באינתיפאדה השנייה. האיום על האוכלוסייה האזרחית בעומק מדינת ישראל מחייב התגייסות מוחלטת לבניית יכולות סיכול כלפי פעולות טרור, שלעיתים מבוצעות לא רק בידי ארגוני הטרור אלא אפילו כיוזמה פרטית של קבוצה מצומצמת או אף אדם

יחיד, שהסיכוי לאתרו מבעוד מועד מוגבל. ובכל זאת, קשה שלא להשתאות משיעורי ההצלחה המדהימים של שירות הביטחון הכללי (בשנת'9 עם אמ"ן וגופים אחרים) לסכל את פיגועי הטרור הפלסטיני⁶. הצלחה מקצועית זו אכן הייתה תעודת כבוד לקהילה ומושא לקנאת גופי מודיעין אחרים בעולם, ולא זו בלבד אלא היא גם אפשרה לישראל להמשיך לשגשג ולצמוח מבחינה כלכלית, ולתושבים - להמשיך לחיות בדפוס חיים נורמאלי, כמעט לחלוטין.

יכולת ההתרעה של קהילת המודיעין לנוכח אתגרי הלחימה נמוכת העצימות מן הסתם איננה אבסולוטית. ללא התרעה, ההפתעה גובה מחיר כואב בחיי אדם. כך באותם פיגועים מועטים, שלצערנו בכל זאת מתממשים; במעט הפיגועים נגד אובייקטים יהודיים בחו"ל; בירי הנמשך זה שנים של

בפועל, קהילת המודיעין על כל גופיה ניצבת, כבר זמן לא קצר במרכז במת העשייה הלאומית. משחקן חמישייה רגיל היא נהפכה ל"שחקן ציר" מרכזי ביותר, שחיוניותו ונטל האחריות שעל כתפיו להתמיד ולנצח (לשמר את ייעודה של המדינה, את אינטרסיה הלאומיים, את מטרותיה ויעדיה) - רק גוברים והולכים

4. על-פי הגדרתו הזהירה של אפרים קם: "... ייתכן... שהצלחת האויב להפתיע במתקפתו הינה התופעה הרגילה, ואילו הצלחת הצד המופתע למנוע הפתעה היא היוצאת דופן... ההיסטוריה אינה מספקת עידוד לקורבנותיה האפשריים של מתקפת הפתע...". מתוך: אפרים קם, מתקפת פתע, מערכות\משרד הביטחון ההוצאה לאור, המרכז למחקרים אסטרטגיים ע"ש יפה, 1990, ע"ע 6-265.

5. או בלשונו של ראש אמ"ן לשעבר, אלוף זאבי: "יש הטוענים כי המודיעין מתיימר לתת התרעה. אני חושב שבמצבה הביטחוני של מדינת ישראל, אין למודיעין ברירה, הוא חייב לתת התרעה. למרות הכול, יש צורך בהתרעה של המודיעין, שכן לעת הזו אין בנמצא גוף אחר שימלא את החלל הזה. מתוך: אהרון זאבי (פרקש), "המודיעין בעין בוחנת: לקחים ומסקנות", עדכן אסטרטגי, כרך 9, גליון 4, מארס 2007, עמ' 43.

6. 80 אחוזים ומעלה הצלחה בסיכול הניסיונות לביצוע פיגועי התאבדות אחרי "חומת מגן". יצחק בן ישראל, "התמודדות עם טרור המתאבדים - המקרה הישראלי", אצל חגי גולן ושאלו שי, פצצה מתקתקת, מערכות, משרד הביטחון ההוצאה לאור, 2006, עמ' 16.

7. "נאום הפיוס עם האומה האסלאמית", אוניברסיטת קהיר, 4 ביוני 2009.

8. וראו לעניין זה למשל את מאמרו של גבי שפר, הטוען כי "... אפשר לקבוע כמעט בוודאות שלישיראל, כמו למדינות גדולות וחזקות ממנה, לא הייתה ואין עתה יכולת הרתעה נגד האויבים הברורים והסמויים שלה...".

מתוך: Ynet דעות, 29 באפריל 2008, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3536856,00.html>

שצה"ל יתקוף שוב את דרום לבנון. אבל, הוא ממשיך להימנע מלהופיע בציבור עקב חששו שהמודיעין הישראלי יאתר אותו ויאפשר סגירת "מעגל קצר" לחיסולו. נשיא סוריה, אסד, יבכר להגיע להסדר מדיני עם ישראל על פני הסתבכות

עמה בשדה הקרב, לא משום שהוא חושש מיכולות אוגדה 36 או של העוצבות האחרות של פצ"ן, אלא מאחר שאירוע התקיפה הישראלית¹⁴ של הכור הגרעיני בדיר א-זור הבהיר לו שגם התחום הרגיש ביותר בסוריה, שמעגל שותפי הסוד שלו בצמרת דמשק היה כנראה מצומצם מאוד, שקוף לגמרי לעין המודיעין הישראלי. אסד בוודאי שאל את עצמו: אם קהילת המודיעין הישראלית מצויה כה היטב ב"קודש הקודשים" הסורי, האם יש משהו הנסתר ממנה בתחומי הביטחון האחרים של המדינה?! והנה התפוצץ לו בפרצוף, באופן מביך ביותר, חיסולו של בכיר חיזבאללה עמאד מוע'ניה בעיבורה של שכונה "ביטחונית" מוגנת היטב בדמשק. לא יהיה זה מופרך להניח כי חיסול זה, אפילו אם לא בוצע על ידי ישראל, ודאי רק הגביר את חוסר ביטחון הסורי ועורר חששות נוספים מיכולתה של ישראל לפשפש בעומק קרבי ולדעת במדויק כל מה שנעשה בהם.

אם נרחיק מעט לטהרן, גם שם אפשר להתרשם כי האסטרטגיה שנוקט אחמדינ'אד (לפרסם מיד כל "זנב" או דמוי "זנב" התקדמות בתכנית הגרעיני שלו) נגזרת בעיקר מתוך ניסיון להציב מענה הרתעה לאיום ההרתעתי הנתפס בעיניו על תכנית לאומית זו, מצד ארצות הברית וישראל. האם נשיא איראן באמת חושש מתקיפה זרה על מתקני הגרעיני שלו? ספק רב: הוא מבין היטב שאם בתקופת בוש נמנעה ארצות הברית מלעשות כן, הרי שהסיכוי לכך היום, בעידן אובמה המעוניין להשיג פתרון בדרך של הידברות, קלוש עוד יותר (לפחות לפי שעה). האם רואים בטהרן סיכון שישראל תתקוף לבדה? קשה מאוד להאמין, ודאי אחרי הדיווחים לאחר פסגת אובמה-

עקב מלחמת יום הכיפורים, וגם שתי המלחמות בלבנון לא ממש שיקמוהו. גם דמותו האגדית של חיל האוויר נפגעה לא מעט בגלל אותה מלחמה שבה "הטיל כופף את זנב המטוס", אך תוקנה בשתי המלחמות בלבנון⁹; בשורת מבצעים מיוחדים שבהם הייתה זרוע זו מעורבת¹⁰; ובמבצע "עופרת יצוקה" בעזה. ועדיין, ספק אם ההרתעה הכוללת של צה"ל שבה להיות כשהייתה לאחר הניצחון הסוחף במלחמת ששת הימים¹¹.

גם במגרש הווירטואלי לא השכיחה ישראל לתרום לדמותה:

ניתן להתרשם שעדיין לא הופנמה ההבנה שאין ליחס חשיבות של ממש לבניית התרעה המושתתת על אמירות רהב של בכירים בישראל, למשל עם הכנסתם לסד"כ צה"ל של מסוקי קרב ומטוסי קרב חדישים בעלי יכולת תקיפה אסטרטגית, כזרוע ארוכה של מדינת ישראל, או של טנקים תוצרת התעשייה הצבאית "הטובים מסוגם בעולם", או של ספינות טילים מתוצרת עצמית (לפחות בחלקן) "שצוידו במיטב הטילים והיכולת הטכנולוגית הקיימת"; או של צוללות שיכולות לפעול בטווחי ענק ואשר הן "משלימות או חלופות לבניית הזרוע האסטרטגית הארוכה של הצבא". הרתעה נבנית ברמיזה, תוך גילוי טפח וכיסוי טפחיים. לא ראוי לבנותה באמירות מפורשות, העלולות דווקא לגלות חולשה, או להוליך אליה (למשל, המורתע הפוטנציאלי תופס את האמירות כדברי יוהרה בלבד, או שהן מצביעות על כוונות, דבר שפוגע - בסופו של דבר - ביכולת לממשן).

אם כן, ממה ניזונה כיום הרתעת ישראל? נוכח האמור לעיל, ובשל היחלשות גורמי היסוד שלה¹², **ההרתעה מושתתת כיום, במידה רבה ואולי יותר מאי פעם, על יכולותיה המודיעיניות של המדינה:**

כך, ספק אם נסראללה, ששילש את כוחו בהשוואה לתקופה שקדמה למלחמת לבנון השנייה¹³, אכן מוטרד מהאפשרות

המעבר להתמודדות עם עימות בעצימות נמוכה הפך את אתגר ההרתעה המודיעינית למורכב ומסובך יותר

חשובים ומשמעותיים ככל שיהיו השינויים שחלו בתפקיד גופי המודיעין בתחום ההרתעה, ההערכה והסיוע להרכשת מטרות, הרי מרשימה יותר העמקת אחיזת גופי המודיעין בשני התחומים האחרים של תפיסת הביטחון הקלאסית - ההרתעה וההכרעה

9. תקיפת סוללות הטילים הסוריים והשמדתם בבקעה וההצלחה המוחלטת בקרבות האוויר מול חיל האוויר של סוריה במלחמת לבנון הראשונה; ובשנייה - השמדת משגרי הטילים ארוכי הטווח בליל הלחימה הראשון והשמדת מפקדת חיזבאללה בבירות.
10. דוגמאות: על-פי דיווחים תקשורתיים זרים - התקיפה של אתר הגרעיני הסורי באזור דיר א-זור ב-6 בספטמבר 2007; או - תקיפת שיירות האמל"ח של איראן לחמאס בתחום סודן (בדרך לגבול המצרי) וכלי השיט ששימשו להבאתם, בינואר 2009.
11. בהמשך להערה 8 - יש הטוענים כי למרות תהילתה, גם מלחמת ששת הימים לא יצרה הרתעה של ממש, שהרי היא לא מנעה את פרוץ מלחמת ההתשה כעבור תקופה קצרה, לא כל שכן את יוזמת המתקפה הערבית במלחמת יום הכיפורים כעבור כשש שנים.
12. בעניין זה מומלץ לעיין במאמר של כותב שורות אלה, אשר פורסם ב-Ynet דעות, ב-19 בספטמבר 2007: <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3450265,00.html>

לרונטית לנקודה זו הפסקה הבאה: "... חשוב במיוחד להבין שהרתעת מדינה אינה מטוטלת המושפעת רק מההתפתחויות מיוחדות במישור הביטחוני-צבאי. נהפוך הוא: אפשר לומר בבטחה כי ההרתעה הישראלית התפתחה נדבך על נדבך, באופן שיטתי ויציב לאורך שישים שנות המדינה, בהתבסס על שורת עוגנים חשובים לא פחות: יציבות המשטר; איכות ההנהגה; לכידות העם ונחישותו; אופיו הדמוקרטי של השלטון; החופש המלא לפרט, בצד הנכונות האבסולוטית לבדיקה, חיטוט וחקירה עצמית; היכולת המדעית; הכלכלה הפורחת; טכנולוגיית-העל; התל"ג הבלתי נתפס במונחים מזרח-תיכוניים; איכות החיים; הישגי התרבות והספורט; עוצמת הקשר ותמיכת העם היהודי במדינה; גלי עלייה איכותיים; וקשרים אסטרטגיים הדוקים עם המדינות המובילות בעולם המפותח... כל אלה יוצרים יחדיו את דימויה של ישראל כ'יולה בג'ונגל' (בלשונו של ברק), כמעצמה אזורית חזקה שמאוד רצוי לא להיתקל בה בסמטה אפלה בשעת לילה מאוחרת...".

13. בריאיון שנתן ברק לסימה קדמון ואלכס פישמן הוא פרס את תמונת ההתעצמות של הארגון: "... כשפרצה המלחמה ב-2006, היו להם 14 אלף רקטות, שחלקן הגיע עד חדרה... מה השתנה עכשיו? שעכשיו יש להם כ-40 אלף רקטות שמגיעות עד הבית שלכם, לבית הזה (משרד הביטחון בקריה) לדימונה". בתוך: ידיעות אחרונות, המוסף לשבת, 2 במאי 2008, ע"ע 9-4.

14. כפי שעלה, באופן שאינו משתמע לשתי פנים, מהשימוע שנערך בקונגרס האמריקני ב-24 באפריל 2008, בדבר עיסוקיה הבלתי קונוונציונאליים של צפון קוריאה.

היה ברור להם קודם לכן, המבצע בוודאי הבהיר למנהיגי חמאס עד כמה גדול היה חלקו של המודיעין בהשגת היכולת לתקוף מטורות עם פתיחת המבצע ובמהלכו¹⁵. זה היה תנאי הכרחי, אולי יותר מאי פעם, להוצאת המבצע אל הפועל. ובסך הכול, בין רכזי השב"כ הפעילים בשטח, אמצעי התצפית המשוכללים של מודיעין השדה, המזל"טים המרחפים ממעל ואמצעי ההאזנה החודרים לכל מי שפולט אות אלקטרוני - הנוכחות המודיעינית כגורם מרתיע כלפי הפלסטינים בכלל, וערביי עזה בפרט, דומיננטית מאוד.

נתניהו, שלפיהם אסרה ארצות הברית על ישראל לנקוט פעולה צבאית עצמאית נגד מתקני הגרעין באיראן, אפילו אם תיחום הזמן שתגדיר וושינגטון לשיח עם טהרן לא יישא חן בעיני ירושלים.

מה שכנראה כן מטריד את אחמדינ'ג'ד זו יכולת המודיעין המפותחת של ישראל לאתר כל שינוי והתפתחות בפרויקט הגרעין, בבת עינו, ואולי גם לעקוב באופן אישי אחריו (אפילו אם אין כל עניין במשימה כזו). אין זה מרחיק לכת להניח שחשיפת פרויקט העשרת האורניום בנתאנו, כבר באוגוסט



הכרעה

המעבר ההיסטורי מלחימה בעצימות גבוהה לעידן הלחימה בעצימות נמוכה מקשה מאוד להשיג הכרעות בשדה הקרב, אם בכלל. אייקונים קלאסיים של הכרעות-עבר - כיבוש סיני בשישה ימי לחימה תוך השמדת מרבית הצבא המצרי; כיבוש מהיר של הגדה המערבית ושל רמת הגולן והשמדת כוחות צבא גדולים של ירדן וסוריה; התייצבות בקילומטר ה-101 בכביש קהיר-סואץ; ירי ארטילרי מאזור תל-שמש לעבר פרברי דמשק; ואף כיבושה של בירת לבנון, ביירות - כל אלה אינם וכנראה גם לא יהיו עוד, לפחות בטווח הנראה לעין. את הגדרת ההכרעה הקלאסית (כיבוש שטח והשמדת אויב) ניתן להחליף בהגדרה הזאת: ניהול מאבק ולחימה עם אויבי ישראל ויריביה, תוך שימור עליונות בולטת בזירה המדינית ובשדות הקרב המעשיים והווירטואליים, כך שיישע באופן ישיר לשמר את ייעוד המדינה ולהשיג את האינטרסים שלה, מטרתיה ויעדיה.

מבחינה מעשית, אף שמערכת הביטחון אינה פטורה מחובת שימור יכולת ההכרעה במובנה הקלאסי (למשל בזירה הסורית), הרי זו הוחלפה במידה רבה ביכולת לפגוע כדי: להשנות תהליכים אסטרטגיים מאיימים; לבצע סיכול ממוקד; לרכוש מטרות רחבות-היקף; ולשלוט במאבק על התודעה.

2002, הייתה מכה מתחת לחגורה למנהיגות האיראנית. בין שגורמי אופוזיציה גולים ובין שגורמים אחרים עמדו מאחורי הפרסום, הפרסום חשף את ערוות טהרן ברבים ויצר את הפלטפורמה המרכזית להיאבק בה במסגרות הבין-לאומיות השונות. ערים לעיניים המודיעיניות הבולשות סביב, מנהיגי איראן מתנהגים לכאורה כאילו אין להם מה להסתיר, אך בוודאי הם מוטרדים מאוד מיכולות המערב בכלל וישראל בפרט, לעקוב מעקב מודיעיני (באמצעות לוויינים ואמצעי איסוף אחרים) אחר התקדמות הפרויקט ורכיבו העלומים האחרים, שהוסתרו עד כה בהצלחה. בסך הכול, במציאות של הערכת סיכון נמוך לתקיפה (בצד טהרן), יש מקום להניח שיכולות המודיעין הישראליות הן המרתיעות כיום את איראן, כנראה יותר מכול.

לא ניתן להשלים את ה"טור דה-הוריון" האזורי בלי שנביט בנעשה בסמוך כל כך אלינו, בגבול רצועת עזה. את השקט היחסי בזירה זו מאז נגמר מבצע "עופרת יצוקה" אפשר לייחס לכמה גורמי הרתעה, אך ברור שיכולות המודיעין הישראלי (שב"כ ואמ"ן) הן מן הדומיננטיות שבהם. לא בכדי שהתה הנהגת חמאס במשך כל המבצע (ואחריו) מתחת לפני האדמה. החלטת הנייה, אל-זהאר והמפקדים הבכירים האחרים להסתתר נבעה מהחשש שיאותרו בידי המודיעין הישראלי וכי גורלם יהיה כשל שיח' יאסין ורנתיסי. אם לא

15. לדברי קמנ"ר היוצא, תא"ל יובל חלמיש, "במבצע הותקפו מהאוויר ומהקרעקע 3,000 מטרות, 2,000 מהן על בסיס 'בנק היעדים' המודיעיני שהוכן מראש". יובל חלמיש, "מודיעין יצוק סייע לעופרת", בתוך: מבט מל"מ, גיליון 53, אפריל 2009, עמ' 4.

העימות בעצמות נמוכה עם הפלסטינים. זה החל בהתמודדות עמם במלחמת לבנון הראשונה, נמשך באינתיפאדה הראשונה והתחדד במיוחד במאבק עמם מאז ה-29 בספטמבר 2000 (פרוץ האינתיפאדה השנייה, שעדיין לא הסתיימה מבחינה פורמאלית). המהפך במעמד המודיעין ניכר היטב בדברים שכתב ב"מערכות" דווקא מפקד טייסת בחיל האוויר:

"כידוע, בעימות הנוכחי בין ישראל לפלסטינים הפך המודיעין מכלי תומך החלטה לכלי המעצב את האסטרטגיה של המערכה ולכלי מבצעי. צורך מבצעי מהותי וגישה שילובית העלו לראשונה את ארגוני המודיעין, הנמצאים בדרך כלל בצל, אל חזית הבמה המבצעית... במלחמה כפי שהיא נתפסה עד כה, היה המודיעין רק כלי מסייע להחלטה, ואילו בעימות הנוכחי הפך המודיעין להיות הגורם המוביל בקבלת ההחלטות... מודיעין מוביל מבצעים - זוהי ליבת השינוי..."¹⁸

כידוע, "צדיקים מלאכתם נעשית בידי אחרים": גם אם אין זו העמדה רשמית של חיל האוויר, הדברים מדברים בעד עצמם...

מלך הקרב בזירה הפלסטינית היה ונותר שירות הביטחון הכללי. נכונים הדברים ברמה הטקטית-אופרטיבית, ובה - מעבר לתחום המודיעיני - באים לידי ביטוי מיוחד גם כישוריו המבצעיים. אך גם גופי הקהילה האחרים נוטלים חלק בעשייה מבצעית נרחבת נגד הטרור הפלסטיני והאחר, בסמוך לגבולות המדינה¹⁹ ומחוץ לה²⁰.

סיכום

חבר טוב, קצין מודיעין וגמלאי ותיק, טוען דרך קבע שתקופת שירותנו במודיעין הצבאי במטה ובשטח הייתה "קייטנה" לעומת האתגר המקצועי הקשה שעמו נדרשים אנשי המקצוע להתמודד היום. סבורני שאכן הוא צודק. המשימה נעשתה מסובכת בהרבה, ונטל האחריות - כבד עשרת מונים: אין ספק כי לאורך השנים האחרונות חל שינוי של ממש בחשיבותה של קהילת המודיעין בנשיאת נטל הביטחון הלאומי של ישראל²¹. יגידו רבים, ובצדק, כי מאז ומעולם היא הייתה ציר מרכזי שלא היה אפשר בלעדיו לקבל מודיעין והתרעה, לבנות כושר הרתעה ואפילו לא ליצור את מנופי הכוח שהביאו לידי הכרעה. אך שינוי זירות העימות ואופי הלחימה שהן מחייבות, בצד היחלשות גורמים אחרים שהיו בעבר שחקנים משמעותיים יותר במשוואה הכוללת, חידדו את מחויבות גופי הקהילה לקחת לעצמם (אם לא לקבל) את האחריות ליותר אתגרים, מה עוד ששום גורם אחר אינו מסוגל או אינו מעוניין להתמודד אתם.

אסור ששינוי כזה ייעלם מעיני מקבלי ההחלטות בישראל, הן משום שחובתם לוודא כי גבולות קריטיים בין תחומי האחריות המובהקים שבין קברניט מודיעין לא ייחצו, והן מכיוון שצריך - היום יותר מתמיד - לא רק להעריך ולהוקיר את הזרוע המיוחדת הזאת בשל כך, אלא גם להעמיד לרשותה את כל מה שהיא נזקקת לו על מנת שתישא בהצלחה את כובד המשא.

מתוך כך ועל רקע קפיצות דרך משמעותיות ומתמשכות בתחום הטכנולוגי, גדל באופן ניכר משקלה של קהילת המודיעין כזרוע מבצעית המסוגלת לספק את התפוקה הקרובה ביותר להכרעה במובנה הנוכחי.

היטיב לתאר זאת תא"ל (מיל') יוסי קופרוסר, לשעבר רח"ט מחקר: "... בשנים האחרונות ניכרת נטייה להגביר את מעורבות המודיעין בניהול המדיניות. הסיבה המרכזית לכך היא השינוי במאפייני המלחמה. ככל שהמלחמה נהיית מתוחכמת יותר, ככל שהיריב משתמש באמצעים מתקדמים יותר וצורתו החיצונית הופכת לעמומה ומוסתרת יותר, ככל שגוברת חשיבות של המאמץ להשפיע על המערכה באמצעות הציבור של המחנה היריב וחשיבותו של המאבק על דעת הקהל העולמית בניסיון להשיג לגיטימציה ולפגוע בלגיטימציה של היריב - כך גדל הצורך להשתמש במודיעין כזרוע מבצעית. הדבר נובע הן מאופיו החשאי, הן מהתמחותו בפעילות בתחומי המידע והתקשורת, והן מאחריותו למחקר המידע ועיבודו ולגיבוש התובנות כלפי המציאות, ומכאן גם לדרכים האפשריות להשפעה על התפתחותה"¹⁶.

גם בהתעלם ממבצעי המודיעין, אלה שכרוכים בסיכון רב ומחויבים בשתיקה מוחלטת, מבט אל זירות העימות השונות מגלה שאכן זה המצב סביבנו. הבה נראה זאת מכמה זוויות.

איראן: וכי היה זה מקרי שראש הממשלה אריאל שרון החליט למנות אדם שעמד בראש ארגון מודיעיני (מאיר דגן, ראש המוסד) לתכלל את הטיפול של מדינת ישראל בתחום זה? מי שנדהמו מכך היו כנראה אלה שסמכויות פעולה מסורתיות שלהם בנושא נפגעו במידה כזו או אחרת (כמו משרד החוץ, או האגף המדיני-ביטחוני במשרד הביטחון). אך ההיגיון אכן מחייב שנושא מורכב מסוג זה ינוהל במרוכז, ורצוי בידי מי שמשמש באופן טבעי כשחקן מרכזי בסוגיה על רבדיה המודיעיניים (איסופיים כמחקריים), הדיפלומטיים, והביטחוניים-מבצעיים. כל עוד האפשרות לתקוף את איראן תישאר בגדר תאוריה, אכן ראוי שנטל הפעילות המשבשת, המאטה, המעכבת ואולי גם מסכלת את איום הגרעין האיראני, ימשך להיות מונח על כתפי המוסד לביון ותפקידים מיוחדים.

סוריה: חשיפתה הרשמית למחצה של ישראל כגורם שביצע את תקיפת הכור בדיר א-זור¹⁷ מקלה את מתן הקרדיט הראוי למי שעמדו מאחורי הפרויקט כולו. בהנחה שכך היה, מטוסי חיל האוויר שהשמידו את הכור לא היו יכולים לעשות זאת אילו לא היו מי שאיתרו את הכור, שזיהו אותו בוודאות כמתקן שאכן זה ייעודו, שסיפקו הוכחות לגורמים שצריך היה לשכנעם בכך, ואשר נתנו את המל"ם הנדרש לתכנון התקיפה ולביצועה. על חיסול עמאד מוע'ניה עדיין אין אמנם מי שלקח את האחריות, אך מאחר שממילא חצי ההאשמה הופנו מיד לישראל ניתן אולי להניח, הנחה היפותטית לפחות, שכך היה. ואם אכן כך, פעולה זו הייתה כנראה כולה (החל באיסוף המל"ם הראשוני וכלה בלחיצה על כפתור הפעלת המטען) על טהרת הביצוע של קהילת המודיעין, הראויה על כך לשבחם רבים.

הפלסטינים: השינוי העמוק שעבר על קהילת המודיעין בישראל בעשורים האחרונים התחיל כנראה נוכח אתגר

16. יוסי קופרוסר, "רלוונטיות ואובייקטיביות במודיעין", עיונים במודיעין, כרך 1, גיליון 1, אוקטובר 2007, עמ' 70.

17. כאמור בהערה 14.

18. סא"ל ע', "מקומו של המודיעין במשולש קלאוזוביץ", מערכות, 10-409, דצמבר 2006, עמ' 76. המאמר עוסק בעיקר בצורך ליישם את מערכת היחסים הפורה בין השב"כ לצה"ל ברמה טקטית, גם ברמות הגבוהות יותר.

19. בתחום זה ראוי להזכיר את משימת "מודיעין להפללה" שניזומה וטופלה על ידי אמ"ן במשך האינתיפאדה השנייה, קודם שהועברה למרכז למורשת המודיעין (מחשש לדימוי של עיסוק בתחום פוליטי). אשר לפעילויות של סיכול ממוקד, גם אם בסופו של דבר הוא מבוצע בדרך כלל באמצעות אמצעי לחימה הנורה מפלטפורמה מוסתת, משקל המודיעין ביצירת האופציה, שלעתים נפתחת כחלון צר לשניות יחידות, הוא כמעט אבסולוטי.

20. סיכול וסיוע בסיכול התארגנות תשתיות טרור ברחבי העולם על ידי 'המוסד'.

21. ראש אמ"ן אלוף עמוס ידלין אמנם לא התכוון לנושא הנדון כאן, אך אמירתו ("קהילת המודיעין של מדינת ישראל היא אחת הטובות בעולם. בתחומים מסוימים היא הצליחה לפתח יכולות כמעט מעצמתיות") רומזת אף היא לכובד משקלה ומרכזיותה בביטחון הלאומי הישראלי. מתוך: ריאיון לארי שביט, מוסף הארץ, 17 במאי 2008.

חשיפת צה"ל בתקשורת במלחמת לבנון השנייה ובמצע "עופרת יצוקה"

יואב דיגי *

מטרת המאמר

מטרת המאמר לבחון את התמורות שחלו בחשיפת צה"ל לתקשורת בין מלחמת לבנון השנייה למצע "עופרת יצוקה" על-פי:

1. לקחי מלחמת לבנון השנייה כפי שבאו לידי ביטוי במסקנות ועדת וינוגרד.
2. בדיקת יישום הלקחים על ידי שר הביטחון, הרמטכ"ל ושאר הגורמים.

במאמר תתואר חשיפת צה"ל בתקשורת בעת מלחמת לבנון השנייה לעומת חשיפתו במצע "עופרת יצוקה". כמו כן תתואר ותנתח פעילות דובר צה"ל, הצנזורה הצבאית ומחלקת ביטחון המידע, ומתוך כך - מידת החשיפה של צה"ל בתקשורת בשני האירועים.

המאמר ידון גם בכמה סוגיות הקשורות ביחסי צבא-תקשורת, כגון חלקה של התקשורת בחוסן הלאומי, והשאלה אם אנו נעים על ציר הזמן בנתיב חד-כיווני שבו גוברת החשיפה לתקשורת.

פרק מיוחד מוקדש לסוגיה הכואבת של הדלפות ודרכי ההתמודדות עמן.

המאמר מבוסס כמובן על חומר גלוי בלבד, והמסקנות על אחריות הכותב בלבד.

חשיפת צה"ל בתקשורת במהלך מלחמת לבנון השנייה

החשיפה

ניתן לקבוע בוודאות כי למרות השוני מבחינת אופי הלחימה והיקפה, בין מלחמת לבנון השנייה (יולי 2006) ובין מצע

"עופרת יצוקה" ברצועת עזה (דצמבר 2008), חלה תמורה משמעותית לחיוב בנושא חשיפת צה"ל לתקשורת במהלך האירועים.

מדיניותו והתנהלותו של צה"ל כלפי התקשורת במלחמת לבנון השנייה גרמו לחשיפה חסרת תקדים של צה"ל שהסבה נזקים מודיעיניים חמורים וסייעה לשירותי המודיעין של האויב והיריב (אף שהלחימה הייתה בחיזבאללה בלבד).

הסיקור התקשורתי האינטנסיבי והמזיק של תהליכי קבלת

ההחלטות - דיונים במטכ"ל ובמשרד הביטחון, אישורים בקבינט, במליאת הממשלה ובכיון ההפוך של מתן הנחיות לצה"ל - סיקור זה גרם לחשיפת מהלכים אופרטיביים וטקטיים מתוכננים, כמו התכנית לכבוש רצועת בת שלושה ק"מ מצפון לקו הגבול ואחר כך רצועת ביטחון בעומק שישה ק"מ, ובהמשך להגיע לליטאני בלי לכבוש את צור, וכן הלאה.

התקשורת פרסמה כמה אוגדות גויסו וציינה את מספרן,

נחשפו מספרי חטיבות וגדודים, לוחות זמנים לגיוס, סוגי האימונים שאומנו הגייסות טרם כניסה לקרב; דווח על חוסר מוכנות של הכוחות, מחסור בציוד, תקלות בהספקת מזון, צירי תנועה ועוד.

מפקדים רואיינו באשר למשימותיהם לפני הכניסה לקרב, נמסרו פרטים על האיגוף האנכי, דווח על המבצעים המיוחדים בבעל בק ועל מבצע השייטת בצור להריגת שלושת המחבלים, וכל זאת בתיעוד מדויק של אופן ההגעה והפינוי מהיעד ושל אמצעי הלחימה שהפעיל הכוח.

על כל אלה יש להוסיף את הפרשנויות של קצינים בכירים בדימוס ושל כתבים, שניזונו מהדלפות טריות ואשר ציירו תמונת מודיעין מדויקת של כוחותינו ושל כוחות האויב והערכות המצב בזמן אמת. אלה היו בוודאי מאירות עיניים ואחזניים גם לגורמי המודיעין של האויב והיריב, אשר עקבו אחר הנעשה בישראל בעת המלחמה ולאחריה כדי להפיק לקחים.

הנזק שנגרם

הדיווחים המדויקים בזמן אמת על-אודות נפילות הקטיושות והרקטות ותיאורי הנזק הפיזי והמוראלי שנגרם, היו בעלי ערך רב לאויב - סוריה, איראן, מדינות נוספות וחיזבאללה - והיה להם משקל רב בפגיעה בתדמית המרתיעה של צה"ל ומדינת ישראל.

ההרתעה מורכבת משלושה גורמים:

1. כושרו של הצבא ויכולתו להכריע את האויבים.
2. כושרו הנתפס של הצבא בעיני האויב.
3. נחישות ההנהגה להפעיל את הכוח הצבאי (שהוא פועל יוצא גם של חוסן העורף, המעמד הבין-לאומי ועוד).

שני המרכיבים האחרונים (הכושר הנתפס והנחישות) נפגעו. אמנם הפרסומים חשפו והטמיעו בתודעה את היכולת האווירית הגדולה - בתקיפות יום ותקיפות לילה שנעשו בדייקנות ובאינטנסיביות על בסיס מודיעין מדויק - ואת כושר הנחתת הכוחות מהאוויר אולם נפגעה התדמית של עוצמת השריון בגלל פגיעותו לטיילי נ"ט, ונפגעה תדמית הנחישות של כוחות החי"ר להילחם באויב עיקש. כמו כן דווח שוב ושוב על ההססנות

במלחמת לבנון השנייה התקשורת פרסמה כמה אוגדות גויסו וציינה את מספרן, נחשפו מספרי חטיבות וגדודים, לוחות זמנים לגיוס, סוגי האימונים שאומנו הגייסות טרם כניסה לקרב; דווח על חוסר מוכנות של הכוחות, מחסור בציוד, תקלות בהספקת מזון, צירי תנועה ועוד

של ההנהגה המדינית והצבאית לבצע מהלכים צבאיים משמעותיים. נוסף על כל אלו הובלטה שוב הרגישות הישראלית לאבדות ולפגיעות בחזית ובעורף.

נושא חשוב זה זכה לטיפול יסודי ומעמיק של ועדת וינוגרד, והיא ייחדה לו פרקים נרחבים בדוח המסכם שלה. הוועדה קבעה שהיו כשלים חמורים וניכרים בתחום אבטחת המידע, ומצאה לנכון להמליץ המלצות מפורטות ונוקבות באשר לאופן תיקון הליקויים.

ניתוח גורמי החשיפה בתקשורת

כללי

שלושה גורמים קובעים את מידת החשיפה של צה"ל בתקשורת:

1. דובר צה"ל.
2. מחלקת ביטחון המידע.
3. הצנזורה.

דובר צה"ל

דובר צה"ל הוא הסמכות המקצועית בצה"ל בכל הנוגע לדוברות ולהסברה בארץ ובעולם. הוא הגורם המייצג בנושאים אלו לרמטכ"ל ולכלל הגופים בצה"ל.

מקור התקלה של החשיפה החמורה של צה"ל בתקשורת במלחמת לבנון השנייה היה לדעת כותב המאמר באימוץ התפיסה התקשורתית שהנחתה את צה"ל במהלך ההינתקות מרצועת עזה באוגוסט 2005 ויישומה במלחמת לבנון השנייה, שהחלה ב-12 ביולי 2006.

ב-14 ביוני 2005 קבע הרמטכ"ל דאז דן חלוץ, כי התקשורת היא חלק בלתי נפרד מהמציאות שבה פועל צה"ל. לאור זאת תכנן הרמטכ"ל לפעול בכיוון של פתיחות תקשורתית מרבית אך מבוקרת בהקפדה על כך שכל מפקד המתבטא בתקשורת יעשה זאת ברשות ובסמכות, בכפוף להנחיות דובר צה"ל, שהוא הסמכות המקצועית לכל נושא התקשורת בצה"ל (אבטחת המידע/ביטחון שדה

לא הזכרו). בכך ככל הנראה ביקש הרמטכ"ל להבטיח שתהיה בקרה על התבטאויות קציני צה"ל.

בסיום המלחמה, ב-14 באוגוסט 2006, הוציא הרמטכ"ל רצ"ל דן חלוץ איגרת למפקדי צה"ל, וזו לשונה:

"מפקדי צה"ל, המלחמה בלבנון, יותר מכל קודמותיה, מתנהלת תחת זרקור תקשורתי רב-עוצמה. מראשית הלחימה נוקט צה"ל במדיניות הסברה נרחבת על פעילותו בהובלת דובר צה"ל ובאמצעות מפקדי הצבא.

החשיפה התקשורתית הזיזתה מאפשרת לציבור בעורף לחוות את מאורעות החזית ולחוש קרבה, אמון והזדהות עם הלוחמים והמפקדים, תוך חיזוק חוסנו וכושר עמידתו אל מול קשיי המלחמה.

יחד עם זאת, יש לכיסוי התקשורתי הרחב גם מחיר, בעיקר בחשיפה בלתי מבוקרת של תנועת כוחות, היקפיהם,

יעדיהם ועוד. ארגוני הטרור קשובים היטב לכל מילה הנאמרת ולכל תמונה המשודרת באמצעי התקשורת, ומצליחים לא פעם להיערך טוב יותר מול כוחו העדיף של צה"ל, על בסיס מידע הנחשף בתקשורת. מידע בלתי מבוקר מסכן את השגת היעדים ומעמיד בסכנת חיים את הכוחות הלוחמים.

אשר על כן, לצד הפתיחות

התקשורתית, יש לנקוט מדיניות ביטחון מידע מלווה. במסגרת מדיניות זו, תדריכים וראיונות לתקשורת יבוצעו באישור דובר צה"ל ולאחר תדריך גורמי ביטחון המידע, תוך הימנעות מפרוט תכניות מבצעיות, סד"כ והיערכות הכוחות, פעילות הכוחות המיוחדים וכשירות האמל"ח. הגנה על המידע מהווה מרכיב חיוני ביכולתו של צה"ל לנצח

במערכה הנוכחית, בשימור עליונותו ובהפחתת האיום על חיילי הלוחמים.

מפקדים, נעשה יחד לשמירה על שלמותה, עצמאותה וביטחונה של ישראל".

יש להצטער על כך שאיגרת דומה לא הופצה ב-12 ביולי, יום פרוץ המלחמה.

מחלקת ביטחון המידע

הגורם השני הוא מחלקת ביטחון המידע/ביטחון שדה. תפקידה להנחות את כל שרשרת הפיקוד בצה"ל, כולל דובר צה"ל והצנזורה, באשר למדיניות ההסתרה/ביטחון המידע, ולפקח על ביצוע הנחיות אלו, כולל מניעת דלף תקשורתי ואחר. חלק מהפיקוח כולל גם ענישה של אלו המפרים את ההוראות.

הצנזורה

הצנזורה מהווה את הסכר האחרון שבין הגשת מידע הכולל גם מידע מסווג על ידי התקשורת לאישור הצנזורה (אם מוגש ובדרך כלל מוגש) ובין פרסומו.

הצנזורה פועלת באופן עצמאי על-פי מדיניות ההסתרה מחד גיסא, ועל-פי החוק מאידך גיסא.

על החלטות הצנזורה רובץ צל כבד ומאיים של בג"ץ שניצב, הקובע כי ניתן למנוע פרסומו של מידע כאשר קיימת ודאות ממשית של פגיעה בביטחון המדינה. קביעה גורפת זו עלולה לצמצם מאוד את יכולת

הפעולה של הצנזורה. גם ועדת וינוגרד פסקה שיש לקבוע קריטריונים נוספים לאיזון שבין ביטחון המדינה לחופש הביטוי, וכוונתה הייתה שיש להחמיר את הקריטריונים על מנת לחזק את ההגנה על ביטחון המדינה, גם אם על חשבון הזכות לפרסם והזכות לדעת ובמיוחד בעתות חרום.

השימוש הציני של העיתונות בביטוי "זכות הציבור לדעת" משרת אותה בעיקר להצדקת פרסומו של מידע מסווג, או פרסום שעלול לפגוע בחוסן הלאומי, בשעה שהציבור (שנתן לכך ביטוי, אפילו בוטה, במקרים רבים) הביע את רצונו שלא לדעת, בעיקר בנושאים שהיו עלולים לסכן חיי חיילים ואזרחים.

נושא הטיפול התקשורתי בסוגיות הקשורות בחוסן הלאומי בעייתי מאוד. באופן פורמלי, לא ניתן למנוע פרסומים בנושאים אלו מכיוון שהם אינם עומדים בקריטריונים

שעל פיהם פועלת צנזורה של מידע שפרסומו יגרום קרוב לוודאי לפגיעה של ממש בביטחון המדינה.

ככל שמדובר בדיעה או בידיעות אחדות, הדבר הוא בעיקרו במסגרת הוראות החוק. אולם באופן מצטבר, פרסומים אלו גורמים לפגיעה בחוסן הלאומי מחד גיסא, ובחשיפתן של נקודות תורפה -

לשימוש אפשרי בהן בידי האויב מאידך גיסא.

התקשורת בוודאי תטען כי חשיפת הליקויים תורמת לתיקונם ובכך - גם לחוסן הלאומי; אך ספק אם מערכת הביטחון זקוקה לחשיפה מסוג זה כדי לתקן את הליקויים המערכתיים.

ראוי להביא מדבריו של מפקד חיל האוויר לשעבר, אלוף

ועדת וינוגרד קבעה שהיו כשלים חמורים וניכרים בתחום אבטחת המידע, ומצאה לנכון להמליץ המלצות מפורטות ונוקבות אשר לאופן תיקון הליקויים

שנה לאחר שפורסם דוח הוועדה קבע השופט וינוגרד כי גם הצבא וגם אמצעי התקשורת הפנימו היטב את הלקחים ממלחמת לבנון השנייה בכל הנוגע לדיווח על הלחימה

באשר לאבטחת המידע והתנהלות הצבא כלפי התקשורת בעת הלחימה בעזה - יושמו מסקנות הוועדה. שרתה אווירה של שמירה על ביטחון המידע בקרב העיתונאים; ההדלפות פחתו באופן ניכר, לא הייתה תחרות על "סקופים", התקשורת שיתפה פעולה עם הצנזורה, וכמעט שלא היו הפרות של מגבלות הצנזורה.

דובר צה"ל שינה לחלוטין את דפוסי ההתנהלות התקשורתית במבצע "עופרת יצוקה". זה היה הדובר עצמו, אבי בניהו, שתדרך את הציבור ואת העיתונאים באופן אישי ואשר היה מעורה באירועים המבצעיים ובמגבלות הפרסום גם יחד, והוא עשה זאת היטב. זאת, לעומת ריבוי המתדרכים במלחמת לבנון השנייה, שהיו בקיאים בפרטים המבצעיים אך לא הייתה להם מודעות ביטחונית.

מהלקחים שיושמו ואשר תרמו מאוד לשמירת ביטחון המידע במבצע "עופרת יצוקה", ראוי להזכיר את אלה:

1. אי-הכנסת טלפונים סלולאריים לטווחי הלחימה.
2. אי-שימוש בזימוניות בלתי מסווגות.

אביהו בן-נון, בהתייחסו לחלקה החשוב של התקשורת בהשפעה על התדמית של תוצאות מלחמה. אלוף בן-נון טען כי במלחמת ששת הימים - שבה לא היה כל צל של ספק בניצחון המכריע של צה"ל ועוד יותר של חיל האוויר הישראלי - היה כפסע בלבד בין הניצחון האווירי המוחץ ובין האפשרות של כישלון תקשורת-תעמולתי חמור, שהיה עלול לפגוע בהמשך הלחימה ובתוצאותיה אילו היה מתפרסם שביום הלחימה הראשון איבדנו 19 טייסים (מהם 16 הרוגים), שהיו כשבעה אחוזים מטייסי הקרב של חיל האוויר, כולל טייסי ה"פוגה מגיסטר". זהו שיעור שחיקה עצום, ושום חיל אוויר אינו מסוגל להמשיך לפעול בנתונים כאלה לאורך זמן.

בהקשר זה יש לציין את דבריו של פרופ' אשר ססה, שאילו התקשורת הישראלית הייתה מדווחת על חללי גבעת התחמושת במלחמת ששת הימים באופן שדיווחה על חללי מלחמת לבנון השנייה - תוצאות המלחמה היו שונות בתכלית.



החשיפה ב"עופרת יצוקה"

ההערכה המקובלת היא שככל שאמצעי התקשורת משתכללים ונעשים זמינים יותר, וככל שמתרבות החברות המספקות תקשורת והתחרות ביניהן גדלה, כך גם נעשית התקשורת נגישה יותר ומעורבת יותר בכל תחומי החיים וכמובן גם בתחום הביטחוני-צבאי.

התקדימים שנקבעו הם רק נקודת פתיחה לפריצה נוספת בתחום המעורבות התקשורתית, וכביכול לא ניתן להחזיר את הגלגל לאחור.

במלחמת המפרץ הוכיחו האמריקנים שאין הדבר נכון בהכרח, וכי מדיניות אחרת יכולה להביא תוצאות שונות גם בעידן הרווייה התקשורתית.

דוגמה נוספת, שהיא ליבת המאמר, זו ההשוואה בין החשיפה המוגזמת לתקשורת במלחמת לבנון השנייה ובין תיחום מעורבות התקשורת בגבולות נכונים במבצע "עופרת יצוקה". שנה לאחר שפורסם דוח הוועדה קבע השופט וינוגרד כי גם הצבא וגם אמצעי התקשורת הפנימו היטב את הלקחים ממלחמת לבנון השנייה בכל הנוגע לדיווח על הלחימה.

3. איסור על הכנסת כתבים לטווחי הלחימה, חוץ ממקרים יחידים ובבקרה הדוקה.
4. איסור על שידורים ישירים משדה הקרב ועל נוכחות עיתונאים בחדרי המלחמה ובחדרי הפיקוד הקדמיים.

הדלפות

מכת ההדלפות היא אחת הרעות החולות של החברה הישראלית. באופן טבעי, היא ממוקדת במערכת הצבאית-ביטחונית ובמערכת המדינית, אך ידה גם במערכות כלכליות, חברתיות ומשפטיות ואחרות, שם היא כבר נורמה מקובלת.

הדלפה היא שיטה לפרסם חומר בעל חשיבות צבאית או מדינית בידי גורם המעוניין לשמור על חשאייותו מתוך מטרה להשיג רווחי תדמית אישיים, או לפגוע ביריבים ואו לנטרל רעיונות, עמדות והחלטות בלתי רצויות מבחינת המדליף. כאשר יש במידע המודלף רגישות ביטחונית גבוהה, הוא מודלף ומפורסם בחו"ל כדי לעקוף את הצנזורה, ואחר כך מצוטט באמצעי התקשורת בישראל.

הנזקים החמורים ביותר של מכת ההדלפות:

1. במערכת קבלת החלטות - החשש מפני הדלפות מצמצם מאוד את היכולת לדון באופן חופשי בנושאים הגורליים ביותר למדינה מכיוון שמשותפי הדין יודעים שדעותיהם, בעיקר אם אינן עולות בקנה אחד עם הקונסנסוס, תמצאנה דרכן לתקשורת, ולעתים קרובות גם במסולף.
2. בנושאים צבאיים-ביטחוניים רגישים נגרם נזק לביטחון המדינה, ליחסיה הבינלאומיים ולחופש הפעולה שלה.

מרבית ההדלפות לתקשורת נעשות על ידי גורמים מתוך המערכת, במסגרת קשרים אישיים עם אנשי התקשורת לשם טובת הנאה הודית, בבחינת "שמור לי ואשמור לך". המידע המודלף משולב עם מידע אחר על מנת לטשטש את מקור ההדלפה ואת זהות המדליף, והוא גם מתפרסם ברובו לאחר שעבר את הצנזורה.

אנשי התקשורת עושים כמובן הכול כדי להבטיח חשאיות וחסינות למקורותיהם, ובכל פעם שנפתח הליך של חקירה או הליך משמעתי נגד מדליף, הם יוצאים חוצץ נגד המערכת בטענות של מקארתיזם וצייד מכשפות; באשר למידע - הטענה היא לחופש הביטוי, לזכותו וחובתו של הציבור לדעת כדי להפיק לקחים ולשפר את המערכת.

בשנים האחרונות חל פחות במידת האחרייות של העיתונאים באשר לפרסום מידע מסווג או רגיש שהגיע לידיעתם. יש רושם שהעיתונאי יעשה הכול לצאת עם סקופ כדי להאדיר את יוקרתו ולהקדים עיתונאים אחרים, גם במחיר של חשיפת מידע רגיש.

לשאלת השאלות: האם ניתן למנוע הדלפות? לצערי התשובה היא לא. אולם ניתן בהחלט לצמצם את התופעה ואפילו למזער אותה.

הדרכים לצמצם הדלפות:

1. הכרת הקברניטים בנזקים ובמחירים שההדלפות גובות. גם הקברניטים, שהם בדרך כלל קורבנות מידיים של ההדלפות, היו בעברם במעמד של מתחרים על ההנהגה.

2. נחישות לפעול גם במחיר של ספיגת ביקורת והקרבת קורבנות שהם לעתים מהמעגל הקרוב.

הפעולות הנדרשות הן חקירות ממצות באשר לזהות המדליף ומיצוי הדין. רק יד קשה

ועקבית יכולה לצמצם את הנגע. מן הראוי שהנושא הזה יטופל בידי הקברניטים מיד עם היכנסם לתפקיד, והכרחי שהם יתמידו במדיניות היד הקשה לאורך כל הדרך.

בין מלחמת לבנון השנייה, שבה ההדלפה לתקשורת הייתה כלי כמעט לגיטימי, לבין מבצע "עופרת יצוקה" חלה תמורה

מהותית בכיוון של צמצום נגע ההדלפות, ולוועדת וינוגרד היה בהחלט חלק חשוב בכך. המסקנה היא שגם בתחום זה, להכרה בבעיה ולנחישות לטפל בה, יש תוצאות!

מילה לסיכום

הדרך היחידה שתבטיח את המידתיות והאיזון הנכון בין שיקולי הביטחון לשיקולי ההסברה באשר לאופן חשיפת צה"ל לתקשורת היא לקבל את ההחלטות בפורום הרמטכ"ל בשיתוף דובר צה"ל, הצנזורה ומחלקת אבטחת המידע.

החלטות מתואמות ומשולבות אלו יורדו לכל הגורמים בצה"ל כהנחיות הרמטכ"ל. בד בבד ייעשו פעולות נמרצות לאכיפת הנחיות אלו ולטיפול משמעתי מידי במפרים אותן.

מכת ההדלפות היא אחת הרעות החולות של החברה הישראלית. באופן טבעי, היא ממוקדת במערכת הצבאית-ביטחונית ובמערכת המדינית, אך ידה גם במערכות כלכליות, חברתיות ומשפטיות ואחרות, שם היא כבר נורמה מקובלת

הפעולות הנדרשות הן חקירות ממצות באשר לזהות המדליף ומיצוי הדין. רק יד קשה ועקבית יכולה לצמצם את הנגע. מן הראוי שהנושא הזה יטופל בידי הקברניטים מיד עם היכנסם לתפקיד, והכרחי שהם יתמידו במדיניות היד הקשה לאורך כל הדרך

ההדלפות יכולה לצמצם את הנגע. מן הראוי שהנושא הזה יטופל בידי הקברניטים מיד עם היכנסם לתפקיד, והכרחי שהם יתמידו במדיניות היד הקשה לאורך כל הדרך

הופיע! הופיע! הופיע! הופיע! הופיע! הופיע! הופיע! הופיע! הופיע! הופיע!

"מלאכת מחשבת"

ספר ראשון מסוגו על קהילת המודיעין בהוצאת המל"מ ו"ידיעות ספרים"

הספר נמכר במל"מ במחיר סמלי לחברי קהילת המודיעין בעבר ובהווה





שירותי המודיעין בסרי-לנקה

ב־18 במאי 2009 הודיע רמטכ"ל צבא סרי-לנקה כי כוחות הצבא הצליחו להשתלט על כל חלקי האי ולהביס את המורדים הטמילים, תוך חיסול מנהיגיהם. הכרזה זו אושרה גם על ידי חברי ארגון המורדים הטמילי - LTTE - Liberation Tigers of Tamil Eelam

להביא להפסקת אש במדינה, ומשנתחדשה הלחימה ב־2005, אורגנו השירותים מחדש ב־2006 באחריות משרד ההגנה. הוקם "שירות המודיעין הממלכתי" (SIS - State Intelligence Service) שכלל את שתי סוכנויות הביון - חוץ ופנים - תחת קורת גג אחת. באשר למודיעין הצבאי, זה הוקם מחדש ב־1990 ואורגן במסגרת של שני גדודי מודיעין (1,2) הכפופים לרמטכ"ל. משימות המודיעין הצבאי הן בתחום האיסוף, העיבוד וההפצה של מודיעין רלוונטי ליחידות הצבא, וכן ר"ן וביטחון שדה. המודיעין הצבאי מקיים שת"ף מקצועי, כולל בהדרכת קציניו, עם שירותי המודיעין ההודי.

המרד, שהחל בשנת 1983, נגרר למלחמת אזרחים שבה נהרגו כ־70 אלף איש ומאות אלפים נעקרו מבתיהם. המרד פרץ מתוך תחושת קיפוח של המיעוט הטמילי מול הרוב הסינהאלי, ומלחמת האזרחים עצמה לוותה בפעילות טרור נגד הרוב, שכללה פעולות טרור מגוונות: טרור מתאבדים (המחבלים המתאבדים הראשונים שפוצצו אוטובוסים היו טמילים) והתנקשויות שבהן נרצחו ראש ממשלת הודו (שהיה מעורב בניסיון ליישב את הסכסוך) ב־1991, נשיא סרי-לנקה ב־1993 ושר החוץ של סרי-לנקה ב־2005. כמו כן בוצעו ניסיון לרצוח את נשיאת סרי-לנקה ב־1995 ופיגועים המוניים.



מורדים טמילים

סרי-לנקה (בעבר ציילון) קיבלה את עצמאותה בפברואר 1948, ומאז ועד 1977 שימש ראש ממשלתה כממונה על קשרי החוץ והביטחון במדינה. ב־1977 הוקם בנפרד משרד החוץ, אך משרד ההגנה המשיך להיות רוב הזמן באחריות רה"מ. ב־1999 הוקמה המועצה לביטחון לאומי הכפופה לממשלה, ולה ניתנה האחריות על הצבא והמשטרה. במועצה לביטחון לאומי חברים שר ההגנה, מזכיר משרד ההגנה והרמטכ"ל.

אחריות ביטחון הפנים הייתה בידי משטרת סרי-לנקה, אולם לאחר שנכשלה בטיפול במהומות שפרצו ב־1983 (שהחלו את מלחמת האזרחים) החליט הנשיא להקים את

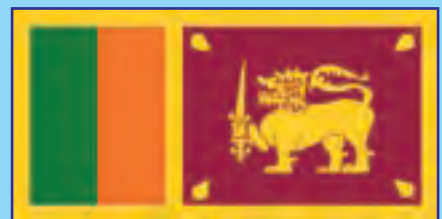
מלבד הסיוע ההודי לשירותי המודיעין של סרי-לנקה, בשנת 2008 התפרסמו ידיעות ולפיהן גם האיראנים מסייעים למודיעין הצבאי של סרי-לנקה, במימון רכש של ציוד צבאי ומודיעיני מסין ומפקיסטאן, ואף בהדרכת קצינים מהמודיעין הצבאי של סרי-לנקה באיראן.

הצלחת צבא סרי-לנקה בהכנעת הטרור הטמילי היא תוצאה של מאמץ מלחמתי נרחב בשילוב מאמץ מודיעיני נכבד, משולב ורציף. שירות המודיעין של סרי-לנקה אמור לוודא שמלחמת האזרחים במדינה אכן הגיעה לסיימה. אם לא, יש מקום להניח שנדע מכך במהרה.

"לשכת המודיעין הלאומי" (NIB - National Intelligence Bureau). לשכה זו נבנתה על בסיס יחידות המודיעין של המשטרה, צבא היבשה, חיל הים וחיל האוויר. עקב ההצלחות של המורדים הטמילים ומערך המודיעין שלהם שפעל במסגרת ה־LTTE, הופרד ב־1998 גוף מודיעין חוץ מגוף מודיעין הפנים (בדומה למודל הצרפתי) במסגרת ה־NIB. משימות מודיעין החוץ היו להרחיב את מערך האיסוף והחדירה ל־LTTE מחוץ לתחומי המדינה, ולשדרג את הקשר עם שירותי מודיעין זרים, בייחוד המודיעין ההודי. לאחר ניסיונות כושלים מצד גורמים בין-לאומיים

סרי-לנקה - כרטיס ביקור

אי באוקיינוס ההודי, מפרץ בנגל, שטח של 65 אלף קמ"ר. תושבים - 20 מיליון (מהם 73 אחוז סינהאלים ו־18 אחוז טמילים שהובאו בידי הבריטים ככוח עבודה לאי).
משטר - רפובליקה דמוקרטית סוציאליסטית. בראשה נשיא המדינה, וסגנו הוא ראש הממשלה.
בירה - קולומבו.
תמ"ג לנפש - 4,240 דולר.



מקורות: משרד ההגנה של סרי-לנקה, עיתונות אסיאתית, ויקיפדיה, פרסומי ה־CIA.



יוסי הראל (המבורגר)

2008-1918



לאנייה ורק דבר אחד ראיתי - את מבטם של הילדים."

יוסי הספיק גם לשמש שלישי של הרמטכ"ל הראשון רב-אלוף יעקב דורי, וכן מזכירו הצבאי והאחראי לביטחון של הנשיא הראשון חיים ויצמן. ב-1950 פרש ללימודים ימיים בארצות הברית, אך בסוף 1954, בטרם הספיק לסיימם, נקרא על ידי הרמטכ"ל משה דיין לחזור ולפקד על יחידה 131 באמ"ן.

יחידה זו הייתה במחצית השנייה של אותה שנה במצב קשה, לאחר "עסק הביש" במצרים כש-13 מלוחמה נתפסו במהלך משימה מבצעית. מטה היחידה פורק והיחידה שותקה. יוסי נקרא על מנת לשקם את היחידה והוא עשה זאת בעילות רבה. פחות משנה לכניסתו לתפקיד הופעלה היחידה שוב בפעילות מבצעית מורכבת, וזו הסתיימה בהצלחה מרשימה. יוסי בנה מטה חדש ופיקד על היחידה במשך שלוש שנים. ב-1957 ביקש לסיים את תפקידו והעביר את שרביט הפיקוד על היחידה לסגנו יוסקה יריב ז"ל.

ב-1958 פנה יוסי לעסקים פרטיים.

יוסי לא היה מן הדוברים, לא נטה להתראיין ולא חיפש פרסום לעצמו. כשהגיע לגבורות כתב עליו הסופר יורם קניוק ספר ושמו **אקסודוס - אודיסאה של מפקד**.

יוסי היה איש של עשייה. הוא סלד מפוליטיקה וכאב את הנעשה במדינה בשנים האחרונות. פשטות הליכותיו הייתה לגמרי מנוגדת לחלקו הנכבד בכמה מהמיתוסים שליוו את המדינה - חנייתה, וינגייט, אקסודוס, פרשת לבון - כמו גם לעובדה שהצליח בעסקיו והיה לאיש אמיד.

"יוסי היה ונשאר כל ימיו איש שטח" - כתב עליו יורם קניוק בספרו - "הפעילות אצלו התבטאה בהפנמת האירוע ותרגומו למעשים. את רגשותיו נעל מאחורי מנעול ובריח. יצירתיותו - במעשים. והוא מתעלה על עצמו כשנדרשים ממנו דברים גדולים מעל ומעבר למידות בהן הוא מוחד את עצמו".

יוסי הניח אישה - ג'ולי, ושלושה ילדים - נורית, דוד ושרון. מותו הותיר תחושה של אובדן אצל מי שזכה להכירו, אובדן של איכות ייחודית נדירה, של אישיות, של מפקד! יהי זכרו ברוך!

יוסי, יליד ירושלים, הצטרף ל'הגנה' כבר בגיל 15. ב-1936 היה מראשוני המתגייסים ליחידה "הנוודת" שהקים יצחק שדה בירושלים, היחידה שפרצה את מחסום ההבלגה והמגננה ואשר סיסמתה הייתה "לצאת את הגדר".

בשנת 1938 היה יוסי מ"העולים לחניתה", מיתוס בתולדות ההתיישבות בארץ. בחניתה פגש את הקולונל הבריטי צ'רלס אורד וינגייט, "הידיד", שגייס אותו ליחידה שעתה זה הקים - SNS היא פלגת הלילה המיוחדת. זו הייתה יחידת הקומנדו הראשונה של כוח המגן העברי בארץ, שפעלה על-פי תורת לחימה סדורה בחסות הבריטים ובשיתופם.

בשנת 1939 שירת יוסי כמ"מ בפו"ש (פלוגות השדה - הגרעין הקרבי שממנו צמח החי"ש - חילות השדה - ואלה נהפכו לחטיבות הבלתי סדירות של צה"ל בראשיתו).

ב-1940 הגיע יוסי לכלל מסקנה שיש צורך להירתם למאמץ המלחמה הבריטי נגד גרמניה, ולמרות התנגדות מטה 'ההגנה' התגייס לחיל האוויר הבריטי. לבקשתו, הוצב בטייסת מפציצים במצרים שפעלה בקרבות הקשים בצפון אפריקה ובכרתים. יוסי נפצע במלחמה זו.

ב-1942 השתחרר מהצבא הבריטי, שב ארצה והשתייך למסגרת הקבע של 'ההגנה'. יוסי פעל במשימות מיוחדות של 'ההגנה' עם הבריטים בתקופה המוכרת כ"תקופת השיתוף".

ב-1945 החל את פעילותו במסגרת "המוסד לעלייה ב" תחת פיקודו של שאול אביגור. תפקידו הבולט בארגון היה הפיקוד על אניות המעפילים הגדולות ביותר: **כנסת ישראל** - 4,000 מעפילים, **פאן יורק** ו**פאן קרשן** - 15,000 מעפילים, והידועה מכול - **אקסודוס** היא יציאת אירופה 1947 עם 4,500 מעפילים. בסך הכול הביא יוסי לארץ כשליש מכלל המעפילים בעלייה הבלתי לגאלית בדרך הים.

יוסי טרח תמיד להזגיש ולהעלות על נס את חלקם של המעפילים במאבק לעלות לארץ. הוא לא הסתפק במילים בלבד, אלא גם פעל להקים אנדרטה בטיילת של תל אביב לכבודם ולזכרם של המעפילים שלא זכו להגיע ארצה.

יוסי מיעט להופיע, אך כשדיבר - תמיד סיפר על התרשמותו מהמעפילים. בנוגע ל**אקסודוס**, סיפר: "ראיתי בתפקיד הזה משהו קדוש ולא היה דבר שלא הייתי מוכן לעשות עבורם. בראותי אותם, גם ידעתי שאותנו לא יעצור דבר. חזרתו

ישעיהו וייסיד

2009-1922



איש מיוחד במינו. כל ראשי אמ"ן ומפקדי היחידות ב ת ק ו פ ת ו הכירוהו אישית, העריכו וחיבבו אותו. אין פינה או אתר בחמ"ן שלא נראות בהם טביעות

אצבעותיו של האיש ויחידתו. כאשר הוחלט בחיל המודיעין, מטעמי סודיות ומידור, להקים יחידה של החיל שתעסוק בעבודות בינוי, תחזוקה ואחסון בתוך מתקני חמ"ן, הוטלה משימת ההקמה והאיוש על

אע"צ ישעיהו וייסיד, אשר לימים גויס לצבא הקבע והתקדם עד לדרגת סא"ל. וייסיד ריכז סביבו קבוצה של עובדים, שרובם היו יוצאי בולגריה וכל אחד מהם שלט בלפחות שניים ממקצועות הבינוי והתחזוקה כך שהייתה זו מסגרת בעלת כישורי ביצוע מגוונים ויעילים. חבורה זאת זכתה חיש מהר לכינוי החיבה "הבולגרים", והקרובים לישעיהו עצמו נהגו לפנות אליו בשמו הבולגרי "שרקו".

שנים רבות עבד האיש במחיצתי או בקרבתי (חלק מהזמן הייתי מהנהנים משירותי יחידתו וחלק מהזמן כמפקדו), ושתיים מתכונותיו נחרתו בזיכרוני: מעולם לא ראיתי כועס; הכול נעשה

על ידו וסביבו ברוח טובה, בנועם ובחביבות חברית בלתי אמצעית. תכונה שנייה שבה ניחן האיש הייתה שמעולם לא שמעתי מפיו תגובה כמו "לא, איננו יכולים לבצע". לעתים, תוך סיכון אישי ממש, ביצעו הוא ואנשיו כל משימה שהוטלה עליהם. היו בעבודות שביצעה היחידה גילויים של מסירות אין קץ, ביום ובלילה, בחגים ובשבתות, בשטח המדינה ומחוצה לה, וברמת ביצוע ראויה לציון ולהערכה.

סא"ל ישעיהו וייסיד השתחרר משירות קבע בשנת 1989 לאחר 40 שנות שירות. יהי זכרו של האיש נצור אתנו לעד!

אל"מ (מיל') **אריה זמירי**



דני, בן בכור להוריו, נולד בראשון לציון, נכד ליצחק לייב טובורובסקי, ממקימי העיר. בנעוריו השתייך לתזמורת הנוער של 'מכבי' בעיר וניגן בקלרנית. הוא למד קורס אתתים-קשרים של 'ההגנה' ובמלחמת העצמאות העביר הודעות בסמפור (שיטת איתות באמצעות מקלות המסמלים אותיות). בצה"ל למד קורס אלחוט ושירת כאלחוטן בפיקוד הדרום ואחר כך בגדוד קשר-מטכ"ל. בשירות הקבע היה מדריך מורס בקורס אלחוט ומדריך קס"א (קשר סיוע אווירי) בבה"ד 7. שם גם הכיר את שולה, רעייתו לעתיד.

בשנת 1960 השתחרר מצה"ל והצטרף לתח"ל. כעבור חודשים אחדים נשלח עם רעייתו לשליחות במונרוביה, ליבריה, שם שירת שנתיים וחצי.

בשנת 1964 יצא עם משפחתו לשליחות בקלן שבגרמניה במסגרת "משלחת השילומים". כאשר קיבלה משלחת השילומים מעמד של שגרירות עברו גם דני ומשפחתו לעיר בון.

ב-1969 יצא עם המשפחה לשליחות נוספת בטהרן. לאחר ששב מאיראן, משנת 1972 עד 1989 יצא בגפו רק לשליחות קצרות, כדי שלא להקשות על ילדיו בלימודיהם ואחר כך בשירותם הצבאי.

בשנת 1989 יצא עם רעייתו לשליחות בהאג, שם שירת ארבע שנים. הוא חזר ארצה לעבודתו בתח"ל עד שפרש לגמלאות בדצמבר 1997, בעת שמלאו לו 65 שנים.

דני אהב את עבודתו, אך נהנה מאוד גם מהפרישה, ובה הקדיש את זמנו למשפחה ולנכדים, ולתחביביו - היסטוריה צבאית ואיסוף בולים.

את כל שנות עבודתו עשה דני באמונה ובמסירות. בנכונותו לצאת פעם אחר פעם בשליחות המדינה, דני מהווה סמל לרבים וטובים שבאו עם בני משפחותיהם לשירות המדינה על מנת לתת ושלא על מנת לקחת.

דני היה איש צנוע וענוו, שמח בחלקו, חם ואוהב, בעל חוש הומור, חייכן ואיש רעים להתרועע.

למרבה הכאב והצער, חלה במחלה קשה ונפטר שבועות מעטים אחרי שאובחנה, ימים אחדים לפני יום הולדתו ה-76.

דני הניח אשה - שולה, בת - לימור, בן - רענן, וחמישה נכדים.

פנחס (פיטר) שאנן

2008-1922



למקצוען. ככזה נשלח לשרת בתפקידי מודיעין במדינות העולם, לרוב בפעילויות חשאיות. היה איש ביצוע מעולה, פעיל במשימות רבות, תוך ניצול יכולתו המיוחדת לעטות ולפשוט צורה.

בין לבין שהו בני משפחתו: אשתו - איבט, ושני בניו הרכים - דוד וגדי בהמתנה מתמדת לשובו של אבא הביתה.

הימים חלפו, התפקידים השתנו, ופיטר שפרש מתפקידי המודיעין התמנה בהשאלה למשרד החוץ, לשמש בתפקיד הקונסול הכללי של ישראל במונטריאול, ובהמשך למנכ"ל ה"בונדס" בקנדה. גם בתפקידיו אלה הוכיח את יכולתו, כישוריו ומסירותו.

פיטר היה ידיד נאמן לחבריו ועמיתיו הרבים ובעל ואב מסור למשפחתו.

יהי זכרו ברוך!

פנחס, הידוע למשפחתו וידידו הרבים בכינוי 'פיטר', הגיע לארץ-ישראל (פלסטינה) סמוך לגיל בר-מצוה. משפחתו המבוססת מברלין חשה ברעידת האדמה המתקרבת עם עליית היטלר לשלטון, ואביו הצליח בחשאי לחסל את עסקיו ולהוציא את משפחתו לחוף מבטחים. לאחר תלאות הגיעה המשפחה והתאחדה עם האחות הבוגרת, ששהתה כבר בארץ.

כילד מ'בית טוב', ששפת דיבורו גרמנית, התקשה תחילה להיקלט בחברת ילדי הארץ, אך משלמד את השפה העברית השתלב אט-אט בחברה.

לימים נקלט לעבודה בנמל חיפה. שליטתו בשפה האנגלית סייעה לו לקבל תפקיד במנהלת הנמל המנדטורית. ככל הנראה הימצאותו במקום עבודה רגיש זה הביאה את מפקדי הש"י ליצור עמו קשר ולגייסו לשורותיו. כך נדבק בחידק המודיעין, שליווה אותו בהמשך דרכו. כאיש מודיעין ברמ"ח איבריו, מילא תפקידים רבים במערך המודיעין (שב"כ והמוסד), למד את התאוריה בקורסים שונים והודות לכישוריו ושליטתו בשפות נהפך



הנני מביא אותם מארץ צפון (ירמיהו ל"א, ז')

דייויד ליטמן מקבל את "אות יקיר הסתר"

היהודים, הצעירים שבהם בני שבע, בחמש טיסות לשווייץ, משם יעלו בהמשך לישראל. דייויד ליטמן ומשפחתו נלווים לקבוצה האחרונה. מבצע "מוראל" הגיע לסיומו המוצלח. המקום - ישראל, אתר ההנצחה של קהילת המודיעין והמרכז למורשת המודיעין. הזמן - 1 ביולי 2009, ארבעה ימים לפני יום הולדתו ה-76 של דייויד ליטמן, המקבל את "אות יקיר הסתר". האות מוענק על ידי המל"מ וקהילת המודיעין לאנשים, יהודים ושאינם יהודים, שסייעו בהתנדבות וללא כל תמורה למבצעים חשאיים של מדינת ישראל, לעתים תוך סיכון חירותם ואף חייהם. דייויד הוא התשיעי במניין מקבלי האות. באולם רעייתו, שבינתיים התפרסמה במחקרה על יהודי מצרים בכינוי "בת יאור", בתו אריאן ומשפחתה, קרובי משפחה נוספים, נציגי ה"ילדים", אנשי 'המוסד' בעבר ובהווה, וחברי עמותת המל"מ.

אל"מ (מיל') יוסי דסקל הציג את נימוקי ועדת הפרס, שקיבלה את המלצת 'המוסד' להעניק לליטמן את האות: "מר ליטמן התנדב ביוזמתו לסייע בהעלאת ילדים יהודיים ממרוקו בשנת 1961. הוא עשה זאת תוך סיכון מעמדו ומשפחתו, באומץ לב, בתושייה רבה וללא כל תמורה".

נשאו דברים יו"ר המל"מ ולשעבר ראש המוסד אפרים הלוי; סגן ראש המוסד ר', ושמואל טולדאנו, שהיה האחראי מטעם 'המוסד' על מבצעי עלייה חשאיים בתקופת מבצע "מוראל". כל הדוברים העלו על נס את רוח ההתנדבות של דייויד ליטמן, את תושייתו הרבה ואת נכונותו לסכן את עצמו ואת משפחתו למען הצלת אחים יהודים. זאת, בלי שקיבל כל הכשרה מוקדמת. האות הוענק למר ליטמן על ידי אפרים הלוי, סגן ראש המוסד ר', ונציגת הילדים הגברת רוזה רוט.

דייויד ליטמן הודה על הענקת האות והסביר את מניעי בהדגישו את תמיכתה של רעייתו. לדבריו, אלמלא עזרתה קרוב לוודאי שהיה מסיים את דרכו במרוקו בבלא. הוא גם הביע את הערצתו להורים שהיו מוכנים להפקיד את ילדיהם הרכים - ביניהם כאלה ששלחו ל"קייטנה" ארבעה מילדיהם - בידי מה שהוצג בפניהם כארגון לא יהודי, בלי שיהיה להם מושג אם יזכו אי פעם לראותם שוב.

בערב הוקרן קטע מסרטו של הבמאי יהודה קווה על דייויד ליטמן ומבצע "מוראל". מרגשת במיוחד הייתה עדותו של אחד הילדים, ימין כנען, היום אל"מ (מיל') בחיל המודיעין, על הפרידה ממשפחתו ועל התהייה המלווה אותו עד היום מהיכן שאבה אמו את האומץ והאמונה לתת אותו ביד אנשים שלא הכירה, ובלבד שייגיע לישראל, ומדוע בחרה דווקא בו מכל אחיו ואחיותיו (ניתן לצפות בסרט במרכז הצפייה של המל"מ).

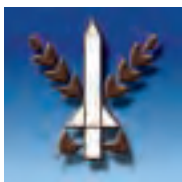
וכי וינטרויב



המקום - ז'נבה. הזמן - ראשית 1961. דייויד ליטמן, יהודי צעיר יליד אנגליה, קורא את הספר "עלייתו ונפילתו של הרייך השלישי", ובלבו מתעוררת תהייה: כיצד ייתכן שהיהודים שישבו מחוץ לתחום הכיבוש של גרמניה הנאצית עשו כה מעט למען אחיהם הסובלים. ומיד מתגלגלת השאלה לשאלה אחרת - "מה אני עושה למען היהודים השרויים במצוקה היום? את מצוקת הקהילה היהודית במצרים, למשל, מכיר ליטמן בזכות רעייתו ג'יזל, שנמלטה משם עם הוריה בעקבות מהפכת הקצינים. הוא מתחיל להתדפק על דלתותיהם של ארגונים הומניטאריים בעירו ומציע את עזרתו. איש לא נענה לצעיר הגמלוני, עד שהגיע ל-OSE Swiss. שם מפגיש אותו מנהל ארגון הסעד, ז'ק בלוך, עם נפתלי בר-גאורא, איש הסוכנות היהודית, שפנה אליו כמה ימים קודם לכן בבקשת סיוע להצלת ילדים יהודיים ממרוקו. בשלב זה אין לליטמן מושג כי 'הסוכנות' משתפת פעולה במבצע זה עם 'המוסד' בראשות איסר הראל, וכי למעשה הוא נכנס למסגרת של פעילות חשאית. מבצע "מוראל" יוצא לדרך.

המקום - מרוקו. הזמן - מארס 1961, חודשיים אחרי טביעת אניית המעפילים "אגוז". שערי העלייה ממרוקו נעולים. דייויד וג'יזל ליטמן מגיעים לקזבלנקה בשם בודי, בזהות נוצרית, עם בתם התינוקת דיאנה. הכיסוי - שליח הארגון העולמי למען הילד - OSEAN. הם מתאכסנים באחד המלונות היוקרתיים בעיר, ודייויד מתחיל בביסוס הכיסוי שלו באמצעות טוויית קשרים חברתיים ומגיעים עם גורמים רלוונטיים בממשל המרוקני, כולל "גיוס" בכיר באחד משירותי הביטחון המרוקניים. בד בבד הוא מקיים פגישות סתר עם שליחי 'המוסד' אלכס גתמן, גד שחר ופנחס קציר, ועם חברי "המסגרת", צעירים ציוניים שהתגייסו למבצע העלייה של קהילתם. היעד: העלאת ילדים יהודיים ממרוקו לישראל דרך אירופה. השיטה: קבלת אישור מהשלטונות להוציא ילדים מרוקניים, יהודים ומוסלמים כאחד, לקייטנות קיץ בשווייץ. דייויד מתחיל בארגון הרשימות כדי להוציא לילדים דרכון קולקטיבי - שיטה שהציע אחרי שעמד על כך ששלטונות מרוקו מעדיפים שלא להנפיק לילדים דרכונים אישיים. את רשימות הילדים היהודיים מכינים עבורו חברי "המסגרת". את רשימת הילדים המוסלמיים מכין דייויד בעזרת השלטונות מקרב ילדיהם של הלוחמים על עצמאות מרוקו. בין ה-26 ביוני ל-24 ביולי 1961 יוצאים 530 ילדים

פרס ביטחון ישראל תשס"ט לשני צוותים מאגף המודיעין



ביום שלישי 23 ביוני התקיים במשכן הנשיא שבירושלים טקס הענקת פרס ביטחון ישראל במעמד נשיא המדינה שמעון פרס, שר הביטחון אהוד ברק, ומנכ"ל משרד הביטחון פינחס בוכריס. פרס ביטחון ישראל הוענק לשלושה צוותים, מהם שניים נמנים עם אגף המודיעין.

פרס אחד הוענק לצוות של אגף המודיעין, על פיתוח ויישום מבצעי של פרויקט טכנו-מודיעיני שנותן מענה לסוגיה שבראש סדר העדיפויות. בפרויקט זה באו לידי ביטוי חשיבה מקורית ויצירתיות מן המעלה הראשונה. היישום המבצעי של הפרויקט הניב במישורן הישגים ערכיים מרחיקי לכת בתרומתם לביטחון המדינה.

פרס אחד הוענק לצוות של חברת Vision Map, מפא"ת, משרד ראש הממשלה, חיל האוויר וחיל המודיעין, על פיתוח מערכת מתקדמת ביותר שכבר נהפכה למבצעית. המערכת פותחה בידי צוות מצומצם, בעלות נמוכה ובזמן קצר יחסית, והיא מאפשרת להשיג הישגים הגדולים לאין שיעור מאלה שהיו מקובלים עד היום. המערכת נותנת מענה לבעיה מבצעית חשובה ביותר, הזאת לצד יכולות נוספות וייחודיות שהן נדבך מרכזי במיצי יכולותיו של צה"ל באזור. בכך תורמת המערכת תרומה חשובה ביותר לביטחון ישראל.

הפרס השני הוענק לצוות של רפא"ל, מפא"ת, זרוע היבשה ופיקוד העורף, על פיתוחה של מערכת להתרעה על שיגורי רקטות וטילים אל עבר מדינת ישראל. מערכת זו מאפשרת לתושבי העורף להיכנס בזמן למרחבים מוגנים וגם להמשיך בשגרת חיים סבירה במצב חירום. המערכת הופעלה לראשונה בשנת 2004 כאשר חוברת למערך "צבע אדום" ("שחר אדום" של אותה תקופה) ביישובי עוטף עזה, והיא סיפקה התרעה לתושבי הצפון בעת מלחמת לבנון השנייה. לאחרונה גם היה לה תפקיד מרכזי בחיזוק יכולת העמידה של תושבי הדרום במבצע "עופרת יצוקה". ניתן לומר בוודאות כי המערכת הביאה להצלת חייהם של אזרחים רבים, ובכך תרמה תרומה בעלת חשיבות מן המעלה הראשונה לחוסנו של העורף מפני מתקפות של רקטות וטילים.



מסמך רשמי של מדינת ישראל על הלחימה בעזה עושה שימוש נרחב בחומר שהפיק מרכז המידע למודיעין ולטרור

מדינת ישראל פרסמה בסוף חודש יולי מסמך מקיף שבו הציגה בפני הקהילה הבינ-לאומית את ההיבטים העובדתיים והמשפטיים של מבצע "עופרת יצוקה". במסמך נעשה שימוש רב בלקטי מידע, תצלומים ותשימים שהפיץ מרכז המידע בשנה שקדמה למבצע, בעת המבצע ולאחריו. בעיקר מוצגים בו לקטי המידע המפרטים את ההתעצמות הצבאית של חמאס, את השימוש המאסיבי של חמאס בירי הרקטות כאמצעי להתשת העורף הישראלי, ואת ניצול אזרחי רצועת עזה כ"מגן אנושי". המסמך מוגש במלואו באתר האינטרנט של מרכז המידע בשפות השונות.

אל"מ (דימ) ד"ר ראובן ארליך
info@terrorism-information.com מנהל מרכז המידע למודיעין ולטרור

החמסן: מערכת איסוף חדשה בצה"ל

מערך כלי הטיס הבלתי מאוישים של חיל התותחנים ערך בתחילת יוני 2009 טקס לציון כניסתה של מערכת איסוף חדשה בצה"ל ליכולת מבצעית: "החמסן". המערכת מאפשרת לאסוף מודיעין באמצעות צילום ולהעביר את התצלומים מעומק שטח האויב תוך פענוחם בזמן קצר. בכך מתאפשר לבנות תמונה מדויקת יותר של סד"כ האויב, מיקומו ויעדיו לטובת כוחותינו, טרם כניסתם לשטחי הלחימה. עוד מאפשרת המערכת לצלם כמה מוקדים בו זמנית. המפענחים אחראים למסירת הנתונים המפוענחים לכוחות הלוחמים באמצעות מערכות השליטה והבקרה החדשות של זרוע היבשה. העברת מידע לגורמי מודיעין המחפשים נתונים מעמיקים יותר אפשרי גם כן.

פיתוח המערכת החל לפני שנים מספר בחיל המודיעין. הוא נמשך ביחידת המזל"טים של חיל האוויר ומשם הגיע למערך המזל"טים של חיל התותחנים.

פרטים נוספים - באתר האינטרנט של זרוע היבשה של צה"ל: <http://igf.idf.il/3834-8032-he/IGF.aspx>

כתב עת חדש בנושאי ביטחון ואסטרטגיה בהוצאת המכון למחקרי ביטחון לאומי

המכון למחקרי ביטחון לאומי הוציא לאור לאחרונה כתב עת חדש בנושאי ביטחון ואסטרטגיה. בגיליון: הזרוע הצבאית של חמאס ברצועה עזה - התפתחות, דפוסי פעולה וצפי (גיא אביעד); האם צה"ל ערוך להתמודד במלחמה סדירה מול מדינות ערב? (זכי שלום) ועוד. עורך ראשי: עודד ערן.

מכתבים למערכת



שלושת הקמ"נים נמצאים בטווח דיבור ממני? לרענון זיכרונו של יערי, הגיוס של עוצבות המילואים התחיל ב-6 באוקטובר (ולא לאחר שהחלה הלחימה), אחרי שאמ"ן-מחקר לא ראה את הסימנים המעידים, שעליהם חזר והתריע אלוף הפיקוד בדיוני מטכ"ל, בפגישה עם מח"א ועם ראש אמ"ן. מתי ולמה תוגברה רמת הגולן בגדוד 77 ובארטילריה? (26.9.73).

איך מעז יערי להלעז (בגיבוי החוקר אברהם זוהר) שקיבלתי את תכנית ההתקפה הסורית באפריל 1973, אם הגעתי לפיקוד הצפון רק ב-15 באוגוסט של אותה שנה? איך התייחסו זעירא ורע"ן 5 לתכנית זו (בלקט ענף 5 מתאריך 4 באוק' 1973) יומיים לפני המלחמה?!

אשר לכוחות המשלוח העיראקיים, האם לא הודגש כבר בתחילת המלחמה שהעיראקים הם "אויב אפשרי" (ומאוחר יותר כך ראינו גם את הירדנים) שנמצא בתנועה? אילו אמצעים יש לקמ"ן פיקודי לאתר כוחות אלה אם חיל האוויר וסיירת הצנחנים הצליחו לבצע המנעה (חרף הפקודה שקיבלו)???

האם זומן קמ"ן הפיקוד לפני המלחמה או אחריה לדיונים באמ"ן-מחקר?

כאמור, "קמטים" אלה מהווים חלק קטן מן העובדות, והם אינם ניתנים לגיהוץ, גם לא בידי.

חבל מאוד שעורך הביטאון הגביל את האפשרות לפירוט הדברים, שכן יש עוד הרבה להוסיף בעניין המודיעין ברמת מחלקת המחקר וברמת הפיקוד המרחבי במלחמת יום הכיפורים 1973.

בברכה

חגי מן, קמ"ן פיקוד הצפון,
 אוגוסט 1973-מאי 1976

על הקמטים בהערכה שיצרה מחלקת מחקר ערב מלחמת יום הכיפורים

בגיליון 53 של מבט מל"מ כתב אלוף (מיל) אביעזר יערי "מגהצים את ההיסטוריה". על כך אקדים ואומר שאת ה"קמטים" שיצרה מחלקת המחקר, כולל ענף 5 שבראשו עמד יערי בתקופה שלפני מלחמת יום הכיפורים, איש לא יצליח לגהץ!

מוטב היה כי בטרם ישמיץ, יקרא יערי את דוח ועדת אגרנט באשר למפקד הפיקוד אלוף חופי (חקה) ובאשר לקמ"ן הפיקוד, את דוח מחלקת היסטוריה (של סא"ל אלחנן אורן) ושיקרא בעיון את הספר "הסורים על הגדרות" של דני אשר. הקביעות החד-משמעיות בכל לקטי ענף 5 שהופצו לקמ"ן פצ"ן, ססוריה חוששת מתקיפה ישראלית וכי זו משמעות התכונה הצבאית הסורית, מעידות על חוסר הבנה יסודי של המהלכים הצבאיים הסוריים שקדמו למלחמה. מידע התרעתי שהיה בידי ענף 5 לא הובא לידיעת קמ"ן הפיקוד, וידיעות והערכת קמ"ן הפיקוד לא זכו לכל התייחסות.

ב-1 באוקטובר בשעה 4:00 מסר לי יערי בטלפון ידיעה "ממקור טוב" שמלחמה עומדת לפרוץ באותו בוקר וכי בפיקוד הצפון הדרוך זה זמן נקטו הפעולות הנדרשות; אלא שיערי אינו מציין כמה זמן הוא גיבה ידיעה התרעיתית זו. לא חלפו 30 שעות ויערי - רע"ן מחקר 5 - חזר בקול דממה "לתלם הקונספציה", מבית מדרשה של מחלקת המחקר.

חבל מאוד שגם בחלוף עשרות שנים יערי אינו יודע שסד"כ פיקוד הצפון כלל בפתיחת המלחמה רק שתי חטיבות טנקים פחות גדוד, חטמ"ר עם שני גדודי חי"ר ועוד ארטילריה. עם מי היה עליי "לתקשר עד עזיבת החפ"ק את מחנה נפח" (ב-7 באוקטובר בשעה 3:00), כאשר שניים מתוך



"דגלים מעל הגטו" סיפורו של מרד גטו ורשה

מאת משה ארנס, הוצאת ידיעות אחרונות
ספריית חמד, 2009, 318 עמודים

עמוס גלבוץ *

ישראל בווינגטון, בא לתקן עוול היסטורי ולהציג את התמונה המלאה, והנכונה מבחינת העובדות על מרד גטו ורשה, שתחילתו ב־19 באפריל וסופו ב־16 במאי 1943. זהו מחקר המבוסס על מקורות ארכיוניים, ראיונות, סיור בשטח וכלל הספרות הקיימת בנושא. מקום מיוחד במקורות תופסים הדוחות והעדויות של הגרמנים, ובכללם הדוחות היומיים של הגנרל שטרופ שעמד בראש הכוח הגרמני שדיכא את המרד.

13 פרקי הספר מציגים את הרקע הכולל למרד, את ההכנות לקראתו, את המרד ואת אחריתו. שתי תובנות עיקריות עולות מהספר, ובהן ייחודו:

• הראשונה - במרד גטו ורשה התקוממו ולחמו שני כוחות יהודיים: האחד, הכוח הידוע של מרדכי אנילביץ'; האחר היה הכוח של תנועת בית"ר (אצ"י). כוח זה היה מצויד ומאומן טוב יותר מהכוח של אנילביץ' ולא נפל ממנו במספר, ולפי המקורות הגרמניים לחימתו הייתה עזה ביותר, בעיקר בכיכר מורנובסקי, השטח החיוני של הגטו. בראש הכוח הזה עמד פבל פרנקל, דמות חדשה עבורי, ואני מניח שגם עבור רבים אחרים. במילים אחרות, העובדות כהווייתן מציגות לנו בספרו של ארנס מרד יהודי שבראשו עומדים שניים: אנילביץ' ופרנקל.

• השנייה, והמדהימה כשלעצמה - שני הכוחות היהודיים הללו לא לחמו כגוף אחד, אלא בנפרד. לא היה למעשה שום תיאום אופרטיבי וטקטי ביניהם; כל הניסיונות לאחד את השורות לא צלחו. ארנס מביא את הסיבות לתופעה התמוהה הזאת, ובמרכזן הקרע האידיאולוגי בין שני המחנות. לא יכולתי שלא להיזכר בתיאורו של יוסיפוס פלביוס על כך שהכוחות היהודיים לא יכלו להתאחד מול התופת הרומאית. האם "מלחמות היהודים" הן קללה נצחית, או לקח מר שחובה עלינו להתעלות מעליו בימי פקודה?

הספר, שלא כמחקרים 'יבשים' וקשים לקריאה, כתוב ברוך, קל ונוח לקריאה. נספחיו, הכוללים את הדוחות היום-יומיים של הגנרל שטרופ, הם מרתקים (גם מהבחינה הצבאית גרידא!). מפה צבעונית מוצגת לקורא כאמצעי המחשה מצוין להבנת תיאורי הקרבות.

איני מוסמך לקבוע אם בספר נפלו אי-דיוקים היסטוריים ואחרים או לא, אך אין לי ספק שלפנינו ספר תורם ומחדש, וראוי שישימש לא רק ספר קריאה רגיל אלא גם ספר לימוד עבור הנוער שלנו.

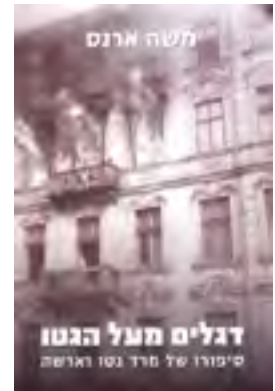
בספר המופת "כוח צביקה" על הלחימה ברמת הגולן במלחמת יום הכיפורים, מעלה המחבר צביקה גרינגולד את אירועי מרד גטו ורשה כפי שלמד עליהם בקיבוץ לוחמי הגטאות, וכך הוא כותב בין השאר: "בעקבות הגירוש הראשון החליטו נציגי התנועות הפוליטיות הציוניות - השומר הצעיר, דרוך, ובני עקיבא - על הקמת ארגון יהודי לוחם (אי"ל), שמטרתו למצוא דרכי התגוננות והתנגדות לאקציות. בראש הארגון, שמנה כ־200 חברים, הועמד מרדכי אנילביץ' מהשומר הצעיר... ובתארו את יום המרד הראשון, 19 באפריל 1943, הוא כותב: "בצהרי היום עלו שני נערים יהודים אל גג בית הספר באחד מבתי הגטו והניפו שני דגלים: הדגל האדום-לבן הפולני, ולצדו דגל כחול-לבן, דגלו של הארגון הצבאי היהודי".

אלו הדגלים בכותרת ספרו של משה ארנס. אבל, מיהו אותו ארגון צבאי יהודי שהניף את הדגלים? האם זה אותו ארגון שבראשו עמד מרדכי אנילביץ'?

דומני שהזיכרון ההיסטורי של רבים מאתנו הוא כמו זה של צביקה גרינגולד: מרד גטו ורשה נקשר אצלנו למרדכי אנילביץ' ולכוח היהודי הלוחם שהוא עמד בראשו, שהורכב ממגוון התנועות הפוליטיות השמאלניות-סוציאליסטיות שהיו דומיננטיות ביישוב היהודי טרם קום המדינה ובעשורים הראשונים שלה.

אנחנו גדלנו על הנרטיב של "תנועת העבודה" ועל מרד גטו ורשה. פה ושם נכתב בעבר הרחוק שהנרטיב הזה אינו נכון, אינו משקף את המציאות, וכי במרד גטו ורשה היו למעשה שני כוחות יהודיים לוחמים: הכוח בפיקודו של מרדכי אנילביץ' הידוע; וכוח של תנועת בית"ר הרוויזניסטית שנקרא אצ"י (ארגון צבאי יהודי). קיומו של הארגון השני לא זכה לתהודה, אם משום שרוח התקופה עד לשנות ה־80 הייתה "הרוח המפא"ינית", ואם משום שלא נותר איש בחיים מלוחמי אצ"י שיספר את סיפורם.

ספרו של משה ארנס, מהנדס אווירונאוטיקה במקצועו, שלוש פעמים שר הביטחון של ישראל, שר החוץ ושגריר



"Foxbats over Dimona" the Soviets' nuclear gamble in the Six-Day War

Isabella Ginor and Gideon Remez. New Haven;
Yale University Press 2007. 287 p.

מתי מיזל **

בהנחה שישראל תובס והכור הגרעיני בדימונה ייהרס. במחקר היסטורי לא מספיק לטעון טענות אלא צריך גם להוכיח אותן, ובכך כשלו המחברים. סיבה ראשונה לכך היא המחסור החמור במקורות ראשוניים

שברית המועצות הייתה מעוניינת בה; היא אשר תכננה אותה ולכן גררה את מצרים לפעולה צבאית. לטענתם, ברית המועצות ביקשה למנוע מישראל פיתוח עוצמה גרעינית, וכדי להשיג מטרה זו יזמה משבר שגרם לפרוץ המלחמה,

זה ספר מעניין ומעורר לבחון מחדש את ההיסטוריה של מלחמת ששת הימים. שני המחברים, גינור ורמז, מערערים על ההסברים הידועים באשר לסיבות המלחמה ומציעים הסבר שונה. הם טוענים שהמלחמה פרצה משום

* ת"ל (מיל'), לשעבר ראש חטיבת המחקר באמ"ן; amos39@012.net.il

** ד"ר, היסטוריון, אוניברסיטת תל אביב; mayzel@post.tau.ac.il

הזה ברור מאלי. טענה זו מנוגדת לידוע מהספרות המקצועית, כולל פרסומים רוסיים מהשנה האחרונה, שבשנת 1967 המטוס עדיין היה בשלב ניסויי בלבד.

המטוס הוצג בפומבי ביולי 1967 - לאחר מלחמת ששת הימים - בשדה דמודובו ליד מוסקבה, כמטוס ניסיוני בעל שיאי מהירות וגובה, ורק בשנת 1969 הוחל בייצור סדרתי שלו. אם אמנם הועברו מטוסים כאלה אל מחוץ לברית המועצות, הרי זו הייתה פעולה חריגה בולטת מאוד מהמדיניות הסובייטית לפתח ולפרוס מערכות מתקדמות רק בתוך תחומה הגאוגרפי של ברית המועצות. התאוריה של גינור ורמז היא למעשה תאוריית קונספירציה. לכל ניסיון הפרכה יש תשובה הנעוצה בקונספירציה עצמה.

המחברים מחפשים הסברים מפותלים מאוד לעניינים שאפשר להסביר בפשטות. הם קשורים במדיניותה של ברית המועצות במזרח התיכון בשנים שלפני מלחמת ששת הימים ובימי פרוץ המלחמה, מדיניות שנעוצה בהיסטוריה של המדינות הלוחמות.

למרות מורכבות התאוריה שמציגים גינור ורמז, Foxbat אינו אלא Canard (ברווז).

הפעילה אמצעי מיוחד במינו כדי לגרום לפרוץ המלחמה - מטוס שקיומו לא היה ידוע במערב וכמובן לא בישראל, מיג-25 (שאחר כך כונה במערב Foxbat). לטענת המחברים, מטוסים מדגם זה הופעלו בגיחות צילום מעל דימונה מתוך כוונה להניע את ישראל לנסות להפיל אותם ולפתוח בפעולה צבאית נגד מצרים. גינור ורמז טוענים שטיסות הצילום שאיתר צה"ל מעל הנגב היו טיסות של מטוסים מיג-25. נראה שאין לטענה זו שום בסיס ושום אסמכתא. כל המקורות המצריים, ללא יוצא מן הכלל, מעידים על טיסות של מטוסים מיג-21, וכך גם המקורות בישראל. בשום מקור ידוע לא נאמר דבר על מטרת הגיחות האוויריות האלה. על-פי ניתוח הפרופילים של הגיחות ניתן לשער שהן נועדו לצלם את מערך כוחות צה"ל בנגב, ואולי, אך לא בהכרח, גם את המבנה בדימונה.

המטוס המדובר - מיג-25 - היה אז בשלבי פיתוח בלבד ועדיין לא עבר לשלב פעילות סדירה ולא לייצור סדרתי. גינור ורמז טוענים כי מטוסים מיג-25 הועברו למצרים דרך תימן, וכי הגיחה מעל הנגב היא ההוכחה שהמיג-25 כבר היה שמיש מבחינה מבצעית באביב 1967. הכשל הלוגי של הטיעון

ובתיעוד ארכיוני ראשוני. כמעט כל האסמכתאות לטיעון המחברים הם מקורות משניים ושליוניים שאי אפשר לאשש. אלה בעיקר זיכרונותיהם של מי שהיו קצינים בכוחות המזוינים של ברית המועצות, או פקידים סובייטיים. אלה הוכחות בעייתיות מאוד, ואין להסתמך עליהן ללא אישוש ממקורות ראשוניים.

מוזכרות בספר גם תכניות מבצעיות, אך אין בהן אלא כדי להעיד שכמו כל צבא מודרני גם המטות של הצבא וחיל הים הסובייטיים פועלים כהלכה ומכינים תכניות לאפשרויות שונות. זאת ועוד, בכל אסוף העדויות אין ולו עדות אחת מן המוסדות המחליטים בברית המועצות: מוסדות פוליטיים, צבאיים, מודיעיניים או דיפלומטיים. אין גם עדויות או זיכרונות של אישים מהדרג הפוליטי או הצבאי העליון. נוסף על כך, המחברים אינם מביאים עדויות וזיכרונות של אישים מהדרג העליון הפוליטי והצבאי במצרים ובישראל, המציגים תמונה שונה לחלוטין.

הסיבה השנייה לכשל המחברים היא האירוע שלכאורה מבסס את טיעונם. גינור ורמז מבססים את התאוריה שלהם על הטענה כי במשבר של אפריל-מאי 1967 ברית המועצות

“חיים הרצוג”

הנשיא השישי, מבחר תעודות מפרקי חייו (1918-1997)

עורך ארנון למפרום, הוצאת גנזך המדינה

אפרים לפיד

לגזענות. מוצגת גם פעילותו במערכת הפוליטית בישראל, שבה בולטים ניסיונותיו לשנות את שיטת הממשל.

הספר מתאר בהרחבה את שנותיו של הרצוג בבית הנשיא, שבהן תרם מניסיונו העשירי: בפעילותו למען אחדות פוליטית וחברתית ובמאמציו להקים ממשלת אחדות לאומית; בהתמודדות עם סוגיות חנינה סבוכות ובעלות השלכות חמורות על ביטחון המדינה ועם שאלות מוסריות בימי התקוממות עממית ביהודה, שומרון וחבל עזה. הרצוג אף נטל חלק משמעותי בפעילות הדיפלומטית הישראלית בעת שחלו בזירה הגלובלית שינויים מקיפים.

מקצת התעודות בספר דנות בחייו הפרטיים של חיים הרצוג - בחיים המשותפים עם אשתו אורה ובקשריו עם הוריו, ילדיו ובני משפחתו האחרים. הספר שמור לעיון בספריית המל"מ.

כרך ההנצחה לחיים הרצוג, הנשיא השישי של מדינת ישראל, פורסם לאחרונה על ידי גנזך המדינה. הספר מתעד את סיפור חייה של דמות בעלת מאפיינים ייחודיים מקרב מנהיגי המדינה. שורשיה באירלנד, בביתו של הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג, והמשכה בקריירה מגוונת ועשירה - איש צבא, דיפלומט, פוליטיקאי, איש עסקים ומשפטן - שנשא אותה עד לבית הנשיא. העורך ארנון למפרום כלל בספר איגרות, פקודות ודוחות שכתב הרצוג, המתארים את חייו הצבאיים ממועד שירותו בצבא הבריטי, דרך כהונתו פעמיים כמפקד מערך המודיעין של צה"ל, ועד התבלטותו כפרשן צבאי בשידורי הרדיו סמוך למלחמת ששת הימים.

תעודות רבות מספרות את סיפור פעילותו הדיפלומטית. שיאה היה בנאום שנשא בעצרת הכללית של האו"ם ב-1975, שבסיומו קרע את הצעת ההחלטה שהשוותה את הצינונות

ספרו של דני אשר “לשבור את הקונספציה” יצא לאור בארצות הברית באנגלית



ב-1 ביולי יצא לאור בארצות הברית ספרו של דני אשר: *The Egyptian Strategy for the Yom Kippur War*. הספר הוא תרגום לאנגלית של הספר “לשבור את הקונספציה”, והוא מופץ במקביל גם במהדורת אינטרנט כ-Ebook. התרגום יאפשר לקוראים רבים בעולם להיודע לספרות מקור מחקרית הנכתבת בישראל בנושאי ההיסטוריה הצבאית של ישראל בכלל ושל מלחמת יום הכיפורים בפרט. הספר, בתרגומו של משה תלמים מאוניברסיטת בן-גוריון, כולל גם דברי הקדמה של אלוף (דימ') שלמה גזית, לשעבר ראש אמ"ן. בספר מפות ותרשימים ששורטטו מחדש ותורגמו לאנגלית, אינדקס נושאים ושמות ורשימה ביבליוגרפית.

אורח - חבר פרבית*

יותם קניספל

התמצאות לוחמים בשטח זרושה לא רק בניוס, אלא גם בידיעת השפה הערבית ובהבנה מהירה של סיטואציות. לוחמי חי"ר מכלל צה"ל שוכרים שגרת בטי"ש בקורס תשאול קרבי מטעם מודיעין השדה. שם הם לומדים ערבית מדוברת, כללי התנהגות כלפי האוכלוסייה ואיך לתפעל מעצר בנחישות מודיעינית • קרב פה מול פה

האסלאם, ולשלוט בשפה כדי להשיג את המודיעין הטוב ביותר, אומר אחד המדריכים ללוחמים. שגרת הלימוד כוללת הדמיות כגון חיפוש בבית, חיפוש במכונית, תשאול מבוקש, איתור מבוקש, מצב שבו דרוש לטפל בתינוק פצוע - כל אלה תוך שימוש

אני מצפה להכיר את אורח החיים הערבי ואת חוקי האסלאם, ולשלוט בשפה כדי להשיג את המודיעין הטוב ביותר

בכל אוצר המילים, הפעלים והמונחים שלמדו. "חשוב לדמות מקרים שקרו ותגובות אמיתיות שהלוחמים עלולים להיתקל בהם, כדי לספק להם הכנה טובה יותר לשטח", מסביר סרן אברמוביץ.

"כשאתה יודע לתקשר עם אזרח, אתה מבין איך לנתח נכון את המצב", אומר אחד המדריכים. "צריך לזכור: למי שהיה לפניכם באזור מסוים יש ידע רב משלכם. במיוחד בשטח עוין. זה יכול להציל חיי אדם, חיי חיילים ואזרחים, ואף את המתשאלים עצמם".

זה הוא שמטפל בגורם האנושי שהכוח פוגש בכל פעילות. אתה רואה אזרח, מחבל, או עובר אורח, ואתה צריך לדעת לתקשר אתו. בכל מפגש בלתי אמצעי וישיר עם אנשים אלה הכוח צריך לנצל היטב את ההזדמנות, ולדעת לתקשר או לתשאל אותם".

קודם שהתמנה לתפקיד רמ"ד השתלמויות של ביסלמ"ש, שימש סרן ערן אברמוביץ מפקד הפלוגה הייעודית של גדוד האיסוף "נשר" שבפיקוד הדרום. לדבריו, הלוחמים שמגיעים לקורס הם מהטובים בגדודיהם. הם בעלי יכולות שכליות ויכולת התמודדות עם מצבי לחץ, ומתפקידם להתמודד עם אתגרים פיזיים ונפשיים שהמתושאלים יוצרים בכל מיני סיטואציות. בשלב המיונים נבדקת לא רק השכלת הלוחמים, אלא גם המשמעת הלימודית והמוטיבציה שלהם.

ארבעת השבועות הראשונים מוקדשים ללימודי ערבית מדוברת בהוראת מדריכות מבה"ד 10 ומדריכים מבית הספר לממשל של המנהל האזרחי. השבועיים האחרונים - ללימודי תחקור ותשאול של עצורים בשפתם, ובהם גם מוקנים ללוחמים כלים שימושיים לשטח מטעם מדריכים בעלי ניסיון מהיחידה לחקירות שבויים של אמ"ן. "אני מצפה להכיר את אורח החיים הערבי ואת חוקי

בחודש מארס האחרון הסתיים קורס תשאול קרבי להכשרת לוחמי חי"ר מכלל יחידות צה"ל במסגרת מדור ההשתלמויות של בית הספר למודיעין השדה. בתום הכשרה אינטנסיבית בת שישה שבועות חזרו החניכים לפעילות הבט"ש ביחידותיהם כמתשאלים קרביים



פלוגתיים. במוד"ש ובאמ"ן מייחסים לתפקיד המתשאל הקרבי חשיבות גבוהה. "אנחנו רואים במתשאל הסדיר את הזרוע הארוכה שלנו בדרג הפלוגה" אומר סא"ל (מיל) צחי, מפקד המערך הקרבי של חוקרי שבויים באמ"ן (חקש"בים).

מה נדרש מהמתשאל?

"בקיאות בהתמצאות בשטח ובשמות הפעילים. המתשאל צריך לתפעל את המעצר ולתרגם פקודות לאוכלוסייה.

* מתוך: ביבשה, ביטאון זרוע היבשה, גיליון 10, יוני 2009, ע"ע 20-23

המרכז למודיעין הסודיעין (מל"מ)

מבט מל"מ" באינטרנט

WWW.INTELLIGENCE.ORG.IL



מועדון חבצלת - המודיעין מול האתגר הפלסטיני כשנת 2000

ב־30 ביוני, במסגרת "מועדון חבצלת" בניצוחו של ז'מקה, הרצה עמוס גלבוע על המודיעין מול האתגר הפלסטיני בשנת 2000. במרכז ההרצאה עמדו הסוגיות האלה:

- אירועי יום הנכבה באמצע מאי, שהיו בבחינת הקדמה וחזרה לקראת האינתיפאדה השנייה.
- ההיערכות לקראת ועידת קמפ דייוויד ביולי 2000.
- ה"התנגשות" עם הדרג המדיני (לפי גלבוע, הדרג המדיני לא קיבל את הערכת אמ"ן שלפיה ערפאת לא יתגמש ושהמפגש ייגמר בכישלון, וכמה מאנשי הדרג המדיני אף האשימו את אמ"ן בחבלה בתהליך המדיני).
- ההיערכות לכניסה לעידן משבכי ואלים עם הפלסטינים ופרשת עלייתו של אריק שרון להר הבית.

טקס מצטייני ראש אמ"ן

ב־8 ביולי התקיים באגף המודיעין טקס מצטייני ראש אמ"ן, שעמד בסימן יום החיל. בטקס הוענקו תעודות הצטיינות ל־53 חיילים, קצינים, נגדים ואזרחים עובדי צה"ל, נציגי כל יחידות חמ"ן, שנבחרו כמצטיינים על פועלם ועבודתם המסורה לאורך השנה. נכחו משפחות המצטיינים, מפקדיהם וסגל הפיקוד הבכיר של חיל המודיעין.

בטקס הדגיש ראש אמ"ן את חשיבות המשאב האנושי לחיל שבו אין "מטוסים או טנקים" ואת אהבת התפקיד והמסירות של המשרתים בחיל כגורם עיקרי למצוינות באמ"ן.

מלבד תעודות ההצטיינות האישיות, חמש יחידות קיבלו תעודות הצטיינות על הישגים מקצועיים כמו היערכות ותרומה להצלחת הפעילות המודיעינית ב"עופרת יצוקה" ופרויקטים לסיוע בקהילה הכוללים אימוץ ממושך של מוסדות וקשרים אישיים ארוכי טווח של חיילי היחידה עם מוסדות אלו.

חוקרים שבויים 1967

בספר "מלאכת מחשבת" בעמוד 68 פורסמה התמונה הבאה: אלי הלחמי ויהודה שפר בתחקור שבוי סורי.



טקס ההתייחדות עם זכר חללי קהילת המודיעין

ב־17 ביוני התקיים בבה"ד 15 טקס ההתייחדות השנתי עם זכר חללי קהילת המודיעין. הטקס נערך במעמד סגן שר הביטחון מתן וילנאי, הרמטכ"ל רב־אלוף גבי אשכנזי, ראשי אמ"ן, המוסד והשב"כ, בכירים נוספים בקהילת המודיעין ובני המשפחות.

השנה עמד הטקס בסימן אחיהם של הנופלים ובמהלכו נשאו דברים: מר איציק גובי, אחיו של אלקנה גובי ז"ל, אשר נפל בקרב בציר כיסופים; והגברת חנה יעקב, אחותו של משה גולדפרב, אשר נפל בעת פעילות מבצעית בשירות הביטחון הכללי. האחים ריגשו את הקהל בסיפוריהם האישיים על יקיריהם.

בסמוך לבימת הטקס הוקם אוהל הנצחה ובו פעלו לרשות המשפחות השכולות עמדות מחשב עם פרטי הנופלים ותמונותיהם.

פעילות מרכזית באתר ההנצחה של המל"מ בתקופה האחרונה

תאריך	האירוע
14/5/2009	המל"מ אירח את חוקרי הכונס הרשמי במשרד המשפטים, במסגרת ההשתלמות השנתית שלהם. לאחר סיום מורחב באתר ובתצוגת הטרור, צפו האורחים בסרט "הציפור הכחולה" ושמעו את הרצאתו של ד"ר יורם קהתי: "המלחמה על התודעה בקרב ארגוני טרור".
21/5/2009	לקראת טקס ההתייחדות השנתי עם זכר חללי קהילת המודיעין, נערך סיור באתר הזיכרון לבני המשפחות שיקיריהם הונצחו השנה על קירות המבוכ שבאתר.
27/5/2009	במסגרת "מועדון חבצלת" הרצה תא"ל (מיל') אלקנה הרנוף ממטה הלוחמה בטרור.
3/6/2009	אירוח קבוצת סטודנטים מבריטניה מטעם הפדרציה הציונית.
15/6/2009	ביקור קציני המודיעין של השב"ס במל"מ. המנכ"ל חזו צור סקר את פעילות המרכז והאורחים שמעו הרצאה, סיירו באתר ובתצוגת הטרור, וצפו בסרט "הציפור הכחולה".
5/7/2009	השתלמות מורים מטעם משרד החינוך במסגרת התכנית להכנה לצה"ל. אפרים לפיד נתן תדריך על דגשי הביטחון הלאומי של ישראל, והמורות קיבלו סקירה על האפשרויות המתודיות שנותן המרכז למורשת המודיעין לתלמידים.
9/7/2009	ביקור 45 סטודנטים יהודים מארצות הברית - הנהגת העתיד של הקהילה היהודית בארצות הברית.



הראשון מתוכנן במסגרת אירועי שנת ה-25 להיווסדות המל"מ שנועדו לשנה הבאה. חברנו אמנון סופרין התנדב לרכז את הפעילות, ובסיועה של מירי איזין אנו מתכננים לקיים באתר את יום העיון הראשון בנושא המודיעין והלחימה בטרור בתחילת חודש נובמבר הקרוב. גם כאן אנו נשמח למעורבות החברים במל"מ בהעלאת רעיונות לימי העיון העתידיים. אנא פנו לאמנון (Amnonsof@013.net), או לח"מ.

המוזאון למורשת המודיעין

הרעיון ייבחר במהלך תכנית העבודה כדי להגיע להחלטה אם להיכנס לפרויקט יומרני ועתיר השקעה זה, שעל פניו נראה מבטיח ורבי-השראה לדורות הבאים. בשלב ראשון תוקם תצוגה חדשה של המרכז המודיעין ולטרור בשטח שנבנה מתחת לתוספת של האמפיתאטרון כבר בחודשים הקרובים.

בצד משימות הליבה הנ"ל, תימשך הפעילות השוטפת במגוון התחומים לאיסוף מידע מורשת והפצתו:

תיעוד חזותי של תולדות המודיעין, שעושה במסירות רבה יענקלה מן. לאחרונה העלינו סדרת תוצרים פרי עמלו על קירות המבואה באתר המל"מ.

תיעוד ותיקים בריכוזו של ז'מקה. הוא יחדש את פעילותו לאחר תקופת ארגון החומרים שכבר נאספו.

סרטי מורשת הם כלי רב-עוצמה לתיעוד סיפורי המורשת ולהפצתם לקהלים שונים ולכלל הציבור. הנושא לא תוקצב לשנת העבודה הקרובה, ואנו נממש רעיונות שיהיה להם מקור תקציבי. גם כאן יש מקום ליוזמה מצד החברים להציע רעיונות, ובעיקר מקורות מימון.

פעילות מועדוני החברים בניצוחו של ז'מקה נמשכת, והתכנית לשנה הבאה תפורסם בהקדם.

אתר האינטרנט של המל"מ ישודרג מתוך כוונה להפוך אותו לכלי אינטראקטיבי מודרני שישרת את החברים במל"מ, את המשרתים בקהילה, את משפחות החללים ואת הציבור הרחב.

לסיכום, המורשת וההנצחה לצדה חייבות להיות במוקד העשייה של המל"מ, ועם שיתוף החברים קיים מרחב לפעילות רבה ופורייה.

גדי זהר
gadi_z@netvision.net.il

מעמיקים שורש בכה"ז 15

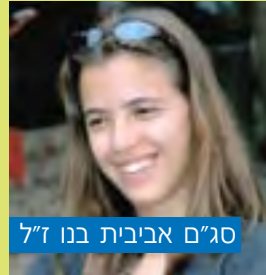
מתוך מגמה להעמיק את הקשר בין ותיקי חיל המודיעין לבני הדור הצעיר, החל בבסיס ההדרכה של חיל המודיעין פרויקט "העמקת שורש", שמטרתו לחזק את נושא המורשת לצוערים. בפרויקט השתתפו קציני מודיעין ותיקים בהתנדבות לסייע לקידום המיזם. בקאדר המצטרפים לפרויקט עד כה כ-20 מתנדבים שהשתלבו במתן הרצאות, בחניכה ועוד. כדי לסייע בבדיקת עבודות מורשת בתחומים שונים, שהכינו חניכי הקורס, אנו מבקשים לצרף מתנדבים נוספים מקרב ותיקי המל"מ.

המעוניינים להצטרף לפרויקט מוזמנים לפנות אל רע"ן היסטוריה ומורשת בחמ"ן,
בדוא"ל: gidim2007@gmail.com,
או בטל' 057-8126402.

מבקרים כמל"מ - קבוצה של חברי "צוות" סירה כאתר ההנצחה

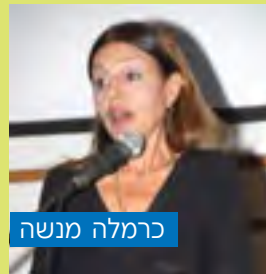
קבוצה של חברי "צוות", מסניף פתח תקווה של ארגון גמלאי צה"ל, ביקרה לאחרונה במל"מ. חברי הקבוצה ובראשם בני פרידמן סיירו באתר, ביקרו בספרייה ובמרכז המידע המודיעין ולטרור, וכן במבוך ההנצחה.

כרמלה מנשה הרצתה באירוע השנתי לזכרה של סג"ם אביבית בנו ז"ל



סג"ם אביבית בנו ז"ל

כמדי שנה ביום השנה לפטירתה של סג"ם אביבית בנו ז"ל (21 במאי), התכנסו בני משפחתה, חברה ומוקירי זכרה למפגש בספרייה שנקראת על שמה, השוכנת בבית הספר התיכון ע"ש שמעון בן-צבי בגבעתיים שבו למדה. "הזמן שעבר רק מחדד ומעצים את תחושת האובדן והריקנות עם הסתלקותה של אביבית, אך אינו מקהה את דמותה, אישיותה וצחוקה של אביבית החקוקים בלבנו כבימים שהייתה אתנו", כתב ואמר אחיה של אביבית.



כרמלה מנשה

בערב הזיכרון השתתפו רבים: בני משפחה, חברים, אנשי היחידה הטכנולוגית, הנהלת בית הספר והמורים. העיתונאית כרמלה מנשה הרצתה בהתנדבות בנושא "צה"ל, התקשורת והפקת לקחים". ההרצאה עוררה עניין רב, והקהל העלה שאלות רבות ונוקבות.

מה חדש כמורשת

ועדת המורשת בראשות גדי זהר סיכמה את תכנית העבודה לשנים 2009-2010, ואלה עיקריה:

הנחלת המורשת של קהילת המודיעין וחלליה לנוער

אנו רואים במשימה זו שליוחות ציונית חינוכית, ולא בהכרח פעילות למשיכת הנוער לשרת בחמ"ן, שמטופלת כיום ביעילות על ידי החיל עצמו. בראייתנו, לחברינו במל"מ יש סיפור מרתק שיכול להפגיש בני נוער בסוף התיכון עם עשייה למען החברה והמדינה, ולחזק ערכים שלצערנו מתמעטים היום.

בכוונתנו לקיים השנה פיילוט במחוז אחד של משרד החינוך, עדיפות באזורי פריפריה, ולהגיע אל בני הנוער בבתי הספר. זאת נוסף על פעילות שוטפת שתתקיים במל"מ ותתמקד במיצג האור-קולי החדש שהפקתו אמורה להסתיים עד סוף שנה זו.

כדי לעמוד במשימה מרכזית זו אנו קוראים לכם, חברי המל"מ בעלי סיפור אישי חווייתי שניתן לספרו, או כאלה המוכנים להתנדב לעשייה חשובה זו, ליצור קשר עם הח"מ, או עם יהודה או נטע בהנהלת אתר ההנצחה, ואנו נתקשר עמכם ונגבש יחד את סדרי הפעילות.

הפיכת המל"מ למרכז ידע

ופעילות בנושאי המודיעין והלחימה בטרור

פעילות רבה מתקיימת במרכז המידע לטרור ולתורת המודיעין, בעיקר בנושאי מלחמת ההסברה בטרור באמצעות אתר האינטרנט של המרכז. בכוונתנו לשתף את המשרתים בקהילה ואת הציבור הרחב בידע הרב שנצבר אצל חברי העמותה. זאת באמצעות ימי עיון שייחודו לנושאים תורתיים בתחום המודיעין, אשר יש בהם עניין לקהלי יעד שונים ותרומה פוטנציאלית למשרתים בקהילה כיום ולמקבלי ההחלטות. בתכנית לקיים שלושה-ארבעה ימי עיון מלאים בשנה ולערוך כנס רחב יותר של יומיים-שלושה אחת לשנה. הכנס

הוקם אתר אינטרנט חדש לזכרו של אלי כהן (ו"ל)

משפחת כהן הקימה לאחרונה אתר אינטרנט לזכרו של "האיש שלנו בדמשק", אלי כהן ז"ל. באתר מידע רב הכולל דברי רקע על התקופה, גלריית תמונות וסרטים, קטעי עיתונות ותכניות חינוכיות. רוב המידע באתר מתפרסם לראשונה. www.elicohen.org.il



מרכז המידע למודיעין ולטרור במל"מ מעמיק את הטיפול בנושא האיראני

בסוף שנת 2008 קיבל צוות ההיגוי של מרכז המידע למודיעין ולטרור, בראשות יו"ר עמותת המל"מ אפרים הלוי, החלטה עקרונית להרחיב ולהעמיק את הטיפול בנושא האיראני על רקע חשיבותו הגוברת. בחודשים האחרונים החל ביצועה של החלטה זאת, והפרויקט האיראני של מרכז המידע יצא לדרך.

במישור התוכן מצא הדבר את ביטוי בהגדלה ניכרת של היקף הפרסומים בנושא האיראני, ובשלב זה הושם דגש במחקרים הנוגעים למדיניות החוץ האיראנית, האזורית והעולמית. כך למשל נכתבו בחודשים האחרונים מחקרים על: המדיניות האיראנית באמריקה הלטינית (כולל פעילות חתרנית וטרוריסטית באמצעות חזבאללה); המדיניות האיראנית במפרץ הפרסי (ובכלל זה מאמצי איראן לרתום את מדינות המפרץ הפרסי להסכמי ביטחון עמה); החתרנות של חזבאללה במצרים וניסיונות הארגון להבריח אמצעי לחימה לחמאס ברצועת עזה וכן הכחשת השואה כנשק בידי המדיניות האיראנית. מחקר מפורט על המדיניות האיראנית במזרח אפריקה עומד להתפרסם בקרוב.

בתחום ה"שיווק" הוקם אתר אינטרנט בשפה הפרסית, והוא עלה לאוויר בתחילת יוני 2009. האתר מתווסף לשישה אתרי משנה בשפות שונות שמפעיל המרכז. האתר מתמקד בשלב זה בהצגת זווית הראייה הישראלית כלפי הסכסוך הפלסטיני-ישראלי והערבי-ישראלי בפני קהלי היעד האיראניים. גולשים מאיראן ומחוצה לה כבר החלו להיכנס לאתר, וצפוי שמספרם ילך ויגדל. בד בבד, תצוגת חומרי השלל עברה "מתחת פנים" ונוסף לה אגף העוסק באיום שמטילים איראן וארגון חזבאללה על ישראל מהזירה הלבנונית (על בסיס חומרי שלל ממלחמת לבנון השנייה).

info@terrorism-information.com

בין היסטוריה למורשת

ערב לזכרו של סא"ל ד"ר שלמה בן-אלקנה ז"ל

ב-16 ביולי התקיים במל"מ ערב העיון השנתי לזכרו של סא"ל ד"ר שלמה בן-אלקנה ז"ל. הערב הוקדש הפעם לנושא חקר וכתובה של ההיסטוריה. בן-אלקנה היה איש משטרה ואיש צבא, חוקר, היסטוריון ומקים יחדית אית"ן. סא"ל אלמשעלי, מפקד ענף איתור נעדרים (אית"ן) בצה"ל, נשא דברים לזכרו ואחר כך עדכן בעניין פרשות נעדרים ממלחמת העצמאות שפוענחו לאחרונה.

פרופסור אמריטוס מרדכי גיחון, היסטוריון, ארכיאולוג וממקימי אמ"ן, שיתף את הנוכחים בניסיונו כהיסטוריון חוקר לדבריו, חרף רצונו האמיתי - אין ההיסטוריון יכול להגיע לאמת במלואה, ולכן מומלץ לקרוא את כתביו באופן ביקורתי. כשנוצרות תובנות נוספות, יש מקום גם לחקר ולכתיבה נוספים בנושאים זהים.

ברב-שיח שהתקיים לאחר מכן, הציג פרופ' עמי איילון, היסטוריון של המזרח התיכון בעת החדשה, את הקשיים הניצבים בפני חוקר ישראלי שמנסה ללמוד את תולדות החברה הפלסטינית מתוך מקורותיה. הוא ציין שההתמודדות שלו עם החומר העמידה למבחן לא פשוט את יכולותיו כהיסטוריון המחויב לפתיחות מלאה, ואולי אף את אמונותיו.

סא"ל גדעון מיטשניק, רע"ן היסטוריה ומורשת בחמ"ן, דיבר על הקשר שבין היסטוריה למורשת. בדבריו דן בשאלות האם היסטוריה של ארגון חייבת להיות מטופלת דווקא בידי היסטוריונים, ואם מורשת חייבת להתבסס על מחקר היסטורי.

ערב העיון הסתיים בדברים על היסטוריה הנכתבת בידי המשתתפים באירוע המתואר. ההיסטוריון ד"ר יובל ארנון-אוחנה ציטט עדויות של צעירים יוצאי אתיופיה, שצעדו רגלי ממולדתם דרך סודאן בדרכם לירושלים. העדויות, ככתבן וכלשונן, רוכזו בספר שערך, ושמו *הגדת יציאת אתיופיה - הנה קם עם ומתחיל ללכת*, ואשר יצא לאור בהוצאת המל"מ, כהוקרה לעולי אתיופיה ולפעילות המבצעית של 'המוסד' להצלחתם.

ערב מורשת למערך התקשוב באמ"ן

מערך התקשוב של אמ"ן קיים ב-3 באוגוסט ערב הצדעה למורשת עולם הקשר והתקשוב באמ"ן. השתתפו אנשי היחידה בעבר ובהווה, ותיקי המערך מראשית הקמתו בשנות ה-50 ועד היום, ספ"כ חמ"ן, ספ"כ חי"ק ומשפחות שכולות.



האירוע התקיים במעמד נשיא העמותה להנצחת חללי חיל הקשר והתקשוב - אלוף (מיל') שלמה ענבר, קמנ"ר - תא"ל אריאל קארו, קשר"ר - תא"ל נחום בסלו, ומפקד לוט"ם - תא"ל אופיר שהם. הערב כלל תערוכת מיצגים וסרטים שתיארו את סיפור חיי המערך ואת פעילותו מראשית הקמתו ועד ימינו אלה. לקראת האירוע גם נכתב ספר מורשת על כ-60 שנות קיומו של המערך.

היסטוריה מודיעינית כתמונת על קירות המבואה במל"מ

בקירות המבואה של המרכז למורשת המודיעין מוצגת בימים אלה תערוכה של מיטב התמונות שהופיעו בביטאון המל"מ בשנים האחרונות. אוצר התערוכה - יענקלה מן. כולכם מוזמנים לבקר.



הקרן להנצחת זכרו של אהרן נצר ז"ל

ב-23 ביולי 2009 הוענקו במפקדת יחידת היומינט של אמ"ן, מלגות מטעם הקרן להנצחת זכרו של אהרן נצר ז"ל. יו"ר ועדת הקרן שמוליק גורן, יו"ר עמותת "מודיעין 10" יגאל סימון ויו"ר חבר השופטים גדי זהר העניקו מלגות לימודים לשתי חיילות ולחייל שהצטיינו בשירותם הצבאי. תעודות הערכה הוענקו לחייל מילואים ולבסיס של היחידה שהצטיינו במיוחד במבצע "עופרת יצוקה". זו השנה השמינית שהקרן מעניקה מלגות לימודים לחיילים מצטיינים. מפקד יחידת היומינט נשא דברים, ושמוליק גורן סיפר פרשת מודיעין מתחום היומינט שהתרחשה בעבר.

אהרן נצר, בנם של פלומבה ועזרא נצר, נולד למשפחה רבת-זורות בירושלים עם אחיו התאום ב"כ' בכסלו תרצ"ט, 12 בדצמבר 1919. אהרן התחנך בבתי הספר "תחכמוני" ו"אליאנס" בעיר. לפני קום המדינה עבד באגף המכס והבלו הבריטי עד שנת 1943. במלחמת העצמאות שירת בגזרת רמת רחל בירושלים, במסגרת פלוגת תותחנים.

מקום המדינה ועד שלהי שנות ה-70 סייע אהרן בפעולות המודיעין האנושי של קהילת המודיעין הישראלית תוך ניצול קשריו העסקיים. במשך כל התקופה סירב לקבל תמורה כלשהי או גמול כספי על סיועו למערכת הביטחון, מתוך תחושת שליחות ואמונה בחובת נאמנותו למדינה.

כל חייו סייע אהרן לנוקמים בצדקה ובמתן בסתר. בשוכבו על ערש דווי בבית החולים, דחק בבני משפחתו להמשיך ולתמוך בנצרכים.

אהרן נפטר ב"ב' בתמוז תשנ"ט, 15 ביוני 1999, והוא בן 80. בני משפחתו וחבריו פנו לאפרים לפיד ולרפי סיטון, ובשיתוף עמותת "מודיעין 10" הקימו ב-1999, במסגרת המל"מ, קרן להנצחת זכרו. הקרן מעניקה תעודות הוקרה ופרסים על מבצעים ומחקרים בתחום היומינט ותורמת מלגות לימודים לחיילים מצטיינים ביחידות היומינט.

משתתפי כנס העמותה הכין-לאומית לחקר ההיסטוריה של המודיעין מתארחים במל"מ

בימים 18-20 באוקטובר 2009 יתקיים בישראל כינוס העמותה הכין-לאומית לחקר ההיסטוריה של המודיעין (IIHA). צפוי שישתתפו בו כ-30 חוקרים חשובים בתחום זה מארצות הברית, בריטניה, גרמניה ואחרים. את הכינוס בישראל מרכז ד"ר שלמה שפירא מאוניברסיטת בר אילן.

ביום שלישי 20 באוקטובר בשעה 16:00 יתארחו משתתפי הכנס במרכז למורשת המודיעין בדיון בנושא "המודיעין הישראלי - מפיקים לקחים מההיסטוריה", בהשתתפות אלוף (דימ') שלמה גזית, לשעבר ראש אמ"ן, אפרים הלוי, לשעבר ראש המוסד וח"כ אבי דיכטר, לשעבר ראש השב"כ.

אנשי הקהילה מתמנים לתפקידים כמשק

איציק ברזלי - נבחר לתפקיד יו"ר העמותה של גמלאי המוסד "אגמון". לשעבר עמד בראש שלושה אנפים במוסד.

יהושע (שוקי) דה-גופר - מונה למנכ"ל הקרן לרווחה של ניצולי השואה. לשעבר בכיר ב'מוסד'.

חגי הדס - מונה לתפקיד השליח המיוחד לשיחות עם חמאס לשחרור גלעד שליט. לשעבר כיהן כסגן ראש המוסד.

יצחק עמית - מונה לשופט בבית המשפט בעליון. לשעבר קצין ב-8200.

יעקב פרי - מונה ליו"ר הדירקטוריון של בית התפוצות. לשעבר ראש השב"כ

ערב מורשת במש"ב

ב-20 באפריל קיימה המחלקה לשת"ף בין-לאומי באמ"ן ערב מורשת באתר ההנצחה בגלילות בהשתתפות אנשי היחידה ובכיריה בעבר ובהווה, ובהם ותיק המפקדים אל"מ (מיל') מאיר מאיר. אורח הכבוד היה קמנ"ר תא"ל יובל חלמיש. גולת הכותרת של הערב הייתה פאנל סיפורי ותיקים,



ובו סופרו עלילות שיתוף הפעולה המודיעיני לדורותינו. בסיום הערב הציעו ותיקי היחידה להקים עמותה שתיקרא ש"מ 9 (שם גוף הקש"ח הראשון של צה"ל שהוקם ב-1948) להנצחת היחידה ולטיפול הקשרים בין בוגרי מערך הקש"ח לאמ"ן.

פעילות חיד"ה (חוג ידידי המל"מ)

חוג הידידים ממשיך בפעילותו השוטפת. בחודשים האחרונים הפעיל המל"מ שתי פעילויות עבור חוג הידידים. בחודש מאי ביקרו חברי החוג ביחידת הלוויינות של אמ"ן. בביקור סקר את תחום הלוויינות פרוף' חיים אשד, האחראי על תכנית החלל במשרד הביטחון. מפקד היחידה הרצה על היחידה ומשימותיה ולסיום נערך סיור בתחנה הקרקעית האחראית לתפעול השוטף של לווייני "אופק".

בחודש יולי היה חוג הידידים אורחו של אגף האבטחה והמבצעים בשב"כ. בביקור ניתנו הרצאות ונערכו הצגות-תכלית בנושאי אבטחה שונים.

שני הביקורים היו מוצלחים מאוד מכל הבחינות וזכו להערכת חוג הידידים.

ב-15 בספטמבר 2009 ייערך אירוע התרמה שנתי מטעם המל"מ וחיד"ה, בחסות קרן ריץ'. באירוע תועלה הצגת התאטרון הקאמרי "משפחה חמה", והכנסותיו יוקדשו להפקת סרט מורשת של קהילת המודיעין.

ארכיון צה"ל והמרכז למורשת המודיעין מהדקים את שיתוף הפעולה

ארכיון צה"ל עבר למשכנו החדש בתל השומר. שמורים בו עשרות אלפי פריטי מידע חזותי מההיסטוריה של צה"ל, תמונות רשמיות מטקסים, אירועים ותרגילים, ועוד אלפי תמונות מאוספים פרטיים של אנשים שמסרו את החומר לגניזה בארכיון.

לחלק ניכר מהתצלומים נלווית כותרת בלבד ללא שמות האנשים הנראים בהם. מנהלת הארכיון אילנה אלון ואחראית מדור הצילום בארכיון שירלי ראובני, ביקרו במל"מ והתרשמו ממאגר התמונות שבו. הן נפגשו עם יענקלה מן ואפרים לפיד כדי לגבש אפשרויות לשיתוף פעולה הדדי ומפרה.

מתנדבים מחברי המל"מ המעוניינים לסייע בזיהוי תמונות עבר מוזמנים לפנות ליענקלה מן, אוצר התמונות במל"מ.

קפה מורשת

פרויקט מורשת חדש בחמ"ן

לאחרונה נחנך פרויקט מורשת חדש בחמ"ן "קפה מורשת": סדרת מפגשים על אירועים משמעותיים שבהם הייתה למודיעין הצבאי תרומה ייחודית. תכליתו של הפרויקט לקרב את מורשת חמ"ן אל הדור הצעיר. מבצע "אופרה" - מבצע תקיפת הכור בעיראק בידי חיל האוויר הישראלי ביוני 1981 - נבחר לחנוך את הפרויקט משום התרומה הייחודית של המודיעין להצלחתו. האירוע כלל פאנל בהנחיית רע"ן היסטוריה ומורשת בחמ"ן, סא"ל גדעון מיטשניק, והשתתפו בו: מפקד המבצע שקיבל את צל"ש הרמטכ"ל, אל"מ במיל" זאב רז; הקמ"ן המוביל של המבצע, סא"ל במיל" שמאי גולן; ורמ"ח איסוף דאז, תא"ל במיל" אפרים לפיד.

מפקד המבצע זאב רז סיפר על החיבור למודיעין ועל ההכנות למבצע ושייב את התוצאות: "לא היה נושא אחד שהמודיעין לא סיפק לו מענה". אפרים לפיד חשף מעט מההיערכות המודיעינית בתנאי מידור כבד: "הרמטכ"ל הנחה אותי לתכנן ולבצע תכנית איסוף בלי לעדכן את ר' אמ"ן". והקמ"ן המוביל מלמד", שמאי גולן, סיפר על ההכנות הממושכות, על מזוודת הדינרים העיראקיים שנפתחה בש"ת עציון ואשר ממנה התעופפו הדינרים, וכן על החלטת שר הביטחון עזר ויצמן, כי חיל האוויר הוא שיבצע את ההתקפה ולא סיירת מטכ"ל. "ביצענו תשעה מודלים ופעם אחר פעם נדחה המבצע" סיפר.

באירוע הוקרנו סרטים על המבצע והופץ אשגור מיוחד על בסיס עבודת מחקר שהוכנה בחיל האוויר בנושא. עוד הוצגה תערוכה של מורשת חמ"ן, שעסקה גם היא במבצע. "קפה מורשת" הוא תוצר שיתוף פעולה של ענף היסטוריה ומורשת עם ענף פרט בחמ"ן, והוא משתלב במגוון תכניות רחב לפעילות בתחום המורשת בחמ"ן.

סא"ל גדעון מיטשניק
רע"ן היסטוריה ומורשת בחמ"ן

תכרי מל"מ יוצרים

"לוכדים את הרגע" - איציק ברזלי ורפי איתן מציגים מבחר מעבודותיהם

בתחילת יולי נפתחה בבית האמנים בהרצליה התערוכה "ללכוד את הרגע", ובה מוצגות עבודותיהם של אנשי 'המוסד' לשעבר איציק ברזלי ורפי איתן. בתערוכה הציג ברזלי מבחר מציוריו האופטימיים עזי הצבע והמבע - דייגים, זמרים ונגני ג'אז, וגם רישומים וציורי נוף ברישום ובצבעי מים. איתן הציג 20 פסלי ברונזה וברזל.



ציור: איציק ברזלי

אירועים העתידים להתקיים במל"מ בשנת 2009

המועד	נושא ומרצה
ד - 30/9/2009	כנס חברים שנתי. הזמנות נשלחו בדואר.
ג - 13/10/2009	מועדון חבצלת - אקטואליה: הסכסוך הישראלי-פלסטיני, תמונת מצב. מרצה: תא"ל (מיל') שלום הררי.
ב - 19/10/2009	החל בשעה 18:00 , ערב לזכרו של משה "קוקלה" לוינ"ז, במלאת 15 שנים לפטירתו.
ג - 24/11/2009 (מועד לא סופי)	מועדון חבצלת - אקטואליה: מאפייני המצב בזירה. מרצה: אלוף עמוס ידליון, ראש אמ"ן. (יש להתקשר למשרדי המל"מ בסוף אוקטובר כדי לברר מועד סופי). ללא בני זוג.
ד - 30/12/2009	מועדון הסרט: "הצנטוריונים" - לחימתה של אוגדת הצנחנים העשירית הצרפתית במלחמה באלג'יריה; נושאים עיקריים: לוחמה בפח"ע, מודיעין, שת"פ עם המשטרה והדרג האזרחי, בידול המחבלים מכלל האוכלוסייה. מרצה: אל"מ (מיל') בני מיכלסון.

- האירועים מיועדים לחברי/חברות העמותה בלבד.
- כל האירועים יתקיימו באתר ההנצחה (אלא אם מצוין אחרת).
- ההשתתפות במפגשים על פי הרשמה טלפונית מראש בלבד (03-5497019 שלוחה 5), החל בשבועיים לפני כל אירוע.
- הכניסה לאירועים בהצגת תעודת חבר/ת עמותת המל"מ. ניתן להביא בני זוג, למעט באירועים שבהם צוין במפורש ללא.
- ההתכנסות לכל האירועים ב"קפה ומאפה", בשעה 19:00, והם יחלו ב-19:30.
- חניה תתאפשר בחניון שמצפון לכיכר ובחניון פו"ם; חניון האתר שמור למרצים ולנכים.
- לא תישלחנה הזמנות נוספות, אך יופיעו עדכונים באתר האינטרנט של המל"מ: www.intelligence.org.il



ב־1961 השתחרר מצה"ל, וגם לאחר שחרורו מילא תפקידים בכירים במלחמת ששת הימים ובמלחמת יום הכיפורים.

הישגו המדעי הגדול ביותר הוא זיהוי עקרונות סימטריה בסיסיים בעולם החלקיקים האלמנטריים. הוא גילה חלקיק שקיומו נחזה על־פי מודל שפיתח.

בתחילת שנות ה־70 שימש כנשיא אוניברסיטת תל אביב. בסוף 1979 הקים תנועה פוליטית, נבחר לכנסת והיה חבר בשלוש ממשלות. כתב ספרי מדע והגות.

למרות הישגיו המדעיים, החברתיים והפוליטיים המרשימים, הוא נפטר לאחר שהכיר באפסות האדם כחלק מהיקום.

נולד בשנת 1925. סיים את לימודיו בגימנסיה הרצליה בגיל 15 בהצטיינות יתרה ובגיל 16 החל ללמוד בטכניון, וגם שם סיים את לימודיו בהצטיינות יתרה.

בגיל 15 הצטרף ל'הגנה'. במלחמת העצמאות שירת כסגן מפקד גדוד וכראש ענף מבצעים תחת פיקודו של יצחק רבין.

למד בבית הספר הגבוה למלחמה בפריס, ואחר כך מונה לתפקיד ראש מחלקת תכנון במטכ"ל-אג"ם. בסוף שנת 1954 עבר לחיל המודיעין.

שימש בתפקידים בכירים, ובתקופת מלחמת סיני ריכז את התיאום הצבאי עם צרפת ובריטניה. לאחר המלחמה מונה לתפקיד נספח צה"ל בלונדון, ושם סיים את לימודי הדוקטורט.

פתרונות יש לשלוח למל"מ

דוא"ל: mlm@intelligence.org.il או בפקס 03-5497731

בין הפותרים נכונה יוגרל ספר.

פתרון החידה מגיליון 53

האיש שהיה הוא שלמה כהן אברבנאל.

ב־1948 לעלייה ב' ופעל להעלאת יהודים ולהצלת יהודים באלג'יריה, טוניסיה, מרוקו ומצרים. במרסיי עסק בזיוף דרכונים ואשרות שבהם צוידו מעפילים בדרכם לישראל.

משנת 1951 נמנה עם הסגל הקבוע של המוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים. שלמה שירת בתפקידים שונים ומגוונים בארץ ובחור"ל והגיע עד לתפקיד של מס' 2 ב'מוסד'. הוא הקים את היחידה שעסקה במלחמה בנאצים.

שלמה נפטר ב־4 ביוני 1981. השאיר אישה דפנה, בן יובל, ובת ורדה.

ב־1986 הוקמה במרכז למורשת המודיעין קרן הנצחה על שמו ביוזמת המשפחה והחברים. הקרן מארגנת ערבי זיכרון ותחרויות ציור בקרב ילדי קהילת המודיעין ונוער יוצאי אתיופיה.

נולד בהמבורג גרמניה ב־1 ביוני 1921. בנם הרביעי של מרים לבית קרליבך וזאב כהן. אחיהם של חיים כהן ז"ל - שופט בית המשפט העליון, אלכסנדר - בעבר מהנדס העיר בני ברק, וליאו יהודה - נספה בשואה בכלאן, לאחר שנתפס בידי הגרמנים בהיותו במחתרת הצרפתית כשהוא מבריח ילדים מצרפת הכבושה לספרד.



ב־1933 נמלטה המשפחה לצרפת, ושם למד שלמה את התרבות והשפה הצרפתית.

ב־1935 עלתה המשפחה לישראל. שלמה החל את דרכו כצייח, מאייר ספרים, גרפיקאי וגם כצייר קריקטורות. הוא נסע ללמוד אמנות בצרפת ובהיותו שם גויס

הזוכה בפתרון התשבץ שפורסם בגיליון 53 הוא אבי להבי

בהגולה בין הפותרים זכה אבנר אזולאי

* dyogenes@netvision.net.il

